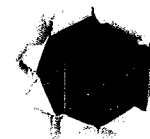

FURCSA, MÉGIS IGAZ

**MEGHÖKKENTŐ TÉNYEK
A HADVISELÉS
TÖRTÉNETÉBŐL**

FORDÍTOTTA HEGEDŰS ILDIKÓ

STEVE CRAWFORD

ATHENAEUM

Somogyi-könyvtár, Szeged

S000524092

A fordítás alapjául szolgáló mű:

Steve Crawford: *Strange but True Military Facts*

Copyright © Windmill Books Ltd., 2010

Hungarian translation © Hegedűs Ildikó, 2012

Minden jog fenntartva.

A Bibliából Károli Gáspár fordításában, Appianos

Róma története című művéből Forisek Péter fordításában idézünk.

Kiadta az Athenaeum Kiadó, az 1795-ben alapított

Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó az Athenaeum Kiadó ügyvezetője

1086 Budapest, Dankó u. 4–8. Telefon: (1) 235-5020

www.athenaeum.hu

Felelős szerkesztő: Tracikievicz Zsófia

Műszaki vezető: Rácz Julianna

Könyvterv: Tim Mayer, Theresa Maynard, Geoff Ward

Design manager: David Poole

Design © Windmill Books Ltd.

Photo credit © The Robert Hunt Library, Gety Images / Hulton (48.o.),

TopFoto (51. o.)

A borítón György, Cambridge hercege, a Brit Hadsereg

főparancsnoka (1856–1895) látható

Készült az AduPrint Nyomda Kft.-ben, 2012-ben

Felelős vezető: Tóth Éva igazgató

ISBN 978 963 293 228 6

TARTALOM

BEVEZETÉS 6

1. FEJEZET

A HÁBORÚ MŰVÉSZETE 8

2. FEJEZET

CSATÁK, SZÁMOK, MÍTOSZOK 22

3. FEJEZET

HADVEZÉREK, HŐSÖK ÉS HÓHÁNYÓK 36

4. FEJEZET

BAKLÖVÉSEK A HARGMEZŐN 56

5. FEJEZET

AZ ÉHSÉG NAGY ÚR 72

6. FEJEZET

ELIT ALAKULATOK 88

7. FEJEZET

MESTERSÉGÜNK CÍMERE 106

8. FEJEZET

MINDENKI TENGERRE! 126

9. FEJEZET

AZ ÉG HARCOSAI 142

10. FEJEZET

SZABÁLYOK, ELŐÍRÁSOK ÉS EGYEBEK 158

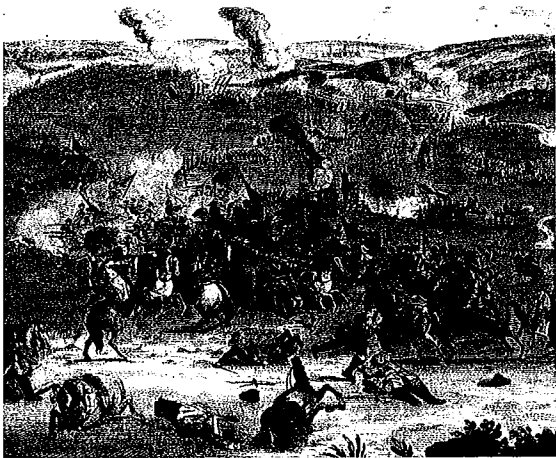
11. FEJEZET

KÖZBENI CSAK ELEGÁNSAN 174

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ 190

BEVEZETÉS

A háborúskodás az emberiség egyik kedvenc időtöltése. Az uralkodók és birodalmak már a történelem hajnalán hadseregeket toboroztak és állítottak fel, hogy aztán ráuszítsák szomszédaikra. A szervezett gyilkolás művészetében való több ezer éves elmélyedésnek köszönhetően hatalmas mennyiségű tudást halmozunk fel arról, hogyan is kellene hadakozni. E tudás kodifikálásával született meg az, amit „a hadviselés szabályai” összefoglaló névvel szoktak illetni. Ezeket elvileg kőbe véssett szabályoknak szánták, de – ahogy azt a könyvünkben bemutatott történetek is bizonyítják – amint megkezdődik a küzdelem, gyakran éppen a szabályzat lesz az első áldozat, helyébe pedig valami furcsa, excentrikus és teljességgel bizarr megoldás lép.

A herceg lovassága löfegyverek helyett kénytelen volt a kardját használni

Marlborough hercege, a blenheimi csata győztese

TÁBORNOKOK

Ez persze nem teljesen a tábornokok hibája, és még a nagy Helmut von Moltke (1800–1891), a porosz hadsereg tábornagya is kijelentette, hogy „sohasem tervezek az első csatán túl”. Ennek oka az, hogy ha már egyszer megkezdődött a csata, az események könnyen kikerülhetnek az ellenőrzés alól, főleg abban az esetben, ha az előzetes tervezés komolytalan, vagy teljesen hiányzik. Ha ehhez még hozzáteszük a parancsnokok különbségeit, az eredmény nagy eséllyel teljes zűrzavar lesz. Gebhard Blücher marsall (1742–1819) például kiváló harctéri vezető volt, de az elméje nem volt teljesen tiszta. Még az olyan kiválóságoknak is megvoltak a maguk bogarai, mint például Marlborough hercegének, John Churchillnek (1650–1722), a blenheimi csata (1704) győztesének. Churchill előszeretettel vetette be lovasságát is, hogy kihasználhassa „a hideg acél” erejét. Lovasait azzal ösztökélte a kard használatára, hogy szándékosan kevés puskaport utalt ki számukra, nehogy biztos távolságban maradván az ellenségtől, a löfegyvereiket használják.

A JOBB SORSRA ÉRDEMES GYALOGSÁG

A közkatona sorsa ritkán volt boldognak mondható. A 18–19. században a gyalogosoknak nemcsak hogy színes és kényelmetlen egyenruhába kellett bújniuk, de mellkasukon fehér vállhevedert viseltek, ami amellet, hogy jól mutatott, kiváló célpontként is szolgált az ellenséges katonák számára. Az pedig csak hab volt a tortán, hogy a gyalogoszerekekben a katonák szorosan egymás mellett álltak, akár több soros mélységben. Az eredmény csakis vérfürdő lehetett. Néha azért mégsem volt csupán az. Szerencsére vagy szerencsétlenségre – attól függően, hogy az illető katona melyik oldalon harcolt – a gyalogosokat muskétákkal fegyverezték fel. A 7. fejezetben rövid időre ismét felbukkanó muskéta a valaha feltalált leghaszontalanabb löfegyvernek bizonyult. Olyannyira, hogy a szembenálló hadseregeknek tényleg nagyon közel kellett kerülniük egymáshoz, hogy egyáltalán kárt okozhassanak egymásban. A fegyver kedvezőtlen tulajdonságai azonban nem gátolták meg abban, hogy még 200 évig szolgálatban maradjon.

LÖFEGYVEREK

A hadseregek szempontjából a löfegyver mindig is lutri volt. Senki sem tudhatja biztosan, hogy tényleg működni fog-e, amikor elkezdődik az összecsapás. A motorikus szerkezetek is hajlamosak rakoncátlankodni, különösen harctéri körülmények között. Hatalmas csalódás lehetett az angolok számára, amikor szembesültek azzal a ténnyel, hogy az

1940-ben Franciaországba küldött tankok mindösszesen 25%-át pusztította el a német hadsereg, a többi egyszerűen lerobbant. Az orosz tankok masszívabbak voltak (bár nem mindig működtek megbízhatóan), és így nagyobb százalékuk jutott el egyáltalán a harctérre. Sajnálatos módon azonban többségük már nem tudott visszatérni. A második világháborúban a Vörös Hadsereg több mint 108 700 tankot vetett be, ezekből megdöbbentően sok, 83 500 (76,8%) veszett oda a harcokban.

A Vörös Hadsereg 83 500 elpusztított tankjának egyike

KATONAI KÖLTSÉGVETÉS

A 20. századra a légierő vált a háború egyik meghatározó elemévé, és ez többletkiadásokkal járt. Az US AF B-2 típusú „lopakodó” bombázó előállítási költsége repülőgépenként több mint 2 milliárd dollár. Eredeti feladata az volt, hogy áthatoljon a Szovjetunió bonyolult védelmi rendszerén. Mivel a Szovjetunió már nem létezik, a B-2-esek elvesztették szerepüket. Ez azonban csak egyike azoknak a furcsa, de igaz tényeknek, amelyek fel-felbukkannak a hadtörténeti krónikák lapjain.

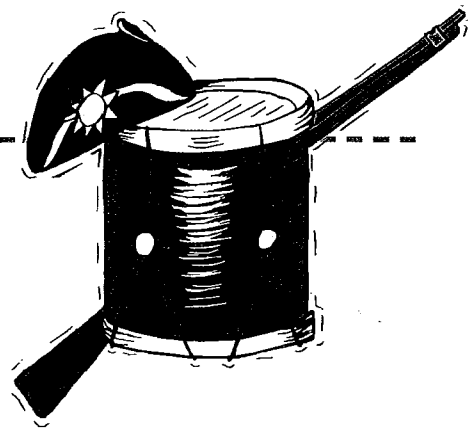
A HÁBORÚ MŰVÉSZE

A hadakozás az emberiség egyik kedvenc szórakozása, amelyet már ősidők óta űz. És bár a háború rendszerint komoly dolog, bővelkedik bizarr pillanatokban.

A RIDEG VALÓSÁG

A vasárnap hagyományosan a béke napja, a második világháború több offenzíváját mégis ezen a napon indították:

- 1939. szeptember 3. – Lengyelország lerohanása miatt Nagy-Britannia hadat üzen Németországnak, és ezzel megkezdődik a II. világháború.
- 1941. június 22. – Németország megtámadja a Szovjetuniót.
- 1941. december 7. – Alattomos japán támadás az Egyesült Államok Pearl Harbor-i flottabázisa ellen.
- 1942. november 9. – A szövetségesek tengerideszant-hadművelete Észak-Afrikában.
- 1944. szeptember 17. – A „Market Garden” szövetséges hadművelet Hollandiában.
- 1945. április 1. – Az Egyesült Államok támadást indít a Japánhoz tartozó Okinava-sziget ellen.
- 1945. július 1. – Szövetséges támadás Borneóban, Balikpapannál.

KÍNS KONFLIKTUSOK

Néhány háború egészen furcsa, szinte hihetetlen okok miatt tört ki.

AZ „ELLOPOTT VÖDÖR” HÁBORÚJA (1325) néven elhíresült összetűzés Itáliában: Amikor a modenai katonák előzönlöttek Bologna városát, ahol több ezer polgárt megöltek és zsákmányt is ejtettek, minden bizonnyal megszerezték egy ósdi favödöröt is. Ezt követően Bologna állítólag háborút indított a vödör visszaszerzéséért. A majdnem 12 évig tartó csatározás több ezer emberéletet követelt, de Bologna sohasem tudta visszaszerezni a vödöröt.

AZ OROSZ-SPANYOL HÁBORÚ (1790–1801): A hazájukból elűzött málta lovagok közül sokan Oroszországban kerestek menedéket, ahol I. Pál cárt tették meg nagymesterré. Más, Spanyolországban letelepedett lovagok viszont egyik testvérüket választották vezetőjüknek, mire az egyébként teljesen elborult elméjű Pál cár háborút indított. A konfliktusnak – amely egy olyan szigetet tört ki, amelyet egyik fél sem birtokolt – egyetlen halálos áldozata sem volt.

A „ZÁSZLÓRÚD-HÁBORÚ” (1845): A britek zászlórudat állítottak fel egy új-zélandi városkában, Kororārekában. Hone Heke, a bennszülött maorik vezetője ledöntötte – éppúgy, mint a második, majd a harmadik rudat is. A negyedik zászlórúd felállítása erőszakhoz vezetett: Heke és a törzs többi tagja előzönlöttek a várost, és vérengzést rendeztek a lako-

sok között. A konfliktus tíz hónapon át tartó háborúba torkollott. A britek kerekedtek felül, bár a zászlórúd felállításáról végleg lemondtak.

A „DISZNÓ-HÁBORÚ” (1859): Ez a konfliktus az Egyesült Államok és a brit hatóságok között robbant ki Vancouver közelében az Egyesült Államokat és a Brit Észak-Amerikát elválasztó határ miatt. A vitatott terület San Juan szigete volt. A háborúskodás egy disznó lelővése miatt tört ki, „akiből” végül a háború egyetlen halálos áldozata lett.

AZ „ELKÓBOROLT KUTYA HÁBORÚJA” (1925) akkor tört ki, amikor egy görög katona állítólag átfutott a bolgár határon az elkóborolt kuttyáját követve. A határt bolgár őrszemek vigyázták, és egyikük lelőtte a görög katonát, majd a görögök további egységeket küldtek Bulgáriába. Hamarosan a bolgár vezetés elrendelte, hogy csapatai csak látszólagos ellenállást fejtsenek ki. Ennek ellenére is több mint 50 ember halt meg, mielőtt a görögök visszavonultak.

A „FUTBALLHÁBORÚ” (1969) nevű négynapos összetűzés El Salvador és Honduras között robbant ki. A két ország között fennálló feszült hangulatban zavargások törtek ki az 1970-ben megrendezett FIFA-világbajnokság második észak-amerikai selejtező mérkőzésén. A salvadori hadsereg 1969. július 14-én támadást indított Honduras ellen, és csak augusztusban vonult vissza.

A LEGHOSSZABB HÁBORÚK

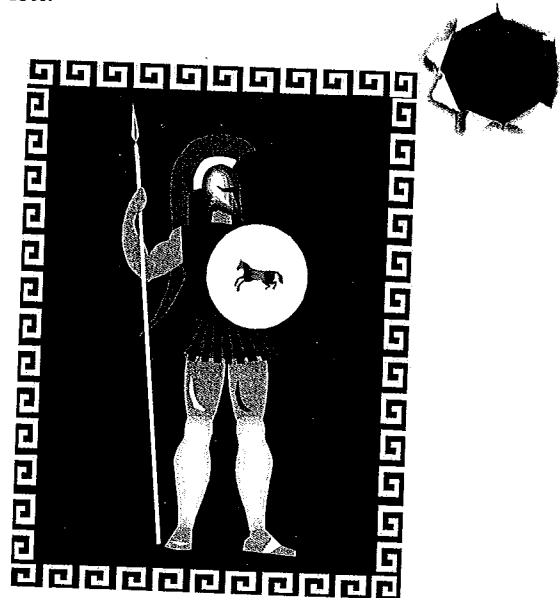
118 ÉV: A pun háborúk néven ismert három háborút Róma és Karthágó vívta egymással Kr. e. 264–146 között. A konfliktus Karthágó elpusztításával végződött.

116 ÉV: Az Anglia és Franciaország között zajló százéves háború (1337–1453) nagyobb csatáit kivétel nélkül Franciaországban vagy a tengeren vívták meg.

30 ÉV: Az Európa középső részén kirobbant harmincéves vallásháborúban (1618–1648) Németország lakosságának egyharmada pusztult el.

29 ÉV: A vietnami háború (1946–1975) során Franciaország, az Egyesült Államok és Dél-Vietnam vereséget szenvedett a kommunista Észak-Vietnamtól és szövetségeseitől.

27 ÉV: A peloponnészoszi háború (Kr. e. 431–404) Athén és birodalma, valamint a Spárta által vezetett peloponnészoszi szövetség között dült. A győztes Spárta lett.

Furcsaságok

1986 áprilisában a Brit-sziget legnyugatibb csücskének számító Land's Endtől 48 km-re fekvő Scilly-szigetek Tanácsa békét kötött Hollandiával. Ez az aktus vetett véget a két fél között 1651 óta fennálló hadiállapotnak. A XVIII. század közepén ugyanis a hollandok megelégtették, hogy hajóik minduntalan áldozatul estek a szigetlakók „ál-világítótoronyainak” – melyeken megtévesztésül hamis jelzőtüzeket gyújtottak, hogy a hajókat a sziklára csalják, ahol aztán a hajóroncsrablók kifosztották őket –, s hadat üzentek a szigetlakóknak.

A LEGRÖVIDEBB HÁBORÚK

24 NAP: A grúz–örmény háború a Grúzia és az Örmény Demokratikus Köztársaság között 1918-ban kirobbant és végül döntetlenül végződött határkonfliktus volt.

14 NAP: Az 1885-ös szerb–bolgár háború Bulgária győzelmével végződött.

13 NAP: 1971-ben az indiai–pakisztáni háborúban az indiaiak kerekedtek felül, amelynek eredményeképpen megszületett Banglades.

6 NAP: Az 1967-es hatnapos háborúban Izrael csapott össze Egyiptommal, Szíriával, Jordániával és Irakkal. Az izraeli repülőgépek már az első napon megsemmisítették az arab légierőt.

45 PERC: A Nagy-Britannia és Zanzibár között 1896. augusztus 27-én lezajlott angol–zanzibári háborúban a Brit Királyi Haditengerészet lerombolta Hamad bin Thuwaini szultán palotáját a hozzá tartozó háremmel együtt.

A RIDEG VALÓSÁG

Az első világháború – az 1914-es karácsonyi fegyvernagyugvás

1914 karácsonyára a nyugati front katonái teljesen kimerültek. December 25. hajnalán a belgiumi Ypres városa körüli lövészárkokban didergő brit katonák fülét az ellenséges német állásokból feléjük érkező karácsonyi dalok foszlányai ütötték meg, majd észrevették, hogy a német lövészárkok mentén karácsonyfákat helyeztek el. Ezután tanúi lehettek, ahogy a német katonák kimásznak az árkokból, és lassan elsétálnak a senki földje közepéig, ahol aztán felkérték a briteket, hogy csatlakozzanak hozzájuk. Az ellenfelek félúton találkoztak, ajándékokat váltottak, beszélgettek és fociztak egymással.

A RIDEG VALÓSÁG

Érdekes tények a római hadsereggel kapcsolatban

- A *legio* legkisebb egysége a *contubernium* (sátor) volt – ezt nyolc ember alkotta, akik egy sátron, egy öszvéren és egy üstön osztoztak.
- A *contubernium*okat *centuriák*ba, századokba szervezték (amelyekben egyébként nem is 100, hanem 80 katona volt). Hat század alkotott egy *cohors*ot, 10 *cohors* pedig egy legiót.
- A katonák sebkötözőként pókhálót helyeztek a sérüléseikre, mert a ragadós pókselyem megkönnyítette a seb beforradását. Hasonlóan hatékony eljárás volt az, hogy egy köteg gyógyfüvet helyeztek a kötésbe, ami elpusztította a kórokozókat.

- A római katonák karjára legiójuk jelképét tetoválták: a tintát egy hegyes eszközzel juttatták a bőrbe. A tetoválás célja az volt, hogy általa könnyen azonosíthassák a dezertőröket.

ÓDON ÓKOR

Az eunuchok rendkívüli népszerűségnek örvendtek az ókorban, különösképpen Kínában. Néhány eunuch fényes katonai karriert futott be, például a kínai Északi Szung-dinasztia korában élő Tung

Kuan, aki 20 éven át állt a császári hadsereg élén. Aztán ott volt még Narszesz (478–573), I. Iustinianus bizánci császár (482–565) tábornoka, a császári testőrség parancsnoka is.

ÓRIÚT UTLETAK

Az ókori kínaiak (lásd jobbra) igen körülményesek voltak, különösen a katonai etikett, szabályaival kapcsolatban. Kr. e. 638-ban például a kínai Szung herceg nem volt hajlandó megtámadni egy folyón átkelő ellenséges sereget, mert úgy vélte, ez lovagiatlan tett lenne. Később azzal dicsekedett mindenkinek, hogy megőrizte becsületét – ami igaz is volt, bár a csatát sajnos elveszítette. Kr. e. 554-ben a kínai Csi állam elleni támadást azért fújták le, mert a támadók megtudták, hogy Csi uralkodója éppen akkor halt meg, és úgy vélték, hogy ilyen körülmények között nem illendő folytatni a háborút. A kínai történelem Keleti Csou időszakában (Kr. e. 770–221) a csatákat bevallottan az etikett szigorú szabályai szerint vívták meg: a katonáknak egyenesen megtiltották, hogy megtámadjanak, vagy csatában megöljenek egy másik társadalmi réteghez tartozó ellenfelet.

FURCSA OSTROMOK

MASZADA (73): A zsidó zelóták a Holt-tengerre néző magas kiszögellésen épült erődben letek menedékre, aztán ostrom alá vették őket a Flavius Silva vezette római légiók. A rómaiak egy masszív kőrámpát építettek, amelyen egy faltörő kossal felszerelt ostromtorony is helyet kapott. A végső támadás előtt azonban mind a 960 védő saját kézzel vetett véget életének.

NISÁPUR (1221): Miután a mongolok 1221-ben bevették a perzsa Nisápur városát, minden lakost legyilkoltak, majd az áldozatok fejét gondosan halmokba hordták – külön a férfiakét, a nőké és a gyermekekét. Az embereken kívül lemészárolták az összes kutyát, macskát, tehenet, disznót és a többi háziállatot is.

LUXEMBOURG (1463): Amikor Jó Fülöp burgundi herceg (1396–1467) 1463-ban elfoglalta a várost, katonái rendkívül fegyelmezetten viselkedtek, mialatt ő hálaadó imákat mondott a helyi székesegyházban. Ezután azonban a lázadni kezdő várost – Fülöp jelzésére – a katonák kifosztották.

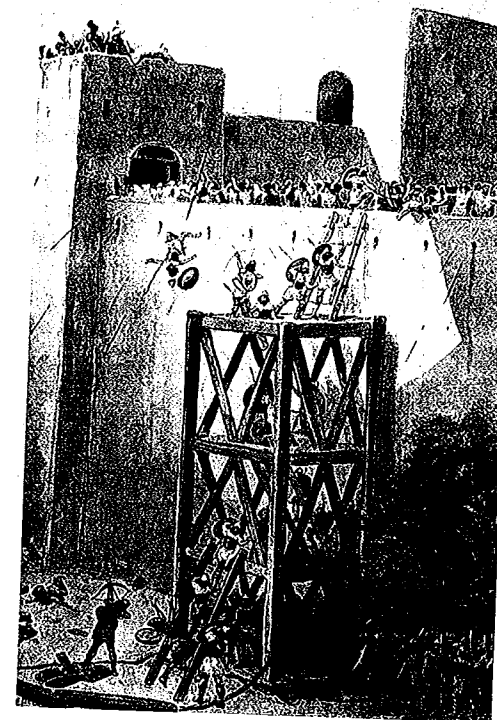
A RIDEG VALÓSÁG

A történelem leghosszabb ostromai

Mikor (Kr. u.)	Hol	Mennyi ideig
193–196	Byzantium	3 év
1992–96	Szarajevó	4 év
1267–73	Hsziangjang (Kína)	6 év
1570–80	Isijama Hongandzsi (Japán)	10 év
1648–69	Kandia (Iráklio – Kréta)	21 év

POLTAVA (1709): Nagy Péter cár (1672–1725) úgy tartotta a kapcsolatot az ostromlott poltavaiakkal, hogy üzeneteit üreges ágyúgolyók belsejében rejtette el, amelyeket aztán az ostromló svédek feje fölött lődöztek oda-vissza.

NÁPOLY (1734): Amikor Károly párizsi herceg spanyol katonái ostrom alá vették az osztrákok kezében lévő nápolyi Castel Nuovo várát, a herceg nagyon vigyázott arra, hogy ne okozzon felesleges kárt a városnak, amelyet aztán majd királyként kívánt irányítani. Az egyik szemtanú így írt: „Az ostromlók ... amikor tüzelésre készülnek, jelt adnak egy kendővel, és így figyelmeztetik a városlakókat, hogy térjenek vissza házaikba”.

Furcsaságok

Várd meg, míg befagy a vizesárok, aztán támadj! A víz komoly problémát jelenthet a támadók számára, de csak fagyponthoz közel. 1511-ben például II. Gyula pápa katonái a tél közepén a befagyott vizesárkon keresztül átkelve özönlöttek el Mirandola városát. 1795. január 23. reggelén pedig a francia hadsereg alezredese, Lahure egy huszár- és egy gyalogoszázadot vezetett át a hollandiai Texel szigetet körülvevő befagyott tengeren, hogy aztán sikeresen lerohanja a jég csapdájába esett holland hadiflottát.

LÓHÓS

A lovak már nagyon régóta kísérik csatába a katonákat, de legtöbbet mégis saját gazdájuk kezétől szenvedtek, hiszen nagyon sok jószág múlt ki elhanyagoltság, sérülések, éhezés és az időjárás viszontagságai miatt. Csak egy példa: azon 187 121 ló közül, amelyet az Oroszország meghódítására készülő Napóleon 1812 júniusában magával vitt, csak körülbelül 1600 élte túl a hadjáratot.

Bő száz évvel később, 1941–1945 között egy újabb orosz hadjárat során hasonló arányban pusztultak el a lovak.

A második világháborúban a németek a

keleti fronton indított hadjáratuk során naponta átlagosan 1000 lovat veszítettek el: 75%-uk a harcok áldozata lett, 17%-uknak a szíve állt le, 8%-uk pedig más betegségek, a hideg és az éhezés miatt múlt ki.

Az amerikai polgárháború nagy alakjai és lovaik

Belle Boyd Fleeter	Fleeter	Fürge
William B. Bate vezérőrnagy	Black Hawk	Fekete Héja
Patrick R. Cleburne vezérőrnagy		Dixie
Richard S. Ewell altábornagy	Rifle	Karabély
Nathan Bedford Forrest	King Philip	Fülöp király
Stonewall Jackson	Old Sorrel	Vén Vörös
Albert S. Johnston tábornok	Fire-eater	Tűznyelő
Robert E. Lee tábornok (jobbra)	Traveller	Utazó
U. S. Grant altábornagy		Cincinnati
George B. McClellan vezérőrnagy		Kentuck
George G. Meade dandártábornagy	Baldy	Kopasz
Philip Sheridan ezredes	Aldebaron	Öreg báró

A RIDEG VALÓSÁG

A napóleoni hadsereg hátraslovai

A napóleoni hadseregek többsége a kb. 1,6 m marmagasságú, 450–500 kilogrammos, illetve a vértések (mellvértet és sisakot viselő nagyobb súlyú katonák) esetében még nehezebb állatokat részesítette előnyben. Általában ötéves korukban vásárolták meg a lovakat, amelyek 12 évig szolgálták gazdáikat. Igen keresettek voltak a nagytestű, erős lovak – mint például a Normandiából származó hidegvérű, leginkább szürke, de néha fekete színű, nehéz súlyú percheron fajta –, amelyeket ágyúk és szekerek vontatására használtak. Jobban szerették a kancákat és a herélt lovakat, mivel a csődörök könnyen kezelhetetlenné váltak, ha párzási időszakban kancák közelébe kerültek.

Az öszvérek még a nem túl távoli múltban is alapvető szerepet játszottak az utánpótlás szállításában, különösen barátságtalan terepen. Igavonó állat létükre alkalmanként igen zsémbesen tudnak viselkedni. Peggy például a második világháború idején a Brit Hadsereg öszvére volt Olaszországban. Sírfeliratát leköszölte a Time magazin: „Peggy emlékére, aki élete során megrúgott egy dandártábornokot, két ezredest, 4 őrnagyot, 10 kapitányt, 24 hadnagyot, 42 őrmestert, 60 káplárt, 436 más rendfokozatú katonát és egy bombát.”

A HÁBORÚ ÉS A PROSTITUÁLTAK

A katonákról úgy tartották, hogy ha éppen nem harcolnak, akkor szerencsejátékkal vagy kéjnőkkel mulatják az időt. 1567 májusa és júliusa között például Alba hercege, a spanyolok tábornoka egy 10 000 fős sereget állított fel Nápolyban, amelyet kétezer kurtizán kísért. Egy évszázaddal később a spanyol hadsereg egy gyalogos százada (lásd jobbra) rendszerint 75–100 katonából és 3–8 prostituáltból állt. 1914. október 28-án az *Emden* nevű német hajó elcsúlyesztette a *Zsemcsug* orosz cirkálót, amelyen éppen senki sem örködött: a legénység az utolsó emberig 60 prostituálttal szórakozott a fedélzet alatt.

A RIDEG VALÓSÁG

A bujaság büntetése

- A prostituáltakat sokszor komoly büntetéssel sújtották, mert mesterségüket gyakorolták. Kr. u. 100-ban a germán teuton törzs tagjai bárkit is értek tetten prostitúció gyakorlása közben, azzal büntették, hogy ürülékbe fojtották.
- A 17. században nem volt ritka, hogy a katonai táborokban elcsípett kéjnők orrát – „enyhébb” büntetésként – lemetszették. (Bár nem tartozik a tárgyhoz, érdekességgéppen megjegyeznénk, hogy napjaink Uruguayában az érvényben lévő törvények két választási lehetőséget kínálnak annak a férjnek, aki a feleségét más férfival találja egy ágyban. Joga van megölni a hűtlen asszonyt és annak szeretőjét – de dönthet úgy is, hogy lemetszi felesége orrát, a szeretőt pedig kasztrálja.)
- A 18. századi Franciaországban egy prostituált bármilyen büntetés alól ki tudott bújni, ha hajlandó volt csatlakozni egy operatársulathoz.

Furcsaságok

Az Egyesült Államokban a *Victory Girls* (Győzelem Lányai) eufemisztikus névvel illették azokat a nem teljesen makulátlan erkölcsű hölgyeket, akik a második világháború idején az eltávozáson lévő katonákat szórakoztatták. Sokan közülük házasságok voltak, férjük pedig a tengerentúlon szolgált katonaként. Még többen voltak azonban azok a facér lányok, akik így próbálták kitölteni a partiképes férfiakból mutatkozó hiányt.

A VIGALMI ZÁSZLÓALJAK

A második világháború éveiben a japán hadseregekben úgynevezett „vigalmi zászlóaljok” (*comfort battalion*) is működtek. A becslések szerint 100–200 ezer lány és asszony szolgált „vigalmi hölgyként”; őket gyakorlatilag rákényszerítették a prostitúcióra. A nők többsége kínai, koreai vagy japán volt, de érkeztek nők a Fülöp-szigetéről, Tajvanról, Thaiföldről, Vietnamból, Szingapúrból, a holland Kelet-Indiáról és más, Japán által elfoglalt országokból és területekről. A Japán Birodalomban kb. 2000 központ volt,

ahol megközelítőleg 200 000 koreai, kínai, japán, fülöp-szigeteki, burmai, indonéz, holland és ausztrál nőt tartottak fogva. A japán hatóságok azt remélték, hogy ha a katonák rendelkezésére bocsátanak könnyen elérhető prostituáltakat és szexuális rabszolgákat, azzal növelhetik harci moráljukat és végső soron katonai teljesítményüket is. Amikor pedig a kéjnők már nem voltak képesek betölteni feladatukat, fogvatartóik sokukat agyonlőtték. A japán állam hivatalosan a mai napig nem fejezte ki sajnálatát a katonai prostituáltak sorsa miatt.

NEMI BETEGSÉGEK

A katonákat és hadseregeket mindig is sújtották nemi betegségek. Visszaszorításuk olyan probléma, amellyel minden magasabb rangú parancsnoknak meg kellett küzdenie, s ők nemegyszer szokatlan megoldásokra kényszerültek.

AZ AMERIKAI POLGÁRHÁBORÚ

Mindkét hadseregben magas volt a nemi betegségek – különösen a szifilisz és a kankó – aránya. Akkoriban nem álltak rendelkezésre antibiotikumok, és némelyik „gyógymód” szinte rosszabb volt, mint maga a betegség. Higanyt, cinket és más anyagokat is felhasználtak, rendszerint nem túl nagy sikerrel. A higany súlyos mellékhatásokat: hallucinációkat, veseelégtelenséget, sőt akár örvületet is okozhatott.

Az Egyesült Államok hadseregének fegyvermestere, George Spaulding alezredes Nashville-ben alakított ki egy prostitúált-engedélyezési rendszert. Az amerikai történelemben először törvényes keretek között működhetett a prostitúció: a kéj nőknek 5 dollárt kellett fizetni az engedélyért, és 7–10 naponta kötelező volt az egészségügyi vizsgálat. Akiknél nem találtak betegséget, „egészséges” minősítést kaptak. Ha egy prostituált fennakadt a rostán, egy speciális kórházba küldték, mely intézményt a kéj nőkre kiírt 50 centes adóból tartották fenn. Az ötlet sikeresnek bizonyult. A megbetegedések aránya csökkent, és megfigyelték, hogy jobb egészségügyi állapotú, „fino-

mabb” prostituáltak érkeztek a városba, akiket a törvényesség és a rendelkezésre álló aránylag jó egészségügyi ellátás vonzott oda.

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ

Burmában néhány történész úgy véli, hogy a brit katonák a frontra való kiküldésük előtt szándékosan próbáltak elkapni valamilyen nemi betegséget, így akarván visszatérni Indiába. A számok mindenestre elgondolkodtatóak: a háború idején Indiában pusztítottak legnagyobb számban a nemi betegségek: 1945-ben 1000 főre már 80 megbetegedés jutott.

MONTY, A SZERELMI ÜGYEK TÁBORNOKA

A brit Bernard Montgomery tábornok nem ivott és nem is dohányzott. A második világháború idején majdnem visszavonták hadosztályparancsnoki kinevezését, amikor 1940-ben a nemi betegségek elkerülése végett kiadott egy rendeletet, amely feljogosította a katonáit arra, hogy jóváhagyott kéj nők szolgáltatásait vehessék igénybe. Montgomery végül megúszta az esetet, de később „a szerelmi ügyek tábornoka” csúfnévvel illették.

A RIDEG VALÓSÁG

Nemi betegségek az Egyesült Államok hadseregében 1829 óta

Az Egyesült Államok Hadseregében már az 1820-as évektől készítenek kimutatásokat a katonákat sújtó nemi betegségekről.

Időszak	Állapot	Arány
1829–38	béke	60
1840–46	béke	70
1846–48	mexikói háború	90
1849–54	béke	70
1861–65	polgárháború	82
1880–90	béke	83
1895	béke	74
1897	béke	84
1917–18	I. világháború	87
1941–45	II. világháború	49
1950–53	koreai háború	146
1965–72	vietnami háború	325
1990–91	Öböl-háború	nincs adat

(Az arányszám az 1000 főre eső megbetegedések száma. Nem a beteg katonák arányát jelenti, hiszen egy ember több alkalommal is megfertőződhet.)

CSATÁK, SZÁMOK, MÍTOSZOK

A csaták a háborúk döntő momentumai, melyek során nagyszerű és irtózatos tettek követik egymást.

A hadseregek összecsapásai nyomán azonban gyakran mítoszok és valótlan állítások is elterjednek, amelyeket aztán az idő múlásával mindenki tényként fogad el.

A TÖRTÉNELEM LEGKORÁBBI CSATÁI

A megiddói csatát (Kr. e. 1457) az egyiptomi III. Thotmesz fáraó elleni háború idején vívták meg egymással az egyiptomiak és a Durusa kádesi uralkodó által vezetett nagy kánaáni koalíció. A csata arról híres, hogy ez volt az első olyan

összecsapás a történelemben, amelyről részletes leírás maradt ránk: egy Tjenani nevű írnok beszámolóját a karnaki Ámon-templomban található Krónikák termének hieroglifái örökítették meg. A csata győztese az egyiptomiak voltak. A kádesi csatára (lásd lenn) Kr. e. 1275-ben került sor a mai Szíria területén.

Jelenlegi ismereteink szerint ez volt az első olyan csata, ahol valódi katonai taktikát alkalmaztak. II. Muvatallisz hettita király törbe csalta az egyiptomi II. Ramszesz hadseregét, amelyben ráadásul még 1500 harci szekér is volt. Az egyiptomiak ennek ellenére azt állították, hogy ők nyerték meg a csatát.

A csata következményeként megszületett szerződés – a világ első olyan békeszerződése, amelyet a kor két szuperhatalma kötött meg – a mai napig látható az egyiptomi Luxor templomainak falain (lásd jobbra), az eredeti agyagtáblát pedig az isztambuli Régészeti Múzeum őrzi.

„Minden országot lerohantam.”

II. Ramszesz a kádesi csatában, Kr. e. 1275

A RIDEG VALÓSÁG

A történelem legvéresebb csatája?

A hadtörténelem arányaiban legtöbb emberéletet követelő katasztrófájára Kr. e. 255-ben, az első pun háború idején került sor. Egy 364 hajóból álló római flotta – amely nem sokkal korábban aratott győzelmet a karthágóiakon (200 hajó) a Hermaeum-fok közelében – a szicíliai Camarina partjainál – viharba keveredett. 80 kivételével minden hajó és majd százezer ember, Itália felnőtt férfilakosságának mintegy 15%-a pusztult el. A rómaiaknak azonban sikerült új legénységet kiképezni és újjáépítették a flottát, majd folytathatták a háborút Karthágó ellen.

ELTÚLZOTT SZÁMOK

Minél jobban visszalépünk az időben, annál megbízhatatlanabbá válnak a harctéri statisztikák.

Különösen az ókori és középkori történetírók híresek arról, hogy alaposan eltúlozták a hadseregek méretét. Erre több okuk is volt. Először is, borzasztó nehéz volt pontos számokat megadni a két fél hadseregével és a veszteségekkel kapcsolatban, főleg azért, mert szerzőink so-

THERMOPÜLAI

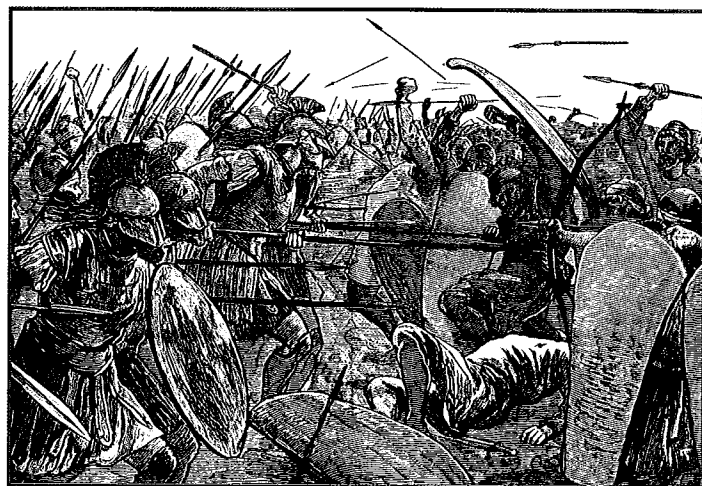
A thermopülai csatát (lásd lent) Kr. e. 480-ban vívta meg egymással kb. 4000 görög (köztük a híres 300 spártai) és 100 000 perzsa. Az ókori szerzők azonban mást mondanak. Hérodotosz szerint kb. 5 283 220 perzsa harcolt Thermopülainál. A költő Szimonidész, aki megközelítőleg abban az időben élt, négy-

millióról beszél. Knidoszi Ktésziasz, II. Artaxerxész Mnémón (vagyis a „jó emlékezőtehetségű”) személyi orvosa perzsa források alapján írta meg Perzsia történetét megörökítő *Perszika* című művét. Ő 800 000 perzsa katonáról számol be, akik, miután átkeltek a Helészpontoszon, a thrákiai Doriszkoszban gyülekeztek.

A perzsák a csatát megnyerték ugyan, de magát a háborút elvesztették.

A MONGOL HORDÁK

A XIII. században Dzsingisz kán mongol lovasai keltettek rettenetes félelmet ellenfeleikben. Bár kétségtelenül kegyetlenül sok áldozatot szedtek, ezek számát alaposan eltúlozták a középkori szerzők. A Bagdad 1258-as elfoglalását megörökítő al-Makrizi például arról számol be, hogy a mongolok 2 millió embert öltek

kadkézből kapták meg az egyébként is megbízhatatlan forrásokból származó statisztikai adatokat. Másodszor, ha a győztes fél eltúlozta az ellenséges hadsereg méretét, győzelme még ragyogóbbnak tűnt. Harmadszor, ez fordítva is igaz volt, hiszen könnyebben lehetett megmagyarázni egy vereséget, ha az ellenfél többszörös túlerőben volt.

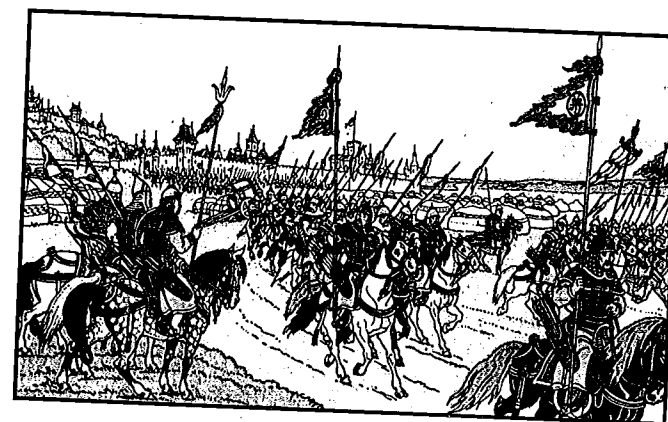
A RIDEG VALÓSÁG

A történelem néhány különösen egyenlőtlen összecsapása

- A plassey-i csata (1757. június 23.) – Robert Clive egy vihar, de leginkább rendkívül fegyelmezett serege (3000 brit katonája és szipoja) segítségével mért vereséget Szirádzsuddaula bengáli nábobra (és annak 52 000 rosszul kiképzett újoncára).
- A Rorke's Drift-i csata (1879. január 22.) – 139, Henry típusú hátultöltő puskával felszerelt brit katona arat győzelmet 4500 zulu fölött.
- A Sivatagi Vihar hadművelet (1991. február) Szaddám Huszein iraki diktátor volt olyan előzékeny, hogy egy 500 000 fős hadsereget sorakoztatott fel a sivatagban, amelyet az ENSZ koalíciós erői könnyedén körülvehetek és aztán megsemmisítettek. A szárazföldi támadást hetekig tartó légebombázás előzte meg, s valójában az tette lehetővé ezt a győzelmet.
- Az Iraki Szabadság hadművelet (2003. április-május) – Egy Egyesült Államok vezette 300 000 fős hadsereg hat hét leforgása alatt szétverte Szaddám Huszein 1 millió katonából álló hadseregét.

meg. Egy ferences barát, aki 1245-ben indult útnak, hogy felkeresse Dzsingisz kánt és megpróbálja rávenni a kereszténység felvételére (a remény hal meg utoljára), feljegyezte, hogy egy kínai város ostroma közben egy mongol hadseregnek elfogyott az élelme, mire a mongolok minden tizedik katonájukat megették.

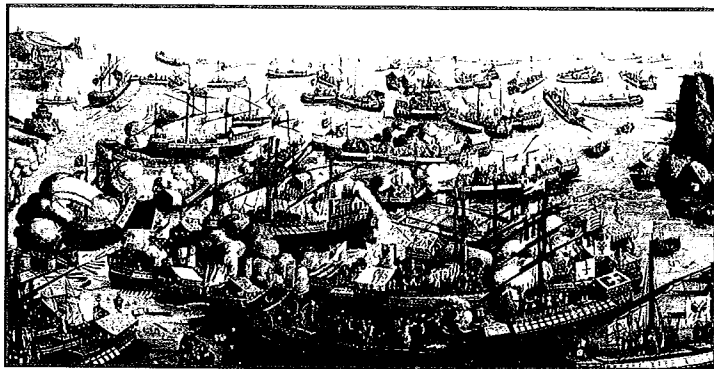
A mongol seregek (lásd fenn) létszámukat tekintve gyakran alulmaradtak ellenégeikkel szemben. Magyarországon és

Lengyelországban például a mongolok kevesebben voltak a helyieknél, de taktikai szempontból jobbnak bizonyultak náluk.

ÁLDOZATOK

A csaták természetesen véres események, de a véletlenek különös játékának köszönhetően furcsa helyzet állhat elő, ha az egyik hadseregnek alig vannak veszteségei, a másik viszont megtizedelődik.

A RIDEG VALÓSÁG

Aránytalan veszteségek

- Az ankhialoszi csata (917. augusztus 20.) León Phókasz kb. 110 000 fős bizánci hadserege Nagy Simeon bolgár cár 70 000 katonájával verte szét. A bizánci seregből állítólag 70 000 katona veszett oda.
- A lepantói ütközet (1871. október 7.) Ali pasa oszmán flottája (285 hajó) vereséget szenvedett a Szent Szövetség flottájától (212 hajó), amelynek élén Don Juan de Austria állt (lásd fenn). Az oszmán törökök 210 hajót veszítettek, míg a Szent Szövetség mindössze ötvenet.
- A zentai csata (1697. szeptember 11.) A Savoyai Jenő vezette Habsburg-sereg 30 000 katonájából csupán 428 halt meg, miközben 30 000 fős veszteséget okozott II. Musztafa szultán százezres seregének.

Furcsaságok

1822. november 18-án a *London Observer* arról számolt be, hogy a napóleoni háborúk néhány nagy csatájának helyszínén – Lipcse, Austerlitz és Waterloo – összegyűjtöttek minden emberi és lócsontot, és az angliai Yorkshire-be szállították, hogy műtrágyát készítsenek belőle. Ki állíthatja ezután, hogy az újrahasznosítás új találmány?

ÖRÜLT ÖTLETEK

A könnyűlovas dandár támadása (lásd lent)

1854. október 25-én, a krími háború során megvívott balaklavai csatában a brit könnyűlovas dandár támadása megmutatta, milyen nagy hiba szemből támadni a tüzérségre. A rohamban részt vevő 673 lovasból 195 tért vissza lovával együtt, 113 elesett, a többiek pedig gyalog vánszorogtak vissza a vonalakhoz. Az életben maradtak közül 247-en szenvedtek valamilyen sérülést.

ÖMÖLT ÜTELEK

Ha több millió aknát ásunk el a földre, azzal csupán az a baj, hogy az ellenségeskedés elmúltával hatalmas erőfeszítéssel jár majd az eltávolításuk. A második világháborúban a szövetségesek és a tengelyhatalmak is kényük-kedvük szerint telepítettek aknákat Egyiptomban, aminek eredményeképpen napjainkban a becslések szerint még mindig 23 millió rejtőzik a földben egy több mint 26 millió km²-nyi területen.

Az aknák miatt ráadásul nem lehet megközelíteni Egyiptom területének mintegy 22%-át. A második világháború végétől napjainkig több mint 8000 egyiptomi sérült meg vagy halt meg az elásott német, olasz és brit aknák miatt.

„Az embernek folyamatosan maximális teljesítményre kell törekednie.”

Erwin Rommel vezértábornagy, Észak-Afrika, 1942

ÁLDOZATOK A CSATAMEZŐN KÍVÜL

Nem minden katona esik el ütközetben; valójában gyakran többen haltak meg távol a dicsőséges harcmezőtől.

A KIRÁLYI HADITENGERÉSZET

1793 és 1815 között a Franciaországgal folytatott elhúzódó háború, az 1812-es amerikai-brit háború és a Föld különböző pontjain indított egy sor kisebb hadjárat közben a Királyi Haditengerészet a becslések szerint 100 000 katonát veszített el, de az áldozatok csupán kb. 7%-a halt meg csatában. Az elhunytak kb. 80%-a betegség vagy baleset áldozata volt, 13%-a pedig a tengerbe fulladt.

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ

A második világháborúban a Szovjetunió vesztesége naponta átlag 19 014 férfi, nő és gyermek volt. Amikor például a németek 1943 végén – 1944 elején visszavonultak Ukrajnából, a felégetett föld taktikáját alkalmazták, hogy az előretörő Vörös Hadsereget megfosszák az élelemtől és fedéltől. Eközben több mint 28 ezer falvat és 714 várost pusztítottak el, földönfutóvá téve majd' 10 000 000 embert; megsemmisítettek 160 000 ipari vállalkozást, több mint 200 000 ipari termelési egységet, 277 910 termelőszövetkezetet és 872 állami gazdaságot, valamint 1300 gépkocsi- és traktorállomást. A háború végéig 35 millió szovjet katonai és polgári személy halt meg.

ORVOSLÁS A CSATATÉREN

A harctéri orvoslás (lásd fenn) hatalmas pusztításokat végzett a 20. század elejéig. Csak a 16. század közepén jött rá például a francia hadsereg egyik sebésze, Ambroise Paré, hogy az amputált katonának nagyobb eséllyel maradnak életben, ha kiégetés helyett elkötik az érintett ereket.

GOLYÓZÁPOR

A modern tüzérségi rendszerek hatalmas mennyiségű lövedéket képesek kilőni.

VERDUN

A verduni csatában (1916. február–október) a kb. 1700 tüzérségi löveget

(lásd lent) 23 milliószor sütötték el, ágyúnként több mint 13 500 alkalommal.

EL-ALAMEIN

A britek 24 óra alatt 530 000, óránként átlag 22 083,3 lövést adtak le 1030 ágyúból és tarackból 1942. október 23-án, az el-alameini csata nyitányát jelentő zárótűzben.

A PATTON-FIÚK

Mialatt az Egyesült Államok 3. hadserege végigvonult Európán (1944. augusztus 1. és 1945. május 8. között), a tüzérség naponta átlagosan 20 892,7 lövést adott le.

Furcsaságok

Ha megdobnak kővel...

Az amerikai polgárháború idején vívott manassasi csatában (1862. augusztus 29–30.) az egyik konföderációs egység muníciója elfogyott, így a katonák kénytelenek voltak sziklákat és köveket dobálni a támadó unionistákra. Érdekes módon az Unió néhány katonája ahelyett, hogy kézi lőfegyvert használt volna, hasonlóképpen válaszolt, és köveket kezdett hajigálni. Hasonló dolog történt 1915. június 2-án az osztrák–olasz fronton, amikor a Monte Neróért vívott küzdelem során elfogyott a katonák lőszere, és ők is kövekkel helyettesítették a puszkagolyót.

A RIDEG VALÓSÁG

Első világháborús vérfürdők

Az összecsapás	Időpont	Veszteségek
Első champagne-i csata (németek a franciák ellen)	1914. december 20. – 1915. március 17.	90 000 német 95 000 francia
Loos (németek a britek ellen)	1915. szeptember 25. – október 19.	25 000 német 50 000 brit
Második champagne-i csata (németek a franciák ellen)	1915. szeptember 25. – november 6.	85 000 német 143 500 francia
Verdun (németek a franciák ellen)	1916. február 21. – december 18.	434 000 német 550 000 francia
Somme (németek a britek és franciák ellen)	1916. július 1. – november 18.	680 000 német 419 600 brit 204 000 francia
Arras (németek a britek ellen)	1917. április 9. – május 16.	120 000 német 160 000 brit
Második aisne-i csata (németek a franciák ellen)	1917. április 16. – május 9.	168 000 német 187 000 francia
Passchendaele (németek a britek ellen)	1917. július 31. – november 10.	260 000 német 310 000 brit
Michael hadművelet (németek a britek és franciák ellen)	1918. március 21. – április 5.	348 000 német 236 000 brit 92 000 francia

A RIDEG VALÓSÁG

Vietnami háborús mítoszok

Mítosz: A vietnami háború nem jelentett olyan intenzív küzdelmet, mint a második világháború.

Tény: A második világháborúban a dél-csendes-óceáni hadszíntéren szolgáló átlagos gyalogos katona a négy év szolgálat alatt körülbelül 40 napot harcolt, míg egy Vietnámban teljesítő baka egy év alatt megközelítőleg 240 napot. A Vietnámba behajózott és ledobott amerikai katonák egytizede került veszteséglistára: az itt szolgáló 2,7 millió katonából 58 148 halt meg, 304 000 pedig megsebesült.

Mítosz: A droghasználat igen elterjedt volt a Vietnámban harcoló amerikai katonák körében.

Tény: Az 1960-as években az amerikai droghasználók túlnyomó többsége civil volt, és a háború ellen tiltakozó aktivisták nagy százaléka is kábítószeres volt.

Mítosz: A háború idején gyakoriak voltak az amerikaiak által elkövetett atrocitások.

Tény: Csupán két olyan kielégítően dokumentált háborús bűntettől tudunk, amelyért az Egyesült Államok katonái felelnek: 1968 márciusában civil személyeket mészároltak le My Lai falujában, 1970. február 19-én pedig 16 nőt és gyermeket öltek meg a Szon Thang-4 elnevezésű faluban.

HARCTÉRI MÍTOSZOK

Az igazságot néha a vesztes katonák holttestével együtt temetik el.

A SPÁRTAIK LEGYŐZHETETLENSÉGÉNEK MÍTOSZA

Ugyanis egyáltalán nem nyertek meg minden csatát! Például amikor Kr. e. 375-ben Tegüra közelében a meredek hegyoldalak és a mocsár között húzódó keskeny mélyúton az ötszörös túlerőben lévő spártai sereg rajtaütött a Pelopidész vezette kicsiny thébai seregen (amely a Szent Csapat legfeljebb 300 katonájából és egy maroknyi lovasból állt). Néhány thébai katona pánikba esett, Pelopidész azonban nyugodt maradt, és embereit egyenesen a spártai sereg centrumába vezette, amely rövidesen felbomlott és a spártaiak futásnak eredtek.

A CRASSUS-MÍTOSZ

Kr. e. 53-ban, a carrhae-i csata után a

párthusok megölték a menekülő Marcus Licinius Crassus római hadvezért. Lefejezték, és a levágott fejet valóban nem kezelték nagy tisztelettel. Az azonban már csupán legenda, hogy olvasztott aranyat öntöttek volna végig a torján.

A SZURONYOS CSATA MÍTOSZA

A szuronyos támadások (lásd fent) valójában igen ritkák voltak. Az amerikai polgárháború éveiben az unionisták orvosai által kezelt 240 000 sérülésből kevesebb mint ezret okozott szurony.

A PÁRIZST MEGMENTŐ TAXISOK MÍTOSZA

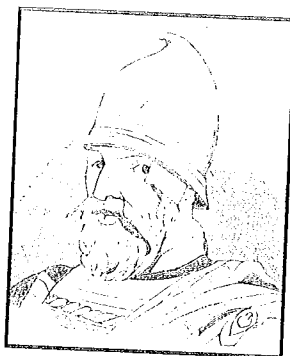
A híres „marne-i taxisok” – akik oly lovagiasan szállították a több ezer fős utánpótlást Párizsból a frontra az első világháború első, kritikus napjaiban – igazi hazafiak módjára, az út teljes időtartamára bekapcsolva hagyták a taxiórát.

TANKOK A CSATÁKBAN

A tankokról rendszerint acélmonstrumok jutnak eszünkbe, amelyek minden útjukba kerülő akadályon átgördülnek. Ez azonban nem mindig történt így.

A HUSZITÁK TANKJAI

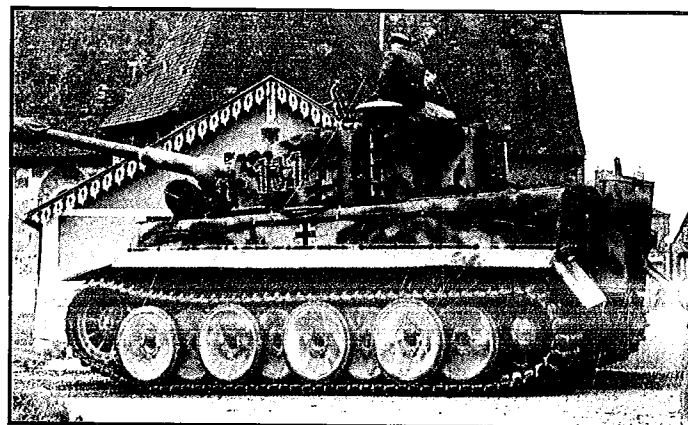
Az első tankok nem is fémből, hanem fából készültek. A huszita háborúk (1420–1434) idején Jan Žižka (lásd jobbra) nevéhez fűződik a huszita harci szekér megalkotása, mely valójában egy kemény fából készült masszív, 4 kerekű parasztszekér volt 18 fő legénységgel. A husziták szekérváron alapuló stratégiájának sikere további fejlesztésekhez vezetett: a szekeret kívülről páncéllal erősítették meg, réseket alakítottak ki az ágyúk számára, a kerekeket mozgatható panelekkel védték, és stabilizáló tüskéket szereltek fel, amelyekkel egy adott helyen rögzíthették a szekeret. Ha harcra került sor, a szekereket körben helyezték el és vastag láncokkal kötötték össze; a szekerek közötti réseket pedig hatalmas pajzsokkal fedték le.

MŰSZAKI HIBÁK

A második világháborúban sok tank már azelőtt leállt, hogy ellenséggel találkozott volna. A németek félelmetes hírű Tigris I típusú tankja (lásd lent) hajlamos volt le-robbanni, így állandó javításokra és karbantartásra volt szükség ahhoz, hogy egyáltalán működőképes maradjon. Sőt, előfordult, hogy kifejezetten megtiltották a Tigris hosszabb ideig tartó használatát, így akarván megelőzni a hajtólánc túlzott igénybevételét. Végeredményben több Tigris I lett mechanikai meghibásodás, mint ellenséges támadás áldozata.

Hasonlóképpen, több német Jagdtiger páncélvadász vált használhatatlanná meghibásodás vagy üzemanyaghiány miatt, mint ellenséges támadásban. A brit hadsereg által 1940-ben Franciaországban elveszített tankok csupán 25 százaléka ért tehetőre felé, az ellenség, a többi egyszerűen lerobbant.

„A tank a döntő támadás fegyvere.”

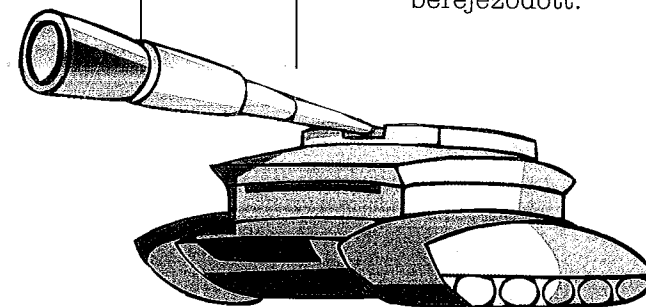
Heinz Guderian tábornok, 1937

ŐRÜLT ÖTLETEK

Mínél nagyobb, annál jobb?

A második világháborúban a tankok tervezői a méret rabjává váltak, és egyre nagyobb tankokat terveztek. A végeredmény az erőforrások tökéletes elpocsékolása lett.

Tank neve	Tank tömege	Fő fegyverzet	Ország	A tank sorsa
M6-os	57 500 kg	76 mm-es ágyú	USA	A projekttel 1944 decemberében felhagytak.
A39	79 250 kg	94 mm-es ágyú	Egyesült Királyság	A háború még a gyártás megkezdése előtt befejeződött.
Maus	192 000 kg	128 mm-es ágyú	Németország	A háború még a gyártás megkezdése előtt befejeződött.

HADVEZÉREK, HŐSÖK

ÉS HÓNÁNYÓK

A háborúban nagy eséllyel tűnnek fel azok, akik nagyszerűek, bátrak, gonoszak, esetleg – hogyan is fogalmazzunk – aprócskák.

ALACSONY PARANCSNOKOK – MERT UGYE NEM A MÉRET A LÉNYEG!

Az el-Alameinnél is hírnevet szerzett tábornagy, Bernard Law Montgomery viszont magasított bakancsot és cipőt viselt, amelybe különleges betéteket helyeztek, hogy magasabbnak tűnjön.

Az Egyesült Államok történetének leg-alacsonyabb tábornoka John H. „Apróság” (Pee Wee) Collier dandártábornok lehetett, aki 1944–45-ben Északnyugat-Európában harcolt a 2. páncélozott hadosztály „A” harci parancsnokságának parancsnokaként. Alig 157 cm magas volt.

A „Hüvelyk Matyi” (Tom Thumb) becenevet kapta Tom Phillips brit altengernagy, aki a *Prince of Wales* és a *Repulse* hajók parancsnoka volt, amikor 1941. december 10-én a japán légierő gépei el-süllyesztették őket. Az altengernagy saját hajójával, a *Prince of Wales*szel együtt süllyedt hullámsírba. Csupán 162 cm magas volt.

És mi a helyzet Napóleonnal (lásd lent)? A régi francia hüvelyk kb. 8%-kal hosszabb volt angol párjánál, Napóleont a maga 5 láb 2 hüvelykes (a rövidebb hüvelykkel számolva 157 cm-es) magasságával alacsony termetűnek tartották. Valójában azonban 167 cm volt, ami akkoriban átlagosnak számított.

ÚI SEPRŰ IÓL SEPER

A történelem legfiatalabb hadvezérei

NAGY SÁNDOR (Kr. e. 356–323)
Makedónia, 16 éves (lásd jobbra)

XII. KÁROLY (1682–1718)
Svédország, 18 éves

EDWARD, A FEKETE HERCEG
(1330–1376) Anglia, 17 éves

GUSZTÁV ADOLF (1594–1632)
Svédország, 17 éves

IV. HENRIK (1553–1610)
Franciaország, 16 éves

JEANNE D'ARC (1412–1431)
Franciaország, 17 éves

I. VILMOS (1027–1087)
Normandia, 19 éves

Ők azonban mind csak a második helyre pályázhattak a később „Hódító”-nak (Conqueror) nevezett aragóniai I. Jakab (1213–1276) mögött. Miután bátyja halála után megörökölte egy zabolátlan királyság trónját, harcra kelt a lázadó bárók ellen. Néhány rátermett tanácsadója segítségének köszönhetően e vállalkozása sikeresnek bizonyult, bár a hódító mindössze 11 éves volt.

ŐZULT VÉLET

A 18 éves Caius Octaviust – a későbbi Augustus császárt – dédnagybátyja, Julius Caesar Kr. e. 45-ben azért rendelte magához, hogy elhívja a hispániai hadjáratba. Caius Octavius barátaiból egy kisebb kísérvőcsapatot verbuvált maga mellé, azonban egy kitartó önként jelentkezőt, édesanyját, Atiát kénytelen volt visszautasítani.

Az elborult elme nem feltétlenül zárja ki a katonai sikert, de a szövetségesek számára rendkívül terhes lehet. A porosz Blücher tábornagy (lásd balra), aki 1815-ben Waterloo-nál eldöntötte a csatát, kétségtelenül tökéletesen bolond volt. Egyszer azt állította Wellington hercegnek, hogy egy elefánttal várandós, amelyet egy francia katona nemzett neki. Más alkalmakkor viszont a szobájában ugrándozott, vagy éppen lábujjhegyen tipegett, mivel azt hitte, hogy a franciák az elviselhetetlenség határáig emelték a padló hőmérsékletét.

A NAGY ŐREGEK

Az előrehaladott kor nem minden esetben akadály a harctéri parancsnoklásnak.

1204-ben, a negyedik keresztes hadjáratban Enrico Dandolo velencei dózse irányította Konstantinápoly ostromát, majd elfoglalását. 97 éves volt és vak.

Winfield Scott tábornok (1786–1866, lásd jobbra) 1861-ben, az amerikai polgárháború kitörésekor 75 évesen lett az Unió egyik főparancsnoka.

Nem sokkal volt fiatalabb nála az akkor éppen 71 éves David Emanuel Twiggo (1790–1862), a Konföderáció tábornoka.

A RIDEG VALÓSÁG

Félszemű parancsnokok

- Hannibál (Kr. e. 247–183), a nagy karthágói hadvezér itáliai hadjárata közben fertőzés miatt vesztette el egyik szemét.
- II. Philipposz makedón király (Kr. e. 359–336), Nagy Sándor apja egy csatában vesztette el fél szemét.
- Andre Massena (1758–1817), Napóleon egyik tábornagya egy véletlennek köszönhetően vakult meg fél szemére: 1808-ban Berthier tábornagy eltalálta őt egy vadászáton. Na, ezt hívják pechnek.
- Lord Nelson (1758–1805, lásd jobbra) 1794-ben harc közben vesztette el jobb szemét.
- Sir Archibald Wavell (1883–1950), aki a második világháborúban Délkelet-Ázsiában, a Közel-Keleten, majd Indiában szolgált parancsnokként, 1915-ben Flandriában vakult meg fél szemére.
- Móse Daján (1915–1981) izraeli tábornok, majd védelmi miniszter a Vichyi Franciaország elleni szíriai hadjárat (1941) után már csak fél szemére látott.

Napjainkban a leghíresebb félszemű parancsnok a talibán harcos, Omár mullah.

A HÁBORÚ MESTEREI

HELMUTH VON MOLTKE (1800–1891; lásd lent) a porosz hadsereg géniusz reformere és a porosz vezérkar megteremtője. Neki köszönhetjük Poroszország az 1866-ban az osztrákok, és 1870–1871-ben a franciák felett aratott győzelmeket. Számos nyelven írt és olvasott – többek között angolul, latinul, olaszul, franciául és görögül –, naplóját pedig három nyelven vezette felváltva: angolul, olaszul és franciául. Moltke írónak sem volt utolsó; számos, irodalmi szempontból is maradandó novellát, regényt, történelmi esszét és egyéb művet írt. Furcsának tűnhet, hogy nagy tapasztalata – például az 1840-as években a török hadsereg tanácsadójaként működött – ellenére még egy kisebb katonai egységet sem vezetett harcba egészen 1866-ig, amikor is a legfelsőbb hatalom birtokosaként csupán a császárnak felelt.

**„Nagy
eredmények,
kevés
hivalkodás.”**

Helmuth von Moltke
a porosz vezérkarról

A MÁSIK ROMMEL

Erwin Rommel, a „Sivatagi Róka” (Desert Fox vagy Wüstenfuchs) nevét nagyon sokan ismerik. A második világháborúban azonban volt még egy Rommel tábornok: Julius Rómmel altábornagy a lengyel hadseregből. Majdnem hat évet húzott le német hadifogolytáborokban (1939–1945), és ő volt azon 5000 fogoly egyike, akiket az amerikaiak szabadítottak ki, amikor lerohanták a murnai hadifogolytábort. A háború után visszavonult, 1967-ben, 86 éves korában hunyt el.

KIS TEKNŐS (LITTLE TURTLE)

Kis Teknős (1747–1812, lásd jobbra), az indiánokkal vívott háborúk egyik legnagyobb alakja Ohióban nevelkedett. 1790 nyarának végén Josiah Harmer dandártábornokot 320 hivatásos katona és 1100 polgárőr élén Ohióba küldték, hogy leverje az indián felkelést. Az utóbbiak rajtaütésszerű támadásokon alapuló taktikája hamarosan meghátrálásra kényszerítette Harmert, akinek 183 embere veszett oda, és sok sérültje is volt.

November 3. estéjén az Egyesült Államok katonái Kekiongánál állomásoztak, Cincinnati 160 km-re északra. Másnap hajnalban Kis Teknős megtámadta a rosszul védett tábor. Az eredmény: 637 halott és 263 sebesült amerikai katona. Ez volt az Egyesült Államok hadtörténetének egyik legmegsemmisítőbb veresége.

Furcsaságok

Az USA legnagyobb tábornokai és admirálisai közül többen német ősökkel rendelkeztek: például John J. Pershing (I. világháború); Henry Arnold (II. világháború), a hadsereg légierijének vezetője; Dwight D. Eisenhower (II. világháború); a Németország bombázásáért felelős Carl Spaatz (II. világháború); Walter Krueger (II. világháború, ő még Németországban született); Robert L. Eichelberger (II. világháború); Albert C. Wedemeyer (II. világháború); Chester W. Nimitz (II. világháború); Marc Mitscher (II. világháború); Harry Schmidt (II. világháború); és Norman Schwarzkopf (öbölháború).

HEGYETLEN VEZETŐK

III. RICHÁRD

A bosworthi csata (1485. augusztus 22.) előestéjén az angol III. Richárd király egy szunyókáló őrt talált az őrhelyén – rögtön le is dőfte a törével.

V. HENRIK

1418–1419-ben 12 000 ember éhezett a város falain belül, amikor V. Henrik Franciaországban ostrom alatt tartotta Rouent. Amikor a helyőrség minden „felesleges száját” kiűzött a városból, Henrik (lásd balra) nem engedélyezte a távozásukat.

SIR JOHN HAWKWOOD

1370-ben a fent említett zsoldos vitatkozáson kapta két emberét, akik nem tudták eldönteni, ki is erőszakolja meg az általuk elfogott fiatal apácát. Hawkwood úgy oldotta meg a problémát, hogy leszúrta a lányt.

A katonatisztek meggyilkolása a parancsnoklás miatt kirobbant viták megoldásának egy működőképes, bár meglehetősen extrém módja. A tewkesbury-i csatában (1471. május 4.) Somerset hercege felmentette a parancsnokság alól Lord Wenlockot – aki egyébként a rózsák háborújában a York- és a Lancaster-ház oldalán is harcolt –, mivel a lord olyan lassan vonult fel seregével, hogy a csata végül elveszett. A felmentés egy sajátos módját választotta: felkapott egy fejszét, és kettévágta Wenlock koponyáját.

A BECSÜLET LOVAGJAI

A háború nem mindig jelenti az udvariasság hiányát.

OROSZLÁNSZÍVŰ RICHÁRD ÉS SZALADIN

A 12. században a harmadik keresztes hadjárat két fő alakja, az angol Richárd király (1157–1199) és Szaladin egyiptomi szultán (1137–1193) között szívélyes viszony alakult ki. Amikor például Richárd lovát megölték egy csatában, Szaladin két új háticaslovat küldött neki a következő üzenettel: „egy király ajándéka egy királynak”. Más alkalommal, amikor Szaladin (aki amatőr orvos is volt) megtudta, hogy Richárd beteg, mindennap egy kosár friss gyümölcsöt vitetett ellenfeléhez. Richárd viszonzásképpen két kiváló vadászsólymot küldött Szaladinnak, hogy a szultán hódolhasson vadászszenvetének.

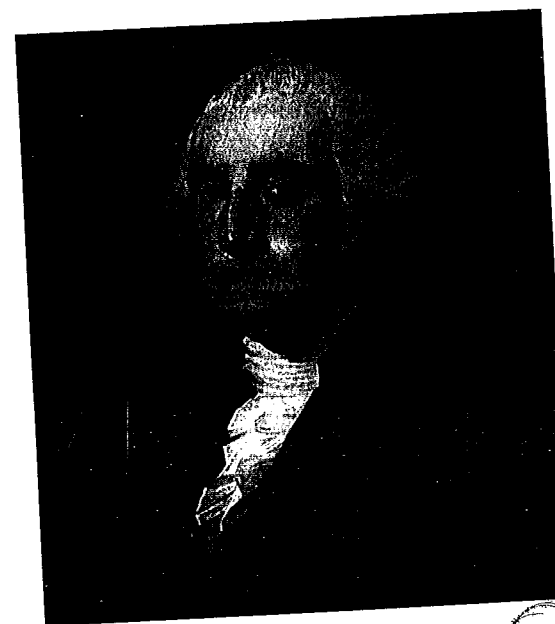
GEORGE WASHINGTON

1777. október 4-én George Washington (lásd jobbra) Germantown közelében megtámadta Sir William Howe seregét. Az akció balul sült el, bár Washington katonáinak sikerült elfogni Sir William kutyáját. Washington hamisítatlan úriember volt, és október 6-án a következőket írta ellenfelének: „Washington tábornok üdvözlét küldi Howe tábornoknak. Az az öröm érte, hogy visszaszolgáltathat számára egy kutyát, amely vé-

letlenül került hozzá, és mely kutya, a nyakörvön lévő felirat szerint, Howe tábornok tulajdonát képezi.”

„HARCOS BOB” EVANS

Amikor a Santiago partjainál 1898. július 3-án megsemmisült spanyol hajóraj tengerészei partra küzdöttek magukat, a kubai katonák sokat megöltek közülük. Az Iowa csatahajó kapitánya, Robley „Harcos Bob” (Fighting Bob) Evans oly mértékben felháborodott ezen, hogy egy osztagnyi tengerészt küldött partra, hogy megvédje a segítség nélkül maradt embereket. Közölte a kubaiakkal, hogy ha nem „függesztek fel e becstelen tevékenységükre”, ellenük fordítja ágyúit. Sikeresen járt: a kubaiak felhagytak a partra vergődő katonák lemészárlásával.

KÜLÖNÖS HALÁLESETEK

Nem minden tábornok hal meg csata közben, bár néhányan ezt keservesen megbánják.

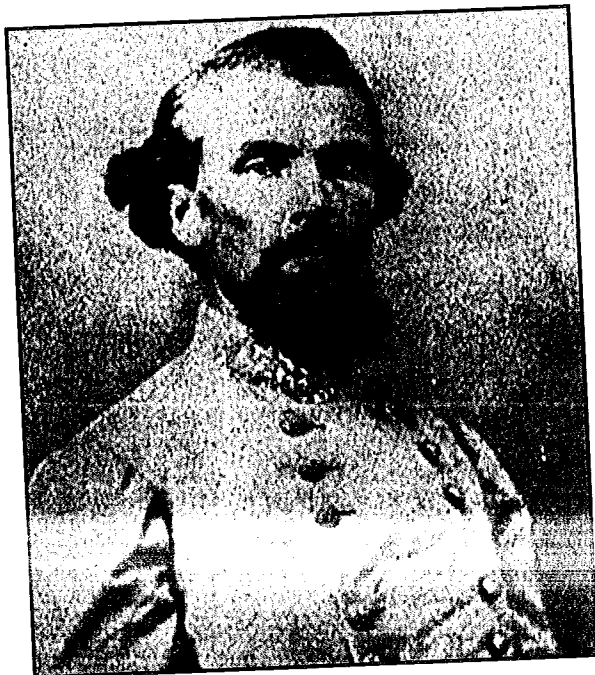
Carinus római császár (250–285) a Margus-völgyi csatában halt meg. Halálát azonban nem az ellenség okozta, hanem egyik tisztje ölte meg, akinek elcsábította a feleségét.

Miután Sáhín perzsa tábornok 626-ban vereséget szenvedett egy bizánci sereg-

től, saját ura, II. Huszrau sah végeztette ki: élve megnyúzatta, majd a bőrét sóban tétette el.

Az orosz néha igencsak harcias népség. 1610-ben előzőnlőtték a moszkvai Kreml falait, hogy letaszítsák a trónról II. Áldimitrij cárt. A trónbitorlót megkínózták, megölték, testét elégették, hamvait pedig ágyúval lőtték ki fő támogatója, Lengyelország irányába.

SZERENCSÉS TÁBORNOKOK

LOUDINOT TÁBORNAGY

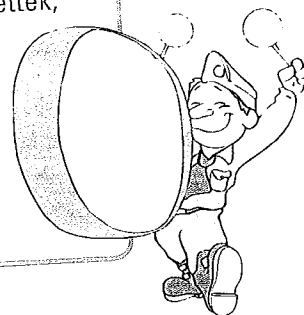
Annak ellenére, hogy a Napóleont szolgáló Oudinot tábornagy (1767–1847) 1793 és 1814 között évente átlagosan 1,4 alkalommal, összesen 24-szer sérült meg, ágyban és párnák közt halt meg 80 évesen.

FORREST TÁBORNOK

Az amerikai polgárháborúban a Konföderáció lovaskapitánya, Nathan Bedford Forrest (1821–1877; lásd balra) négy komoly sérülést szerzett, és összesen 29 lovat lőttek ki alóla, de a háborút mégis sikerült túlélnie.

Furcsaságok

Amikor a kimagaslóan tehetséges huszita tábornok, Jan Žižka 1434-ben meghalt, kicserzett bőrét dobra feszítették, hogy így módon tovább vezethesse katonáit. Emberei számára semmi nem okozott nagyobb örömet, mint amikor kedvenc dalukat – „Ti, akik Isten harcosai vagytok” – harsogták, miközben az ellenséggel való összecsapásra készültek.

ŐRÜLT ŐRÜLTETEK

Ney tábornagynak (1769–1815; lásd jobbra) Napóleon adta „a bátrak bátra” melléknevet. Karrierje során többször is megsérült: Mainz ostrománál (1794), Winterthurnál (1799), Szmolenszk mellett (1812) és a lipcsei csatában is (1813). A waterlooi csatában (1815) négy lovat lőttek ki alóla. Mindent megtett, hogy a csatatéren lelje halálát, ez mégsem sikerült neki. Végül XVIII. Lajos (1755–1824) visszatérésekor egy francia royalista kivégzőosztag áldozata lett. Ney nem engedte meg, hogy bekössék a szemét, sőt, ő maga adta ki a parancsot, hogy „Katonák, egyenesen a szívre célozzatok!”

A HITLER-KAPCSOLAT

1918 szeptemberében, az első világháború utolsó heteiben a Duke of Wellington ezredben szolgáló Henry Tandey közlegény a franciaországi Marcoing harcmezén tanúsított bátorságáért megkapta a Viktória-keresztet. A 27 éves katona kiiktatott egy géppuskafészkét, majd szuronyos támadást indított. A csata hevében a szövetségesek és a németek között elkeseredett közelharc bontakozott ki. A döntő pillanat akkor érkezett el Tandey közlegény és a világtörténelem számára, amikor 1918. szeptember 28-án egy sebesült német katona egyenesen a tűzvonalába botorkált: „Céloztam, de képtelen voltam lelőni egy sebesült embert – mondta Tandey –, így hagytam el-

menni. A fiatal német katona köszönetképpen bólintott, és hadseregével együtt visszavonult.”

Tandey évekkel később tudta meg, hogy egy Adolf Hitler nevű osztrák tizedes (lásd fenn) életét mentette meg.

Furcsaságok

William Patrick Hitler a náci vezér, Adolf Hitler (1889–1945) unokaöccse volt, mivel apja, ifj. Alois Hitler a diktátor féltestvére volt. William Patrick Hitler a második világháborúban az Egyesült Államok Haditengerészeténél szolgált. Amikor 1944. március 6-án szolgálatra jelentkezett, az adatait érdekes módon egy Hess nevű toborzótiszt rögzítette.

Heinrich „Heinz” Hitler, a Führer egy másik unokaöccse, 19 évesen a 23. német tüzérezredben szolgált híradós altisztként a Barbarossa-hadművelet idején, vagyis akkor, amikor a németek 1941-ben lerohanták a Szovjetuniót. 1942 januárjában elfogták, majd végleg elnyelte őt a szovjet hadifogolytábor-rendszer.

Amikor Hitler (lásd balra) 1933-ban kancellár lett, elrendelte, hogy nyomozzák le Tandey szolgálati múltját. Megbízottai beszerezték egy olasz festmény lenyomatát, amelyen Tandey egy sérült katonát viszi a hátán. Hitler büszkén akasztotta ki a festményt a berchtesgadener hegy csúcsán ülő nyaralója, a Sasfészek falára.

Tandey évekkel később megjegyezte: „Bárcsak tudtam volna, milyen jövő vár erre a férfit! Amikor megtudtam, hány embert, asszonyt és gyermeket ölt vagy sebesített meg, Isten nevére bántam, hogy megkíméltem az életét.” Tandey 1977-ben, 86 éves korában hunyt el.

A RIDEG VALÓSÁG

Mein Kampf

Hitler önéletrajzi műve, a *Mein Kampf* (Harcom) egy dagályos stílusban megírt könyv, tele összefüggéstelen és semmitmondó passzusokkal. 1945-ig 10 millió példányt adtak el belőle, de ezek többségét soha nem olvasta senki. Még a keményvonalas nácik között is kevesen akadtak, akiknek volt kitartásuk végigküzdeni magukat rajta, és a többség már az első fejezetek olvasása közben feladta a küzdelmet.

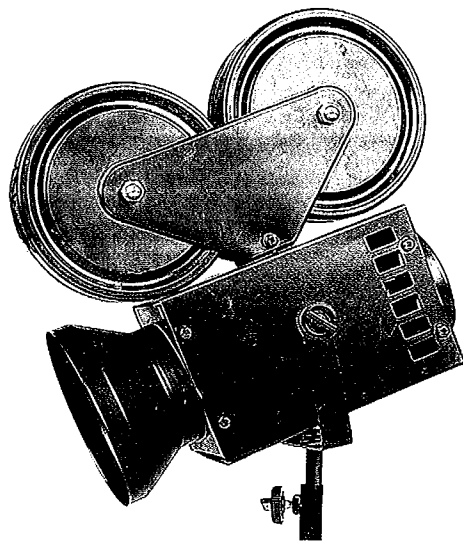
HŐSÖK A KÉPERNYŐN ÉS A HARCMEZŐN

Donald Pleasance (1919–1995), a későbbi híres hollywoodi színész a második világháborúban a brit légierőnél szolgált, de a gépét lelőtték, őt magát pedig elfogták. A hírhedt Stalag Luft III börtöntáborba került, ahol fontos szerepet játszott a „Nagy Szökés” kitervelésében – ezért a Brit Légügyi Minisztérium hadijelentésében ki is emelte a nevét. Pleasance 1963-ban szerepet kapott a szökési kísérletet megörökítő hollywoodi produkcióban.

„Nem zavar túlzottan, hogy a jelek szerint reménytelenül beskatulyáztak.” Donald Pleasance

Richard Todd (1919–2009) brit színész (lásd balra), az ejtőernyős ezred 7. zászlóaljának kapitánya Normandiában hajtott végre ugrást a D-napon (1944. június 6.), és az első között érte el a Bénouville-i Pegazus hidat. A hidat már korábban elfoglalta a 2. zászlóalj és az Oxfordshire és Buckinghamshire Könnyűfegyverzetű Gyalogság előretolt egysége John Howard őrnagy vezetésével. A *leghosszabb nap* című filmben később Todd formálta meg Howard alakját, míg Toddot egy ismeretlen színész játszotta.

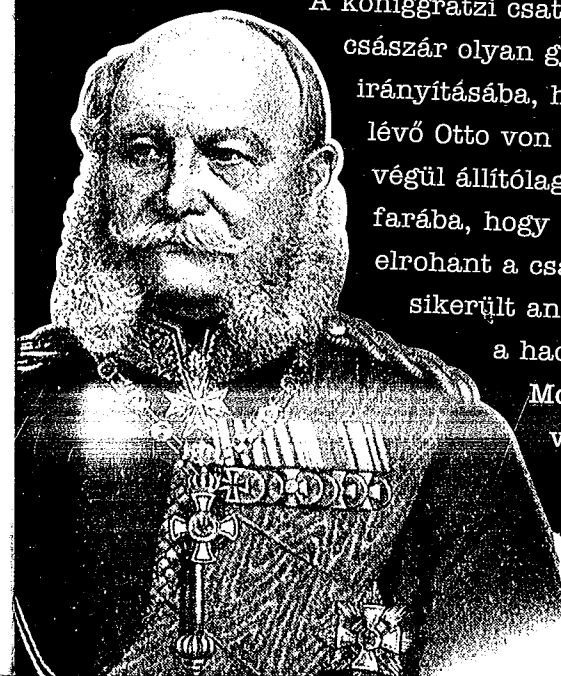

KIRÁLYOK A CSATATÉREN

A csatamezőn életüket vesztett királyok közül III. Richárd (1452–1485) uralkodott a legrövidebb ideig (1483–1485), és 1485-ben a bosworthi csatában halt meg.

Az utolsó angol király, aki személyesen vezette katonáit csatába, II. György volt (lásd jobbra). A király 1743-ban, 60 évesen futamította meg katonáival a franciákat a dettingeni csatában.

A legutolsó olyan csata, amelyben mindkét sereget király vezetett, 1885. november 5–7. között zajlott le Szlivnicánál, ahol a Milán király vezette szerbeket alaposan eltárgálták a bolgár Battenberg Sándor seregének katonái.

A königgrätzi csatában (1866. július 3.) I. Vilmos porosz császár olyan gyakran beleszólt a hadműveletek irányításába, hogy a helyszínen megfigyelőként jelen lévő Otto von Bismarck kancellár (1815–1898) végül állítólag akkorát rúgott a királyi csatamén farába, hogy az megijedt, és becses utasával együtt elrohant a csatamezőről. A királyi felséget így sikerült annyi ideig távol tartani, amíg a hadsereg parancsnoka, Helmuth von Moltke megnyerhette az osztrákok ellen vívott csatát.

SIKKASZTÓK

A hadtörténet legügyesebb sikkasztója minden bizonnyal az a Tomas Lopez de Ulloa, aki 1642 és 1651 között a flandriai spanyol hadsereg számvivő-pénztárosa volt. Oly tökélyre vitte a csalást, hogy a spanyol kormány csak 50 évnyi aprólékos nyomozás és könyvvizsgálat után tudta megállapítani, hogy magas beosztású tisztviselője 309 114 forinttal tartozik a koronának. Ez az összeg 30 ezer katona egy napi zsoldját tette ki.

A nem is olyan távoli múltban Alex Eyal, egy visszavonult izraeli tábornok a becslések szerint 10 millió dollárnyi összeget

sikkasztott az USA külföldi katonai segélyeiből.

1991-ben pedig Rami Dotan nyugalmazott izraeli tábornok kb. 40 milliárd dollárral rövidítette meg az USA külföldi katonai segélycsomagját Herbert Steindler, a repülőgépmotorokat gyártó amerikai Pratt & Whitney cég hivatalnoka segítségével. Dotan tettéért börtönbüntetést kapott.

EGY IGAZI HARCOS

Audie Murphy (lásd szemközt) igazi amerikai hős volt: a második világháború leg többször kitüntetett amerikai katonáját tisztelhetjük benne. Murphy saját magát alakította a *A pokolba és vissza* című filmben, amely azonos című önéletrajzi művének alapult. A gyermek Murphys Gordon Gebert játszotta.

Furcsaságok

Amikor 2011. szeptember 11-én támadás érte az Egyesült Államokat, George W. Bush elnököt azért kritizálta a liberális sajtó, mert hétperces késlekedéssel reagált a terrortámadások hírére. Franklin D. Roosevelttel azonban 22 percig várt, mielőtt bármit is tett volna a Pearl Harbor elleni bombatámadás hírért hallva.

A RIDEG VALÓSÁG

Audie Murphy kitüntetései

- Medal of Honor (kongresszusi becsületérem – az USA legmagasabb katonai kitüntetése)
- Distinguished Service Cross (kiemelkedő hadi szolgálatért adott kereszt – az USA második legmagasabb katonai kitüntetése, amely a harci cselekmények során tanúsított kiemelkedő hősiességért járt)
- Silver Star with First Oak Leaf Cluster (ezüstcsillag az első tölgyfalevél kísérettel – a Silver Star az USA harmadik legmagasabb katonai kitüntetése az ellenséggel szemben tanúsított bátorságért; a tölgyfalevél kísérettel a kitüntetés újbóli odaadományozásakor kerül a kitüntetésre)
- Bronze Star Medal with „V” Device and First Oak Leaf Cluster (bronzcsillag „V” bátorsági kísérettel és az első tölgyfalevéllel)
- Purple Heart with Second Oak Leaf Cluster (bíborszív a második tölgyfalevél kísérettel)
- Distinguished Unit Emblem with First Oak Leaf Cluster (kiemelkedő egység jelvény az első tölgyfalevél kísérettel)
- Campaign Medal with one silver service star, three bronze service stars, and one bronze service arrowhead (hadjáratok érdemérem egy ezüst szolgálati csillaggal, mellyel azokat tüntetik ki, akik egy hadjáratban ismételt részt vettek; egy ezüstcsillag öt bronzcsillagnak felel meg, három bronz szolgálati csillaggal és egy bronz szolgálati nyílhegygel, melyet azok kapnak, akik részt vettek egy partraszállásban, harci ejtőernyős bevetésben, helikopteres vagy vitorlázógépes harci deszantban)
- francia Croix de Guerre (hadikereszt) ezüstcsillaggal az 1940-es belga Croix de Guerre (hadikereszt) pálmalevéllel
- Good Conduct Medal (jó magaviseleti érem)
- American Campaign Medal (amerikai hadjáratért érem)
- European-African-Middle Eastern World War II Victory Medal (európai, afrikai és közel-keleti II. világháborús győzelemért érem)
- Combat Infantry Badge (harctéri gyalogsági szolgálati kitüntetés)
- Marksman Badge with Rifle Bar (kiváló puskás céllovészért érem)
- Expert Badge with Bayonet Bar (kiváló szuronyos katona)
- francia Fourragère (vállszalag) a Croix de Guerre színeiben
- francia becsületrend, Chevalier fokozat Legion of Merit (amerikai becsületrend)

AKIK MINDKÉT OLDALON HARCOLNAK...

Háború idején kockázatos átpártolni az ellenséghez, de vannak, akiknek ez meglepően könnyen sikerült. 1775 tavaszán például egy földbirtokos családból származó ifjú, Ezekiel Polk belépett az észak-karolinai nemzetőrökhöz, hogy kivegye részét az amerikai függetlenségi küzdelmekből. Június 17-én bajtársai századuk kapitányává választották. Két hónappal később azonban Polk és egész egysége

átállt a britek oldalára. Aztán alig telt el még két hónap, és mindannyian visszaszöktek az amerikaiakhoz.

Meglepő, de eme hazaárulásnak is nyugodtan nevezhető tette ellenére Polk megőrizhette parancsnoki tisztségét. A függetlenségi háború végére még feljebb is lépett a ranglétrán, és a nemzetőrség alezredese és ezredparancsnoka lett.

TEGYÉN MEG A TÉTJEIKET!

Sokkal kevesebb kockázattal jár, ha a család néhány tagja az egyik, néhány tagja pedig a másik oldalon áll. Lássunk néhány példát az amerikai polgárháború idejéből.

Frederick Hubbard a Konföderáció, Henry Hubbard pedig az Unió híve volt – a két testvér a Bull Run melletti csatá-

ban találkozott, mivel sebesülteként egymás mellett helyezték el őket a kórházban.

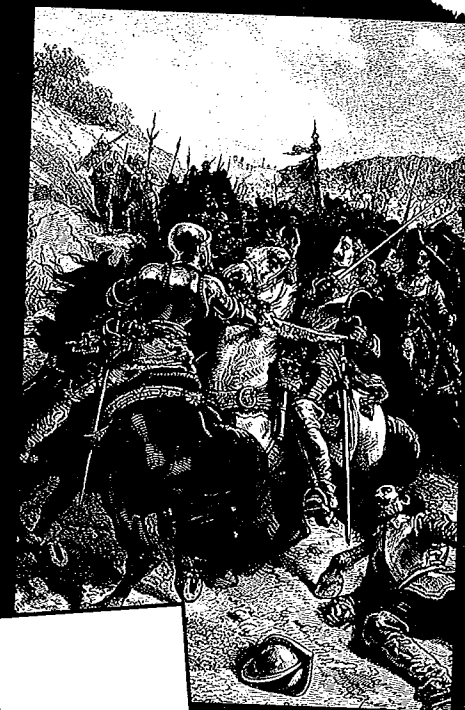
A Konföderáció oldalán harcoló „Jeb” Stuart vezérkari főnökének, H. B. McClellannak négy fivére az Unió seregében harcolt elsőfokú unokatestvérük, George McClellan (a Potomac Hadsereg parancsnoka) társaságában.

A Konföderáció tábornokának, Patrick Cleburne-nek egyik fivére a déliek ügyéért harcolt, egy másik viszont az Unió hadseregében küzdött.

John L. Inglis kapitány a Konföderáció seregének angol katonája volt. A polgárháború alatt elfogott egy ágyús üteget, amelyet saját testvére vezetett.

GRÖLT UTALNAK

Amikor 1639-ben a skóciai „püspökháború” (lásd jobbra) idején az angol I. Károly király rendíthetetlen ellenfele, Lady Cunningham tudomására jutott, hogy fia, Hamilton márkija (lásd lenn) egy royalista hadsereget készül partra tenni Firth of Forth mellett, a lady összeszedett egy lovascsapatot és útra kelt, hogy szembenézzen fiával – egy külön erre a célra megtöltött és kibiztosított pisztollyal a kezében. A találkozásra nem került sor, de a márkit mégis utolérte a végzet: árulás miatt bűnösnek találták, és 1649. március 9-én Westminsterben lefejezték.

CSALÓK ÉS SARLATÁNOK

WALTER WILLIAMS

Az amerikaiak többsége úgy tudja, hogy az 1959-ben elhalálozott houstoni (Texas állam) Williams volt a Konföderáció leg-hosszabb életnek örvendő katonája, akinek tiszteletére fényűző temetést rendeztek. Körülbelül 100 000 ember nézte végig, ahogy a temetési menet átvonul a városon. A halottaskocsit a Konföderáció sűrű egyenruhájába bújtatott férfiak kísérték. Williamst teljes katonai tiszteletadással, egy konföderációs egyenruhát viselő szakasz díszlovései mellett temették el, a hazai sajtó és a televízió kiemelt figyelme mellett.

Az 1855-ben született Williams azonban nem volt veterán, és egyetlen napot sem szolgált a Konföderáció hadseregében

(lásd fent). Ahogy teltek az évek, lassan elhitette a környezetével, hogy a polgárháborúban szolgált: újra és újra elmondta azokat a történeteket, amelyeket gyermekként hallott a veteránoktól. 1932-ben, a nagy gazdasági válság mélypontján pedig azt a nyugdíjat kérte, amelyet Texas állam a konföderációs veteránoknak juttatott. Helyzetét azok a szomszédai igazolták, akik már évek óta hallgatták háborús történeteit, így a nyugdíj elbírálása nem tartott sokáig. 1936-ban a Kongresszus teljes veteráni státuszt biztosított a még életben lévő maroknyi konföderációs veteránnak, köztük Walter Williamsnek is.

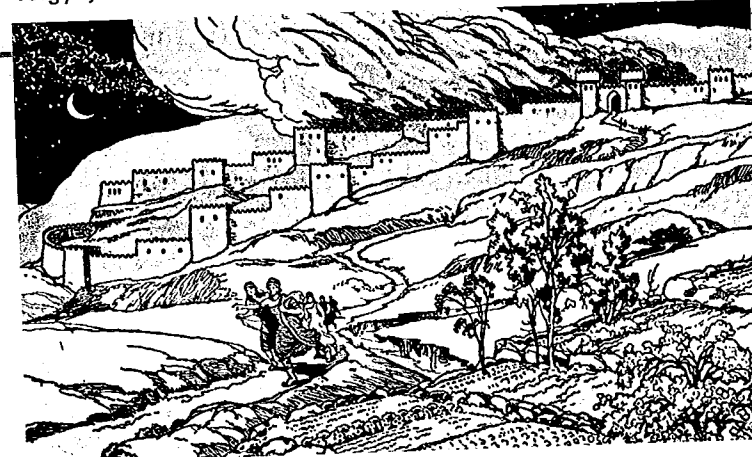

REX CRANE

Crane ünnepelt háborús hős volt, aki később az Ausztráliai Hadifoglyok Egyesületének (Prisoner of War Association of Australia) vezetője lett. Később azonban kiderült, hogy Crane egyáltalán nem harcolt a második világháborúban, és belülről soha nem látott japán hadifoglytábor. Mindazt, amit a maláj dzsungelharcokról és a japán börtönőrök (lásd balra) kegyetlenségéről tudott, valójában könyvekből szedte össze. És ami még rosszabb, soha nem lépett be a hadseregbe, és nem is viselt egyenruhát.

Furcsaságok

Egy pillanatra idézzük fel Scipio Aemilianus római hadvezér alakját, aki Kr. e. 146-ban Karthágó ostromát, elfoglalását és lerombolását irányította. Az ostrom és a város elpusztítását nagyon a lelkére vette, és amikor a katonái felgyújtották a várost, könnyekben tört ki.

BAKLÖVÉSEK A HARCMEZŐN

A katasztrófa sosincs messze, különösen, ha a hadsereg vezetői arrogánsak, inkompetensek és ostobák.

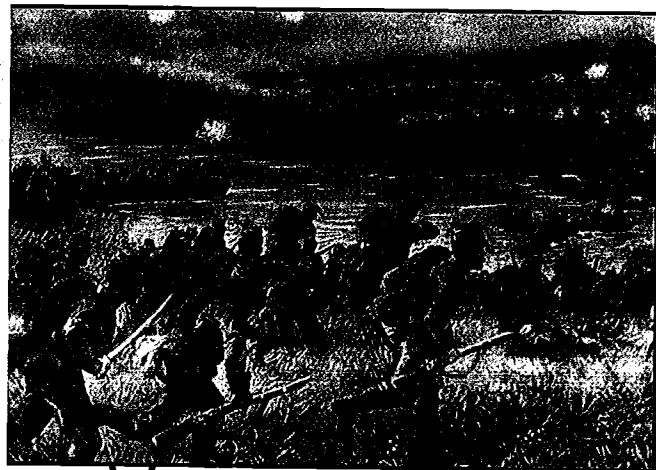
SAJNÁLATRA MÉLTÓ SEREGEK

Az osztrák hadseregben szolgáló katonákat (lásd lent) valószínűleg a legszerencsétlenebbek között tartják számon a történelemben. II. József osztrák császár (1780–1790) 1788-ban a törökökkel vívott csatározások során a mocsaras vidéken felvert táborában 172 000 katonája betegedett meg maláriában. Közülük az-
tán 33 000 meg is halt. József azonban

tántoríthatatlan volt, és fél hadseregével útra kelt, hogy Karánsebes mellett összecsapjon a törökökkel. Útközben azonban néhány gyalogos helyi italt vett a parasztoktól, amiért tisztjeik megdorgálták őket. A katonák megsértődtek, és hogy elriasszák feletteseiket, kiabálni kezdtek, hogy jönnek a törökök. A tiszt-
tek el is hitték, és elrendelték ariadót. Pá-

nik söpört végig a hadseregen, ami fejvesztett menekülésbe torkollott. Osztrákok küzdöttek osztrákokkal, és nagyon sokan fulladtak bele a folyóba, vagy társaik nyomták agyon őket. Napkeltekor derült ki, hogy az osztrákok kb. 10 000 embert öltek meg saját soraikból. És törökök még csak a közelben sem voltak!

Az 1859-es francia-olasz-osztrák

nak ellenére döntött a háborúba lépés mellett, hogy a frissen mozgósított 375 000 fős tartaléksereg 68%-a (255 000 fő) olyan rosszul volt kiképezve, hogy még egy muskétát sem tudott megtölteni. A következmény katasztrofális volt: csúfos vereség és 16 000 halott.

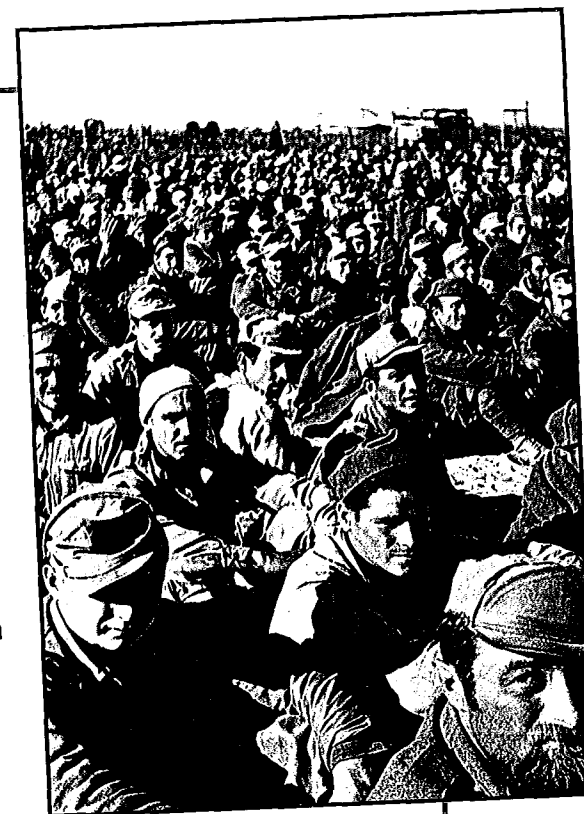
A japánokkal vívott végzetes első kínai-

japán háború (1894–95) után a kínaiak rájöttek, hogy ágyúik nem működnek túl hatékonyan a számukra kiutalt, ám a szükségesnél kisebb golyókkal. Ekkor azonban ahelyett, hogy új löszert szereztek volna be, inkább lemondtak az ágyúik használatáról.

Furcsaságok

A második világháborúban az olasz hadsereg, amely gyávasága miatt gyakran volt neveltség tárgya, valójában egészen jó haderőt képviselt, csupán a felszerelése és a vezetése volt csapnivaló. Észak-Afrikában például olaszok alkották a tengelyhatalmak haderejének nagyobb részét, és a németek számos győzelme – például 1942-ben Gazalában – az olaszok képzettségének és a tengelyhatalmak együttes erőfeszítésének volt köszönhető.

Végül megemlíthetjük, hogy a brit hadsereg nepáli tagjai, akik 1941-ben Görögországban kerültek szembe az olaszokkal (lásd jobbra), kemény katonáknak tartották őket – s ők már csak tudják!

HOZZÁ NEM ÉRTÉS

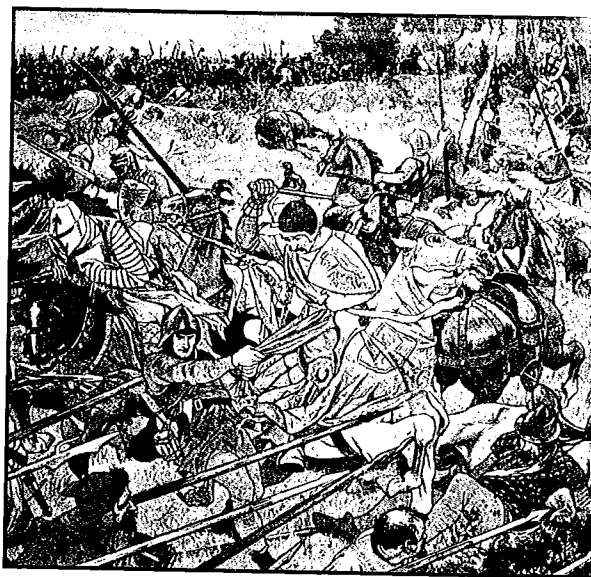
A történelemben soha nem volt hiány hozzá nem értő vezetőkől, akik gondoskodtak a vereségről.

A BANNOCKBURNI CSATA

1314. június 24-én, a bannockburni csatában (lásd jobbra) II. Edwardnak sikerült úgy elhelyeznie hadseregét, hogy az alig tudott manőverezni, az íjászeit viszont hátrarendelte, ahol vajmi kevés hasznót hajtottak. A legnagyobb baj azonban az volt, hogy azelőtt távozott a csatamezőről, hogy a csata eldőlt volna; katonái ezt látva elmenekültek, és a győzelmet átengedték Rober Bruce-nak. Az 1066-os Hastingsi csata óta ez volt az angolok legkatasztrofálisabb veresége.

BEAUVAIS OSTROMA

1472-ben Philippe de Crèvecœur d'Esquerdes, Cordes marsallja két ágyút is hozott magával a franciaországi Beauvais ostromához. Sajnálatos módon azonban mindössze két ágyúgolyót vitt magával, amelyek ugyan kiváló munkát végeztek, azonban a falak áttöréséhez mégsem voltak elegendők.

A CADÍZI EXPEDÍCIÓ

Miután a Cadixi expedíció során 1625 novemberében az angolok elfoglalták a spanyoloktól Puntal kikötőjét, vezetőjük, Sir Edward Cecil elrendelte, hogy emberei verjenek tábornok néhány elhagyott épület közelében, amelyek – mint kiderült – több demizson bort rejtettek. A katonák egy óra alatt lerészegedtek, és hamarosan kisebb-nagyobb verekedések törtek ki: egyesek egymásra lődöztek, mások pedig azokat a tiszteteket fenyegették, akik megpróbálták rendet teremteni közöttük. Reggel a másnapos sereg eldobálta felszerelését, és hazaindult. Azt a 100 katonát, akik ott maradtak, hogy kialakítsák másnaposságukat, a spanyolok az utolsó emberig lemészárolták.

„A hadsereg mozgatója mindig veszélyt rejt magában.”

Robert E. Lee tábornok, 1863. június 8.

A SOMME-I CSATA

Az első világháború bővelkedett az alkalmatlan vezetőkben. Az 1916-os Somme-i csata kiváló példa erre. A német védelmi vonalak és a szögessdróterdő felszámolását célzó egyhetes tüzérségi bombázást követően az angol katonák július 1-jén támadásba lendültek. Ők úgy tudták, hogy nem találják „semmit mást,

csak halott és sebesült németeket”. A Királyi Yorkshire Könnyűgyalogság katonáinak ugyanis azt mondták, nyugodtan gyűjtsanak rá egy pipára vagy egy cigarettára, mivel élő némettel már nem találkoznak. A németek azonban nagyon is éltek, és géppuskával a kezükben várták őket. A végeredmény: 20 000 brit halott már az első napon.

A gettysburgi csata (1863. július 1–3.) végére az Észak-virginiai Hadsereg katonái teljesen kimerültek. Lee tábornok összeszedgette viharvert egységeit, és megpróbált visszajutni Virginiába, az esőzéstől megáradt Potomac folyó azonban útját állta. Ez tökéletes alkalmat jelentett a harcokból addig nagyrészt vagy teljesen kimaradt tartalékosokkal is rendelkező Potomac Hadseregnek, hogy megadja a kegyelemdöfést. Meade tábornoknak (lásd jobbra) más feladata nem is volt, mint kiadni a parancsot a támadásra. A parancs azonban nem érkezett meg. Meade csak várt és várt (hogy mire, azt senki nem tudja). Lincoln elnök tombolt mérgében. Végül Grant tábornokot keletre rendelték Vicksburgból, hogy átvegye a Potomac Hadsereg parancsnokságát. A polgárháború azonban még két véres évig tartott.

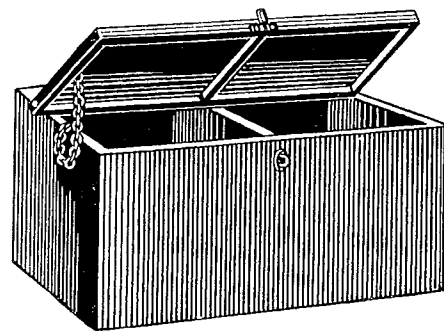

ARROGANCIA

A magabiztosság még talán elfogadható lenne, de az arrogancia már katasztrófához vezethet.

CLOWDESLEY SHOVELL TENGERNAGY

1707. október 22. éjjelén Sir Clowdesley Shovell navigációs hibát vétett, ami miatt négy brit hadihajó és több mint 1300 ember (köztük az admirális) veszett oda a Scilly-szigetek közelében fekvő sziklákon. A tengernagy alig néhány órával korábban lázadásért felakasztatott egy tengerészt, aki azt merészelte mondani neki, hogy a hajóraj letért az eredeti útvonalról. Mentségére legyen mondva, a korabeli térképek nem voltak éppen a legmegbízhatóbbak.

CHARLES BRANDON

Az 1824-es brit-asanti háború is a hozzá nem értés iskolapéldája volt, amelyben a főszerepet Charles Brandon brit hadianyagraktár-igazgató játszotta.

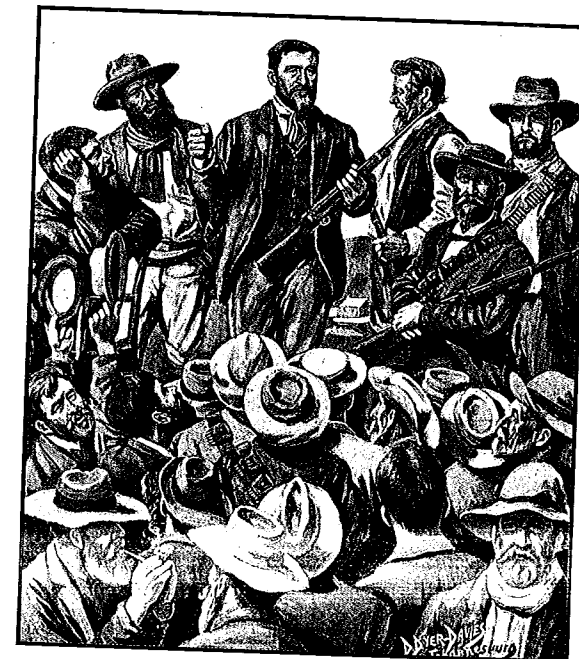
Amikor a 10 000 asanti harcos által körbezárt brit katonák lőszere lassan megfogyatkozott, Brandonon volt a sor, hogy kipakolja a tartalék muníciót. Az asanti harcosok egyre jobban közeledtek, így Brandon kinyitotta a lőszeres dobozat, de csak kétszersültet talált bennük. Rossz ládákat hozott magával...

SIR GEORGE COLLEY TÁBORNOK

A britek számára a majuba-hegyi csata (lásd balra) is katasztrófával végződött. 1881 januárjában Sir George Colley tábornok úgy döntött, hogy meghódítja a dél-afrikai Transvaalt. Az első összecsapást elvesztette, ezért azt találta ki, hogy ha az 1829 m magas Majuba-hegyről leereszkedve támadja meg a búrokat, megszerezheti a hön áhított győzelmet. A britek azonban ahelyett, hogy beásták volna magukat a hegytetőn, a hegy lábánál kezdtek el gúnyolódni a búrokon, mi-

Furcsaságok

1898-ban, a Brit Birodalom és a dél-afrikai Búr Köztársaság közötti növekvő feszültség idején a britek úgy döntöttek, hogy a gyarmat barbár lakosait a modern katonai technológia erejével és hatékonyságával nyugtözik le. Demonstratív jelleggel kitereltek és 100 birkát egy hegyoldalra, és tüzet nyitottak rájuk. Az ezt követő 20 percben a királyi tüzérség egyik ütege hatalmas élvezettel szórta meg a hegyoldalt gránátjaival. Amikor eloszlott a füst, mindenki számára egyértelművé vált, hogy a birkák egytől egyig sértetlenek maradtak. Sőt, hogy még teljesebb legyen a megaláztatás, ekkor már 101 birka volt a hegyoldalon, mivel az egyik vemhes anyajuh a bombázás közben megfialt. A britek kísérlete, hogy megfélemlítéssel kényszerítsék a búrokat a megadásra, inkább megaláztatást hozott számukra.

közben Colley úgy döntött, szundít egyet. Nem sokkal később egy néhány száz fős búr csapat (lásd jobbra) nekivágott hegyoldalnak, miközben társaik lenről fedezték őket. Colley végül csak felébredt, és bár elindított egy lagymatag ellentámadást, egy 12 éves búr fiú lelötte. Az összecsapásban még 93 brit katonaveszítette életét, a búrok vesztesége viszont csak egy halott és öt sebesült volt.

AZ ELLENSÉG ALÁBECSÜLÉSE

Semmi baj nincs azzal, ha valaki gyengének és könnyű prédának ítéli az ellenséget, ha valóban az, de jaj annak a katonai vezetőnek, aki alábecsüli az ellenfelet!

A második világháborúban a britek elkövették azt a hibát, hogy alábecsülték a japánokat. Az ellenségeskedések kitörése előtt a japánok katonai képességét következetesen alulértékelték. Szégyenletes, de széles körben meg voltak győződve arról, hogy a japán mint faj „alacsony mentális alkalmazkodóképességgel” van megverve. C. R. Woodroffe dandártábornok például megvizsgálta a japán

Furcsaságok

Az 1930-as években a britek meg voltak győződve arról, hogy a japánokból nem válhat jó pilóta, mivel csecsemőkorukban az édesanyjuk a hátukon vitte őket. Azt hitték, hogy emiatt hiányzik belőlük az egyensúlyérzék. A brit népi bölcsesség talált még egy tényezőt, ami lehetetlenné teszi a magas szintű repülőzést: a japánok végtagjai túl rövidek ahhoz, hogy elérjék a pilótafülkében a műszerfalat. Fel sem merült bennük, hogy mivel a japánok építik saját repülőgépeiket, olyan pilótafülkét alakítanak ki, amely illik katonáik testfelépítéséhez.

SZINGAPÚR

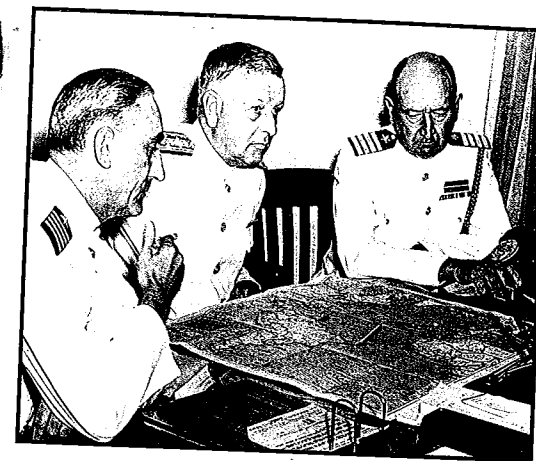
1942 februárjában a japánok elfoglalták Szingapúrt, ami alaposan megtéptázták a britek katonai presztízsét. A hagyományos brit gondolkodásmód szerint Szingapúrt nem érhetette támadás észak felől, mivel a 800 km széles sűrű dzsungel és Malajzia középső területeinek gumültetvényei átjárhatatlanok a tankok számára. Tévedtek.

PEARL HARBOR

A japánokat az amerikaiak is alábecsülték. 1941. december 6-án egy Joseph Harsch nevű újságíró megkérdezte, hogy

császári hadsereg 1919. évi manővereit, és arra a következtetésre jutott, hogy „bárki, aki jártas a nemzetkarakterológiában, kételkedik abban, hogy a japánokból bármikor is elsőrendű katonák válhatnak”.

Amikor a japánok 1941-ben támadásba lendültek a Távols-Keleten (lásd balra), a briteket csúf meglepetés érte. Az ellenséget azonban még ekkor is alábecsülték. Hongkongnál azért törhették át a japánok a védelmi vonalat, mert a britek feltételezték, hogy ellenfeleik nem támadnak éjszaka, és ennek megfelelően sötétedés után pihenni küldték katonáikat.

a japánok esetleg bombázhatják-e Pearl Harbort. Husband Kimmel tábornagy (lásd fent középen), az Egyesült Államok csendes-óceáni flottájának parancsnoka azt felelte: „Nem hiszem, hogy ennyire bolondok lennének”. Másnap megkezdődött a japán támadás.

A TÚL SOK NÉNA TÚL KEVÉS

A 19. században az osztrák-magyar hadsereg hivatalosan nem kevesebb mint tíz nyelven beszélt. Egyes egységek németül beszéltek (a hadsereg 25%-a), mások magyarul (23%), csehül (13%), szerbhorvátul (9%), lengyelül (8%), ukránul (7%), románul (7%), szlovákul (4%), szlovénul (2%) vagy olaszul (1%). Minden újoncnak meg kellett tanulnia egy kb. 800 szóból álló német katonai nyelvet, és minden tisztnek folyékonyan kellett beszélnie németül és azon a nyelven, amelyet a szolgálati helyéül kijelölt ezred beszélt. Amikor a tartalékosokat is behívták, a helyzet még tovább romlott: a hadseregben beszélt nyelvek száma 14-re emelkedett.

A második világháborúban a japán hadsereg hatféle lőszert használt a repülőgépeihez, a haditengerészet pedig hetet, amelyből csak egy volt helyettesíthető a hadsereg lőszereivel.

RÖVIDLÁTÓ VEZETŐK

Akkor még jó ötletnek tűnt...

A FONTENOYI CSATA

Az 1745. május 11-i fontenoyi csatában (lásd szemközt) az angol-holland-osztrák szövetségesek 80 ágyújukból azért veszítettek el negyvenet, mert sok ágyú mellett civil szerződésesek szolgáltak, akiknek nagy része egyszerűen elmenekült, amikor rájött, hogy a csata elveszett.

BOSTON (1775–1776)

1775-76 telén a Boston előtt álló kontinentális hadsereg ágyúgolyói rohamosan fogytak, ami arra készítette az egyik tisztet, hogy készpénzjutalmat ajánljon fel minden egyes leadott ellenséges ágyúgolyóért. Hamarosan annyira sok törtött boka és szétzúzott láb volt, hogy George Washington elrendelte: többé senki ne merészeljen megállítani egy mozgásban lévő ágyúgolyót!

A LÜTZENI CSATA

1632 novemberében a lützeni csatában Wallenstein gróf császári parancsnok a hadsereg nyomában járó civileket málhás lovakra és öszvérekre ültette, hogy meggyőzze ellenségét, a svéd Gusztáv Adolfot, hogy több lovasa van, mint valójában. A csel nem vált be, és Wallenstein elvesztette a csatát – Gusztáv Adolf viszont az életét.

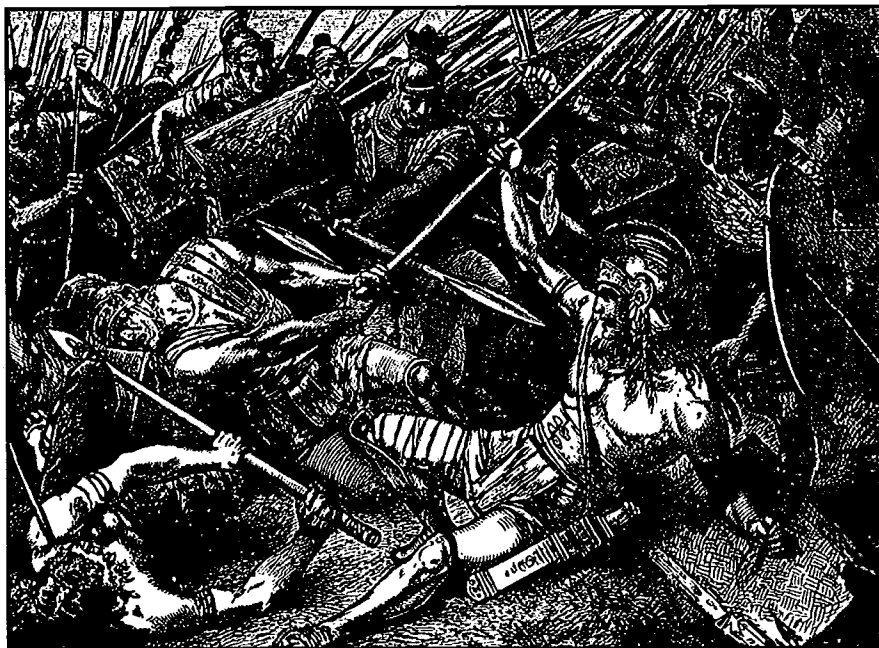
A MAGINOT-VONAL

A nagy francia védelmi rendszert nem sikerült befejezni. Két nagy rés tátongott a vonalon: egy a belga határ mentén, egészen a La Manche-csatornáig; egy másikat pedig az Ardennek széles erdős sávja alkotott. Ezen az erdős vidéken – amelyet túl sűrűnek tartottak ahhoz, hogy a tankok átjussanak rajta – vonultak át a német páncélosok, amikor 1940 májusában megtámadták Franciaországot.

Furcsaságok

A Római Birodalom híres volt kiváló minőségű útjairól, amelyek összesen 289 620 kilométeren át húzódtak. A lehető legegyszerűbben futó utak mindegyike Rómába vezetett. A késő római korban ez kevésbé volt szerencsés, ugyanis a hódító barbárok éppoly gyorsan haladtak rajtuk Róma felé, mint korábban a római katonák a birodalmat fenyegető ellenség irányába.

ÖREG IS, KÖVÉR IS

CHNODOMÁR

A 357-ben Iulianus császár által Strassbourg mellett legyőzött alemann vezér (lásd fent) olyan kövér volt, hogy amikor leesett a lováról, nem tudott feltápászkodni a sárból, mert visszahúzta saját teste és a páncél súlya; a rómaiak így aztán könnyen el tudták fogni.

OROSZ TÁBORNOKOK

A túlsúlyos katonai vezetők napjainkban sem ritkák. Az orosz védelmi minisztérium olyannyira aggódott pocakos tábornokai miatt, hogy 2008 áprilisában új testmozgási rendszert vezetett be,

hogy lefogyhassanak és beleférjenek újonnan tervezett egyenruháikba. Ekkoriban a hadsereg tisztjeinek harmada túlsúlyos volt.

ÖREGEMBER NEM GYORSVONAT

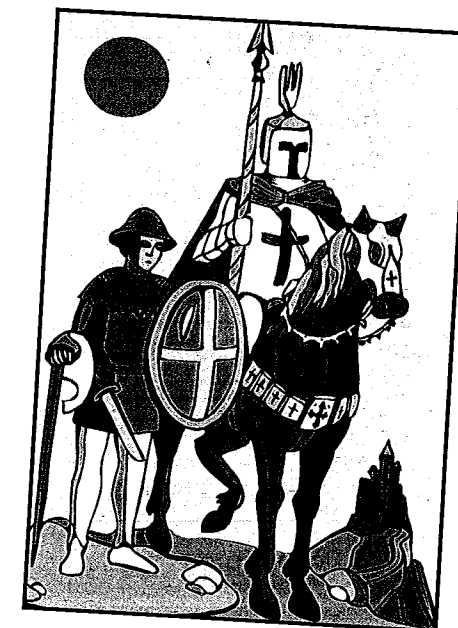
1516-ban a mamelukok olyan gyorsan menekültek Aleppo közeléből a Mardzs Dábik mellett az oszmán Kegyetlen Szelimtől elszenvedett vereség után, hogy a Szíriát uraló 80 éves cserkesz szultánt, Kánszauh al-Gaurit saját pánikszerűen menekülő katonái taposták halálra, miután leesett lováról.

Furcsaságok

1812-ben, a napóleoni háborúk idején a spanyolországi Aranjuezbe frissen megérkező Királyi Német Légión 2. huszárezredének katonái hatalmas örömkialtást hallattak, amikor megpillantották a 13. könnyű dragonyosezredbeli régi barátait. Kétségtelen, hogy a dragonyosok szíve felderült az üvöltés hallatán, a lovak viszont pánikszerűen elmenekültek: némelyiket 32 km távolságról kellett visszahozni.

A FELNŐK FÖLÖTT JÁRVA

Az egyház a 11. századtól kezdve próbálta megteremteti „Isten békéjét”, ami azt jelentette, hogy háború idején sértetlenséget biztosítanak a papságnak, a szüzeknek, a zárdákban élő özvegyeknek, a szegényeknek, a zárandokoknak, a kereszteseknek, sőt még az úton lévő kereskedőknek is, valamint a templomoknak, monostoroknak, kolostoroknak, temetőknek és az ezekhez kapcsolódó intézményeknek. Ezenkívül kiátkozás terhe mellett megtiltotta a hadakozást vásár- és ünnepnapokon. A háború mérseklésére irányuló kísérlet csak kis mértékben volt sikeres. Közben azonban elősegítette a nemesség jobb kereszténnyé válását, mivel támogatta a lovagi életmód elterjedését, ami viszont valamennyire korlátok közé szorította az erőszakos európai uralkodó osztályt.

„Csak a holtak látták
a háború végét.”

Platón

PIRRUSZI GYŐZELMEK

Szép dolog a győzelem, de vajon megéri elveszíteni egész hadseregünket?

AZ ASCULUMI CSATA

„Még egy ilyen győzelem, és elveszünk” – értékelte a helyzetet az épeiroszi Pürrosz (Kr. e. 307–272), amikor a rómaiak felett Kr. e. 279-ben, Asculum mellett aratott második győzelme után felmérte veszteségeit. A Sulpicius Saverrio vezette 40 000 fős római hadsereg majdnem felülkerekedett, de végül kénytelen volt visszavonulni. Pürrosz hatalmas veszteségeit látva nyilatkozott így, örökölni hagyva az utókorra a „pirruszi győzelem” kifejezést.

BUNKER HILL

Pürrosz óta (lásd jobbra) más parancsnokok is átélték ezt az érzést, például Sir

William Howe tábornok Bunker Hillnél, 1775. június 17-én, az amerikai függetlenségi háború idején. A 2100 brit vöröskabátos szoros alakzatban vonult a Bunker Hill szomszédságában álló Breed's Hillen elrejtőzött amerikai lázadók felé, akik iszonyú puska- és ágyúgolyózáporral fogadták őket. A hegyet csak harmadszorra sikerült elfoglalni. Howe vesztesége 1054 fő volt, az amerikai közül 140 katona meghalt, 271 megsebesült, 40 pedig fogságba esett.

Furcsaságok

Úgy tűnik, szegény öreg Pürrosz királyt nagy ívben elkerülte a szerencse. Utolsó hadjáratában, amikor Argoszt vette ostrom alá, egy vakmerő éjszakai támadást indított a város ellen. Egy öregasszony azonban az egyik ház tetejéről hozzávágott egy tetőcserepet az alatt lovagló Pürroszhoz, akit az hátulról szerencsésen nyakon is talált. Az ütés éppen annyi időre kábította el a királyt, hogy egy ellenséges katona lefejezhette.

A RIDEG VALÓSÁG

A francia hadihajókat ért legnagyobb veszteségek 1792–1800 között

	sorhajók	fregattok
Harc közben elsüllyedt	11	14
Elfogott	34	82
Elsüllyedt	10	6
Összesen	55	102

EGY FORRADALOM ÉS A HADITENGERÉSZET

A 18. században a kiváló tengernagyok irányítása alatt álló francia haditengerészet olyan erőt képviselt, amellyel mindenkinél számolni kellett; az amerikai függetlenségi háború idején pedig döntő szerepet játszott abban, hogy a telepések ki tudják vívni függetlenségüket a britektől. Az itt következő admirálisok több csatában is kitüntették magukat, míg a francia forradalom el nem söpörte a hozzájuk hasonlókat.

COMTE DE GRASSE

François Joseph Paul, Grasse grófja győzött a második virginia-foki csatában, ahol 1781. szeptember elején 24 francia sorhajóból álló flottája szétkergette a Graves tengernagy irányítása alatt álló 19 brit hajót.

PIERRE ANDRÉ DE SUFFREN

Pierre André de Suffren Saint-Tropez az

Indiai-óceánon bizonyult jobbnak a Királyi Haditengerészetnél 1782–83-ban.

JEAN GUILLAUME TOUSSAINT

Jean Guillaume Toussaint, La Motte-Picquet de La Vinoyère grófja kiváló admirális volt, akinek az 1779. december 18-án Port Royalnál tanúsított bátorságáról 10 nappal később így írt levelében angol ellenfele, Hyde-Parker tengernagy: „Méltóságod viselkedése az e hónap 18. napjának összecsapásában tökéletesen illik hírnevéhez, amelynek körünkben örvend.”

Az 1789-es nagy francia forradalom során a főként arisztokrata hivatásos katonatiszteket eltávolították vagy elmenekültek, a flottát tapasztalatlan tisztek, sőt, akár közönséges matrózok kezére adták. A Brit Királyi Haditengerészet így legalább száz évre az óceánok ura lett.

ŐK AZ ÁLLATOKRA BÍZTÁK

Amikor kreatív módon vetjük be az állatokat, akár hasznos szövetségesek is válhatnak belőlük, bár néha rendkívül kiszámíthatatlanok tudnak lenni.

A 16. században Nyugat-Afrika nagy része a Szongáj Birodalom irányítása alatt állt. 1591-ben a marokkóiak megtámadták Szongájt: 4000 fős hadseregük Nyugat-Afrikában még sohasem látott tűzfegyverekkel volt felszerelve.

Március elején a szongáj hadsereg egy Tondibi nevű településnél került szembe a támadókkal. Mindkét fél a gyalogságát középen, lovasságát pedig a két

szárnyon helyezte el. A marokkói lovasság támadott először, de ekkor a szongájok bevetették titkos fegyverüket. Gyalogságuk mögött egy ezer marhából álló csordát rejtettek el, amelyet most egyenesen az ellenséges vonal középső részére eresztettek rá, a gyalogosok pedig közvetlenül az állatok mögött haladtak. Úgy tűnt, hogy az ellenfél katonái az állatok patái alatt lelik halálukat.

A marokkóiak azonban elsütötték fegyvereiket. Az erős hangtól pánikba esett szarvasmarhák megálltak, megfordultak és átgázoltak a szongáj gyalogságon. A marokkóiak és szarvas szövetségeseik megnyerték a tondibi csatát.

Furcsaságok

Appianus a rómaiak Hannibál ellen vívott háborújáról: „Ahány ökor csak a táborában volt (nagyon sok volt), mindnek a szarvára fáklyát erősítettett, s amikor leszállt az éjszaka, meggyújtatta a fáklyákat. A táborában minden tüzet eloltatott, és elrendelte, hogy mindenki teljes csendben legyen. Aztán az ifjak közül a legbátrabbaknak megparancsolta, hogy az ökröket hajtsák fel a meredek hegyoldalra, amely Fabius és a szoros között húzódott. (...) (a rómaiak) odarohantak, ahol a tüzeket látták, hogy (...) Hannibált megtámadják.” Közben Hannibál serege átkelt a szoroson, s Geronia városának sikeres bevételé után biztonságban és bőségben áttelelt.

VETKÖZÉS CSATA KÖZBEN

Nagy kockázatot vállal az, aki harci cselekmény közben lát neki a vetkőzésnek.

A CONQUEREU-I CSATA

Amikor I. Conan bretagne-i herceg 992-ben a conquereu-i csata után a legyőzött Anjou-sarj, III. Fulk üldözésére indult és megállt, hogy levegye magáról a páncélt, az egységétől lemaradt néhány ellenséges katona megölte.

A CASCINAI CSATA

1364. július 24-én a firenzeiek és a pisa-

iak közötti cascina csatában a firenzeiek győztek. A firenzeiek éppen meztelesen fürödtek az Arno folyóban, amikor meglepték őket. A támadás után azonban kimásztak a vízből, magukra kapták páncéljaikat, és ellentámadást indítottak. Kb. 1000 pisait megöltek és 2500-at elfogtak. Piero Soderini, a Firenzei Köztársaság gonfalonierje később megbízta Michelangelót, hogy festményen örökítse meg a csatát. A művész sohasem fejezte be a képet, mivel 1505-ben Rómába rendelte a frissen megválasztott II. Gyula pápa, hogy építse meg a síremlékét.

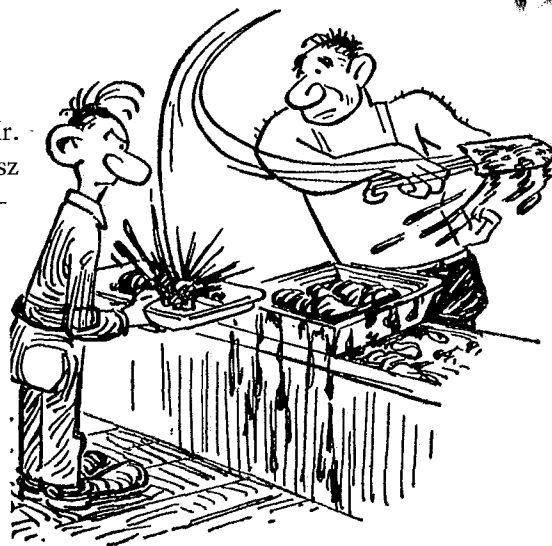

AZ ÉHSEK NAGY ÚR

Ahogy Napóleon mondta, „egy hadsereg addig megy, amíg a gyomra engedi”, és valóban, a tábornokoknak és politikusoknak már ősidők óta meg kell birkózniuk a hadsereg hadtáp-vezetésének problémájával.

TELJESEN SPÁRTAI

A peloponnészoszi háború (Kr. e. 431–404) idején Lüsandrosz spártai hadvezért az egyik ióniai hadjáratán nagy örömmel fogadta az egyik helyi városállam, amelynek vezetői ajánlékokkal halmozták el, többek között egy mívesen elkészített süteménnyel és egy hízott ökrrel. Amikor a hadvezér ránézett a süteményre, megkérdezte: „Mi ez a kemencében sült dolog?”, el is mondták neki, hogy „mézből, sajtból és más hozzávalókból készült”. Lüsandrosz erre így szólt: „Adjátok a helótáknak, ez az étel nem méltó egy szabad emberhez.” Aztán leölette az ökröt és a hagyományos módon készítette el, mivel szerinte ez az étel a „méltó egy szabad emberhez”.

A spártaiak szemében csak a hús számított valódi ételnek. Leginkább sertésragun, azaz „fekete húslevesen” éltek, ami sertéshúsból, sóból, ecetből és vérből készült. Ostyával, fűgével és sajttal tálták, néha vadhúst és halat kínáltak mellé. Nem csoda, ha ilyen zord alakok voltak!

FEJADAGOK

SALÉTROM

A hadsereg szakácsai salétromot kevertek az ételhez, de nem azért, hogy csökkentésék a katonák libidóját, hanem inkább azért, mert így a hús a főzés során is megtartotta a színét.

A SVÉD MÓDI

XII. Károly svéd király (1697–1718) se regében a napi fejadag kb. 90 dkg hús, ugyanannyi kenyér és kisebb mennyiségű borsó, vaj és só volt, melyet 2,8 liter sörrel öblíthettek le.

SÓZOTT SERTÉSHÚS

A 19. században a legtöbb európai hadsereg sózott sertéshúson élt. Ez azt jelentette, hogy egy sült malacot 52, egyenként 1,8 kg-os darabra vágta, majd a darabokat sóval és salétrommal hordóba tették. A húst novemberben kellett megvenni, és legalább fél évig kellett sóban érlelni, mielőtt elfogyaszthatták.

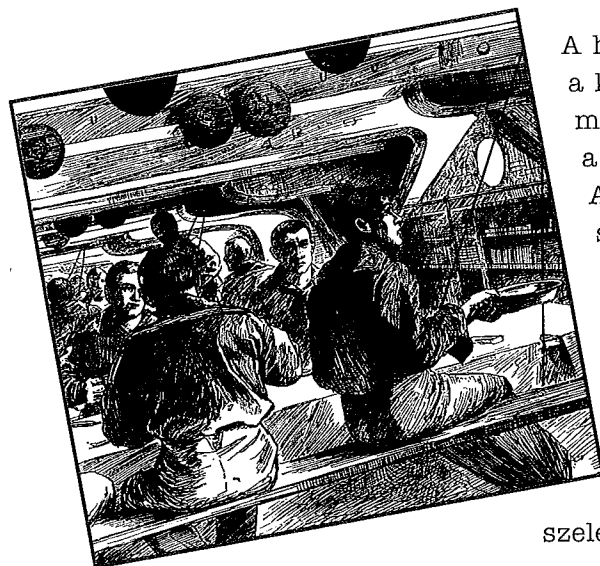
Furcsaságok

A 18. század az az időszak volt, amikor a hadseregek hatalmas raktárakat hoztak létre, amelyekben felhalmozták mindent, amire a katonáknak szükségük lehetett a harcmezőn. 1776-ban például a porosz hadsereg berlini és breslauer raktáraiban annyi gabonát tároltak, amennyi két évre elegendő volt 60 000 embernek.

A RIDEG VALÓSÁG

Élelem a Nelson-kori hajókon

A 19. századi Angol Királyi Haditengerészet ételmezéséről általában a nyüvektől hemzseggő kőkemény kétszersült jut eszünkbe. E kép azonban köszönő viszonyban sem áll a valósággal.

A haditengerészet hajóin a kenyérraktárat úgy tervezték meg és helyezték el, hogy a kenyér a hűvösben maradjon. A kétszersültet háromszor sütötték meg, hogy teljesen kiszárássá, és sokáig tárolhassák (akár 5 évig is). A háromszori sütés arra is jó volt, hogy sokkal nehezebben tudták magukat belerágni a rovarok a kőkemény és csontszáraz kétszersült-szeletekbe.

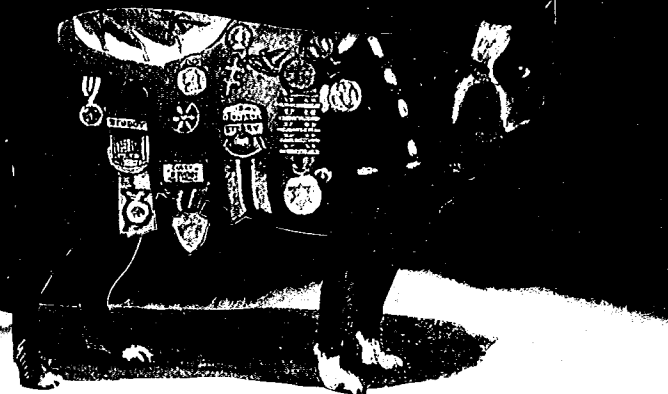
Korábban, a 18. században a Királyi Haditengerészetben a kenyér mindössze 0,3%-át kellett megsemmisíteni. Nem valószínű, hogy ez az arány jelentősen megváltozott volna Nelson idejére. Ha valami megváltozott, az a tárolási módszerek fejlődése volt.

A napóleoni háborúk csúcspontján a Királyi Haditengerészet gondnokai 150 000 főt etettek, akik gyakran több hónapig is a tengeren voltak. A hűtőszekrény és a konzervételek előtti korban nehéz volt ugyan az ételek tartósítása. A brit flottának azonban 1800-ra nagyrészt sikerült felszámolni a skorbutot és más, táplálkozásbeli hiányosságokból eredő egészségügyi problémákat.

ŐRÜLT ÖTLETEK

A mai brit hadsereg többet költ a kutyák ételmezésére, mint a katonákéra. Egy katona napi adagja 1,51 fontba kerül, míg egy kutyáé 2,63 fontba.

KATONATISZTEK

A történelem bármely korszakát is nézzük, a tisztek általában jobb ellátásban részesültek alárendeltjeiknél, hiszen nekik lehetőségük volt keresetüket kiegészíteni.

A RÓMAI HADSEREG

Egy tipikus római légiós erődben a katonai parancsnoknak majdnem 700 m²-es terület is juthatott, míg légiósainak meg kellett elégedniük körülbelül 4,6 m²-rel.

AZ OROSZ HADSEREG

Az 1828-29-es orosz-török háború idején egy 65 000 fős orosz hadsereg nyomult be a Balkánra, amelyet 6000 szál-

lítószekér követett – ebből 4500-at a sereg magasabb rangú tisztviselői személyes poggyászának szántak.

BRIT ÉS NÉMET TISZTEK

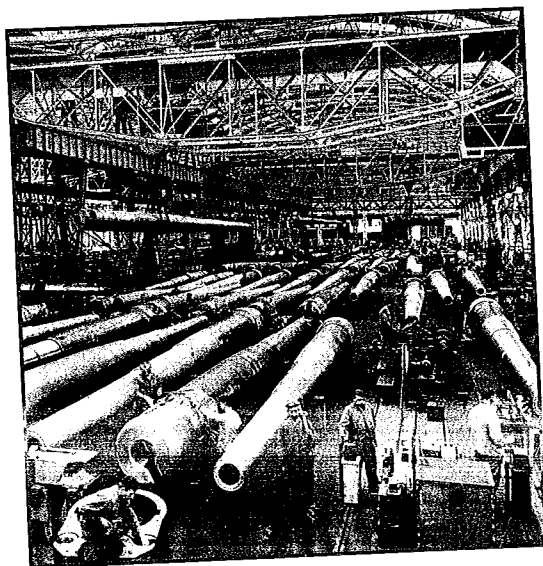
Az első világháborúban a kelet-afrikai hadjáratban mindkét fél tisztjeitől elvárták, hogy minden körülmények között úriemberhez méltóan viselkedjenek. Emiatt egy brit katonatisztnak átlagosan 7-9 bennszülött hordára volt, hogy az olyan nélkülözhetetlen dolgokat, mint a szivar, brandy, tábori székek, utána vigye, míg egy hasonló beosztású német 4-6 bennszülött hordárral rendelkezett.

AMIKOR AZ ELLEN KÜZ NI A RAIBÓL

Szorult helyzetben még mindig megpróbálhatunk az ellenségtől támogatást kérni.

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

Az első világháború vége felé a Krupp és a Deutsche Waffen, két német fegyvergyártó cég beperelte brit vetélytársát, a Vickerst. A németek azt állították, hogy a Vickers licenzdíjjal tartozik nekik, mivel a háború alatt a lőszer gyártása során többféle szabadalmukat is felhasználták. A Krupp 260 000, a Deutsche Waffen pedig 75 000 angol fontot követelt. A Vickers vitatta e követelést. A peres ügy alapjául egy 1917-ben elfogadott háborús intézkedés szolgált, amely megszüntetett minden olyan szabadalmat, amely ellenséges nemzet birtokában volt. Egy hosszú és keserű jogi csatározás után

az egyik brit bíróság azt a határozatot hozta, hogy a Vickers nem köteles fizetni a német cégeknek. Amikor azonban beköszöntött a béke, a Vickers szeretne volna, ha továbbra is használhatja a német szabadalmakat, így a cég beleegyezett valamilyen jelképes összeg fizetésébe. A több évig tartó pereskedés után a Krupp 40 000, a Deutsche Waffen pedig 6000 fontot kapott. A két cég így lényegében jogdíjat kapott az első világháborúban a britek által a német katonákra kilőtt robbanólövedékek után.

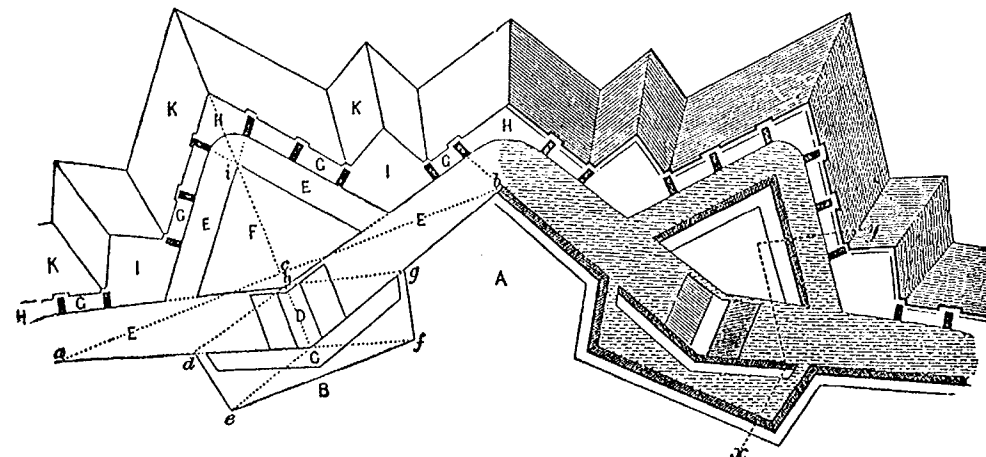
NAPÓLEON LOVASSÁGA

Amikor 1814-ben először mondták le Napóleont, Franciaország lóállománya – az 1812 után elszenvedett vereségei miatt – lényegében már kipusztult. Szerencsére azonban Napóleon Elbára való száműzése és Franciaországba való visszatérése között új állatokat hoztak be, nem egyszer a korábbi ellenségektől, és így lehetővé vált, hogy Napóleon Waterloónál ismét szerencsét próbáljon.

A VOLKSSTURM

Eric Koch, Kelet-Poroszország náci *Gauleitere* (kormányzója) 1944 végén észlelte, hogy a nemrégiben létrehozott *Volksturm* (Népi Rohamosztag) súlyos fegyverhiánnyal küzd, ezért engedélyezte, hogy a feketepiacon vásároljanak fegyvereket az olasz partizánoktól, akik a németekkel folytatott küzdelemnek köszönhetően kiváló készletekkel rendelkeztek.

TÉGLA ÉS HABARCS

Ha az uralkodók egyszer nekikezdték a várépítésnek, nem volt olyan erő, amely visszatarthatta volna őket.

A páratlan hadmérnök, Sébastien le Prestre de Vauban által 1667–1670 között épített lille-i fellegrvár (Franciaország) alapozásához kb. 60 millió téglát és 3,3

millió kváderkövet (nagy méretű faragott követ), magához az építkezéshez pedig tömérdek követ, falazatot, habarcsot és földet használtak fel. A vár építéséhez annyi nyersanyagra volt szükség, hogy gazdaságosabb volt egy 20 km-es csatornát ásni, mint szekereket használni a szállításhoz.

ORULY VILÁG

Az angol I. Edward (1239–1307), a Skótok Pörölye lelkes várépítő volt. A király 22 000 fontot költött kedvenc projektjére, a walesi Carnarvon várára, miközben éves jövedelme mindösszesen 40 000 font volt. Uralkodása alatt elképesztő összeget, kb. 175 000 fontot költött a Brit-szigeteken emelt váraira. A ráfordított hatalmas összeg ellenére a lenyűgöző carnarvoni vár építését sohasem fejezték be.

FIZESS, VAGY FELEITSD EL

Amikor megkezdődik a lövöldözés, először mindig a pénz fogy el.

A németalföldi szabadságharc (1567–1648) idején a lázadók leverésével megbízott flandriai spanyol hadseregnek rendszeresen pénzügyi nehézségei támadtak: a katonák nem jutottak hozzá a zsoldjukhoz. A fizetések elmaradása megszokottá vált, és néhány egység évekig nem kapott pénzt. A katonák nem nagyon mertek dezertálni attól való félelmükben, hogy akkor végleg elesnének a nekik járó pénztől. Végül kitaláltak egy módszert, hogy kioroszakolják követeléseik teljesítését: sztrájkba léptek. 1589 és 1607 között a

flandriai hadseregben 41 alkalommal tört ki lázadás.

Amikor a katonák közösen eldöntötték, hogy fellázadnak, gyűlést tartottak az egész osztag (*el escuadron*) részvételével, és demokratikus úton vezetőt (*El Electo*) választottak, akit egy tanácsadó testület segített. Több más tisztséget is alkottak, például a hóhérét, ha esetleg néhány zabolátlan bajtárssal meggyűlne a bajuk.

Voltak olyan lázadó egységek, amelyek városokat, sőt egész régiókat a hatalmukba kerítették, ahol adókat vetettek ki, és átvették az igazgatószolgálat irányítását.

1795-ben Mainz mellett egy osztrák hadsereg kénytelen volt megadni magát a franciáknak, mivel nem volt elég pénzük, hogy kifizessék az átkelést a Rajnán.

A RIDEG VALÓSÁG

Kártérítési igények

A hadseregek általában vonakodnak kártérítést fizetni a civileknek az összecsapások során okozott károkért. A második világháborúban azonban, az 1942–43-as észak-afrikai hadjáratban a szövetségesek az alábbi mozgó skála alapján fizettek a közúti balesetekben kioltott életekért és megrongálódott vagyontárgyakért:

Áldozat	Kártérítés összege (frank)
Fiú	15 000
Teve	25 000
Szamár	10 000
Leány	500

Az Afganisztánban jelenleg is zajló háborúban a NATO-erők egy ad hoc rendszert használnak, ha kártérítésre kerül sor. Az amerikaiak a következő skálát alkalmazzák (lásd lent)*

Halál	\$ 2000–2500
Súlyos sérülés	\$ 400–1500
Könnyebb sérülés	\$ 200–600
Súlyos vagyoni kár	\$ 2200
Kevésbé súlyos vagyoni kár	\$ 200–250

* Minden kifizetést a családtagok kapnak.

A HADSEREG ELLÁTÁSA

A gépesítés előtt a hadseregek több száz lovat és öszvért vettek igénybe a szállításhoz. A számok ma is letaglózóak.

A POTOMAC HADSEREG

Az alábbiakban Rufus Ingalls alezredes, a Potomac Hadsereg (lásd lent) fő szállásmestere 1863. február 17-én kelt jelentését olvashatjuk (ekkoriban a hadsereg 120 000 katonát számlált): „Szeptember és október hónapokban gyarapítottuk haderőnk állatállományát. A feljegyzéseim szerint október elején a hadseregnél közvetlenül McClellan tábornok szolgálatára állt 3219 poggyászt és ellátmányt szállító szekér, körülbelül 7880 ágyú, 8142 lovassági ló, 6471 fogatos ló, és 10 392 öszvér, ami összesen mintegy 32 885 állatot tesz ki.

November 1. környékétől kezdve nagy előrelépés figyelhető meg. Feljegyzéseim szerint a Washingtonnál állomásozó erőket nem számítva 3911 szekér, 907 be-

tegszállító jármű, 7139 ágyú, 9582 lovassági ló és 8693 fogatos ló, valamint 12 483 öszvér állt rendelkezésre, ami mindösszesen 37 897-et tesz ki.”

A GRANDE ARMÉE

Hat évvel korábban Napóleon próbálkozott azzal, hogy utánpótlásról gondoskodjon a Nagy Hadsereg számára, de tervei gyakran már a kezdet kezdetén félresiklottak. 1805-ben például a dunai hadjáratához 150 szekeret akart átszállítani a Boulogne melletti táborából. Ezek azt az 1000 szekeret pótolták volna ki, amelyet a Compagnie Breidt-től rendeltek. A 80 000 fős hadsereg ellátmányának túlnyomó részét a hadjárat közben érintett területeken elrekvirálendő 3500 szekér szállította volna. A boulogne-i szekerek azonban rossz helyre mentek, a Compagnie Breidt a szükséges szekereknek mindössze ötödével rendelkezett, a helyiek pedig még rövid időre sem nagyon akartak megválni a sajátjuktól.

OROSZ UTÁNPÓTLÁS

Az első világháború elején az orosz hadsereg (lásd fent) – a „gőzhenger”, amely a szövetségesek reményei szerint majd szétzúzza a német seregeket a keleti fronton – jelentős erőt képviselt: 1914 augusztusában több mint 3,1 millió katonából állt. A szállítási rendszerük azonban teljességgel működésképtelen volt. Erejüket meghaladó kihívással kellett szembenézniük, amikor Oroszország végtelennek tűnő pusztáin át próbálták meg célhoz juttatni a szükséges elképesztő mennyiségű fegyvert és lőszert. Az orosz katonák által kilőtt golyók például több mint 4000 km-t utaztak a gyártól a frontvonalakig. A tüzérségi lövedékeket pedig több mint 6000 km-ről szállították az ágyúkhöz.

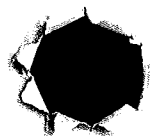

A KATONÁK SZÁLLÍTÁSA

A katonai tervek készítőinek a legnagyobb fejfájást az okozza, hogyan juttassák el a katonákat a frontra.

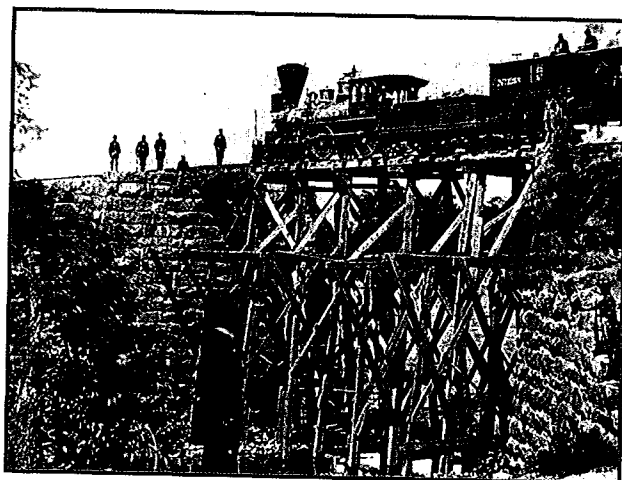
AZ AMERIKAI POLGÁRHÁBORÚ

Az amerikai polgárháború volt az első olyan nagyobb konfliktus, amelyben a katonákat és az ellátmányt vasúton szállították (lásd jobbra). Egy 1000 emberből, 150 háts- és igáslóbból, 12 szekérből és 30–50 tonna hadianyagból álló teljes ezred kb. 20 perc alatt tudott felszállni a vonatra és vált menetképesé. A vonatról való leszálláshoz megközelítőleg ugyanennyi idő kellett. Maguk a katonák percek alatt képesek voltak elhagyni a vonatot, és megkezdeni az akciót.

TIBET

Ahol nem voltak vasútvonalak, a hagyományos módszereket kellett alkalmazni. A britek 1903–1904-es tibeti büntető hadjáratához (3000 katonával) szükséges ellátási cikkek és fegyverek szállításához 10 000 hordárt, valamint 7000 öszvért, 5000 ökröt és 4000 jakot vettek igénybe.

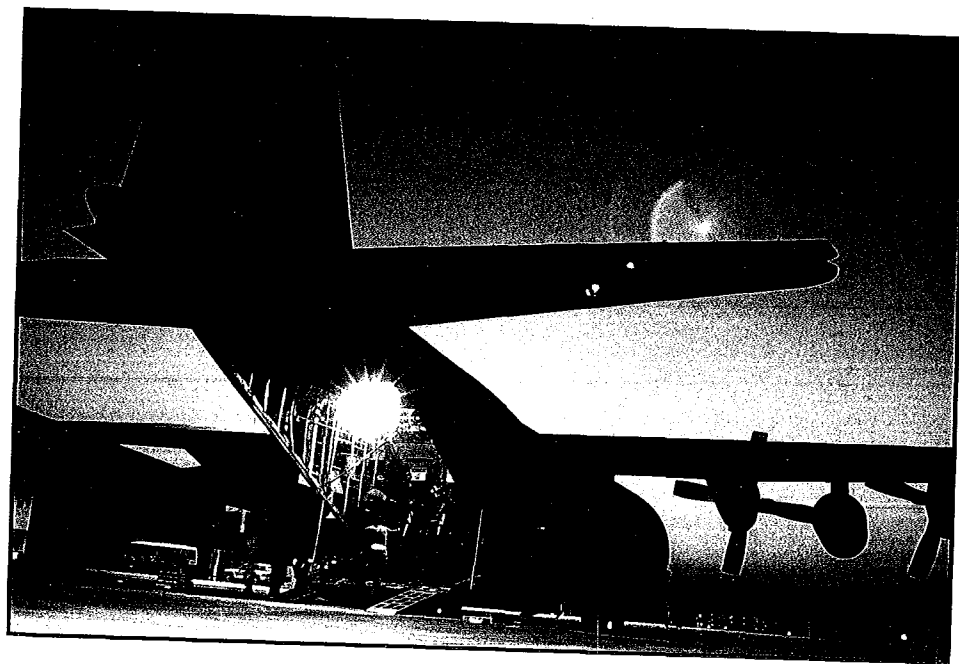
Furcsaságok

Murat tábornagy, aki 1812-ben azért panaszkodott, hogy a lovasság nem tesz meg mindent a Moszkvából való visszavonulás során, magyarázatot követelt Etienne Marie-Antoine Champion de Nansouty hadosztálytábornoktól. A következő választ kapta: „A lovakból hiányzik a patriotizmus. Katonáink meglehetősen jól küzdenek még akkor is, ha nem kapnak kenyeret, de a lovak a világon semmit nem hajlandók megtenni, amíg zabhoz nem jutnak.”

A RIDEG VALÓSÁG

Az öbölháború (1990–1991)

A 20. század végére már a repülőgépeket használták a csapatok szállítására. A csatatéren harcoló járművek pótlását légi úton valósították meg. A Sivatagi Vihar hadművelet során az Egyesült Államok 149 darab C-130-as Hercules típusú repülőgépet alkalmazott. Ez teljes Hercules állományának a harmadát tette ki 1990–1991-ben. Ezek a gépek nagyon meggyorsították az utánpótlás eljuttatását a hadszíntérre. A C-141s, a C-5s típusú hadirepülő és szerződéses polgári repülőgépek összesen 500 000 embert és 548 640 tonna utánpótlást szállítottak az öbölháború csatáinak színhelyére, melyet aztán C-130s-ek mozgattak a csapatok között.

BENZINZARÁLÓK

A tankok és a repülőgépek a legfalánkabbak.

A szövetségesek 1944 őszi átvonulása Franciaországon és Belgiumon körülbelül 112 millió liter üzemanyagot emésztett fel. Naponta. A gyalogos katonák átlagban hatszor annyi üzemanyagot igényeltek, mint ételt, míg a páncélos hadoszta nyolcszor annyit.

Patton tábornok a 3. Hadserege 1944-ben naponta 1,59 millió liter üzemanyagot használt el. A Vörös golyó expressz

(Red Ball Express) 6000 járművéből álló konvojrendszert azért állították fel, hogy a szövetséges katonákat összekössék a Normandiában lévő raktárakkal. A gond csak az volt, hogy maga a szállítókonvoj is napi 1,36 millió liter üzemanyagot használt el. Az eredmény várható volt: 1944 novemberében a csapatok egyszerűen megálltak.

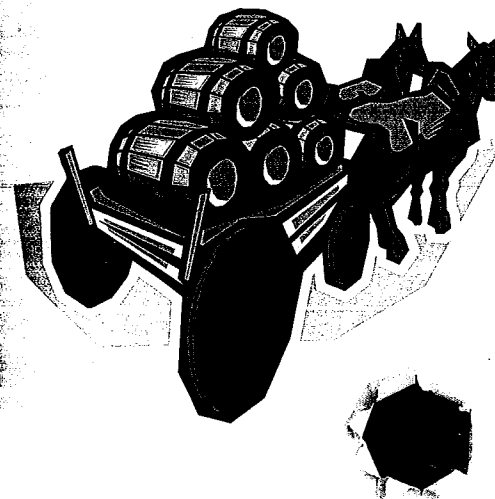
Omar Bradley így fakadt ki Eisenhower elnöknek: „A katonáim akár a bőréiket is rágcsálják ennivaló helyett, de a tankoknak üzemanyag kell!”

A RIDEG VALÓSÁG

Az Egyesült Államok haderejének üzemanyag-felhasználása a vietnami háború során:

Dátum	Mennyiség
1964	2700
1965	6785
1966	21 850
1967	36 280
1968	46 650
1969	41 725
1970	36 450

(1000 barrelben megadva:
1 barrel=159 000 liter)

AMIKOR ELFOGY A NAPTA

A második világháború során a náci Németország üzemanyag-hiányban szenvedett a szövetségesek bombázásai, a területvesztés, és legfőképpen amiatt, hogy kiszorultak a romániai Ploiești olajmezéről is. A német seregek kénytelenek voltak visszatérni a lovak használatához. A 7. és a 15. német hadsereg 1944-ben Franciaországban 67 000 lóval szállította a hadieszközöket. A német nyilvántartások szerint ez a szám 1945-re 1,13 millió lóra nőtt, miközben gépjárművek ezrei álltak üres tankkal.

„A háború két alapvető tanulsága: sose vedd el a lendületed, és sose hagyd, hogy a tehetetlenség hajtson előre.”

B. H. Liddell Hart hadtörténész, 1944

A HÁBORÚ DRÁGA DOLOG

A gyilkolás mindig is sokba került, és ez soha nem volt annyira igaz, mint a 21. században.

A RIDEG VALÓSÁG

A maga nemében páratlan B-2-es

A U.S. B-2-es lopakodó bombázó (lásd fent) a világ legdrágább fegyverrendszere. Feladata, hogy a háború első óráiban a radarok számára észrevétlenül közelítsen meg és pusztítsa el fontos célpontokat, úgymint kommunikációs rendszereket és radar-állomásokat. A B-2 költségei azonban teljesen az égbe szöktek, és a Szovjetunió és bonyolult légvédelmi rendszere bukásával a bombázó *de facto* feleslegessé vált.

Dátum	Bombázók száma	A program becsült költsége	Egy B-2-es gép becsült költsége
1986	133	58,2 milliárd dollár	437 millió dollár
1989. június	133	70,2 milliárd dollár	528 millió dollár
1990 eleje	133	75,4 milliárd dollár	567 millió dollár
1990. április	75	61,1 milliárd dollár	820 millió dollár
1994	20	44,65 milliárd dollár	2,2 milliárd dollár

AZ F-22 RAPTOR

Az Egyesült Államok légereje nem elégszik meg azzal, hogy több millió dollárt költ a B-2-es bombázóra, hanem rendületlenül kitart a Fejlett Taktikai Vadászgép (ATF) mellett is. Az először az 1980-as években egyenként 60 millió dollárért megrendelt Raptorok előállítására eddig 30 évet vett igénybe, a költségek pedig már gépenként 350 millió dollárnál tartanak; az előre megrendelt gépek ára pedig darabonként 167 millió dollár. Az alapelgondolás szerint a Raptor képes lesz megbirkózni bármivel, amivel a Varsói Szerződés tagállamai a levegőben előállhatnak. A probléma csak az, hogy a Varsói Szerződés már nem létezik... Az Egyesült Államok eddig 65 milliárd dollárt költött a projektre.

A MAGINOT-VONAL

A francia-német határ mentén húzódó erődítményrendszer építését 1930-ban kezdték meg, és 1937-ben fejezték be. A Maginot-vonalat föld alatti erődök láncolata alkotta, s árkok, szögesdrót kerítések és aknamezők védték. Ez a félelmetes akadály megközelítőleg 5 milliárd frankba került. Amikor azonban a németek 1940 májusában támadásba lendültek, a franciák pechjére egyszerűen megkerülték, és Belgiumon és Luxemburgon keresztül törtek észak felé.

ÓRULT ÖTLETEK

XIV. Lajos francia király (1643–1714, lásd balra) elképesztő összeget, bevételeinek 75%-át költötte háborúskodásra. Koronázása után nyolc évvel, 1662-ben 60 000 francia katona szolgált; halálakor a számuk 630 000 volt. Döbbenetes, hogy bár Franciaország a Római Birodalom lakosságának mindössze egyharmadával rendelkezett, XIV. Lajos uralkodása végén a francia katonai szervezet nagyobb volt, mint a római. Ennek egyenes következménye volt az államcsőd.

ELIT ALAKULATOK

Minden hadvezér és uralkodó szereti, ha a hadseregben rendelkezésére áll egy profi katonákból álló egység, már csak azért is, hogy megvédjék, ha a dolgok rosszra fordulnak.

A PRETORIÁNUS TESTŐRSÉG

A római pretoriánus gárda (lásd lent) a rossz nyelvek szerint olyan katonai egység volt, amely csak az idejét múlatta Rómában, és a császári koronát annak adta, aki a legtöbbet ígérte érte. Valójában a legjobb itáliai veterán légiókból toborozták tagjait. Ez a szolgálat megtiszteltetést jelentett, és elitstátuszt biztosított a katonáknak.

A pretoriánusok ki is vették a részüket a harcokból, különösen a Julius-Claudius dinasztia uralkodása után, amikor az Itáliába vagy a közeli provinciákba betörő ellenség gyakran került szembe pretoriánus egységekkel. Mivel a birodalom közép-ső területein a határprovinciákhoz képest kevesebb katonát állomásoztattak, nemegyszer a császári testőrségnek kellett megvédenie a birodalom szívét. A pretoriánusok a hadjárataikra is elkísérték császáraikat: Trajanust Daciába, Marcus Aureliust pedig a Duna vidékére, ahol a pretoriánusok mindig a csaták sűrűjében küzdöttek.

A HALHATATLANOK

A Halhatatlanok (lásd szemközt) – akiket azért neveztek így, mert számuk mindig 10 000 volt – az ókori Perzsia hadigépezetének magját jelentették. Mindenki úgy gondolta, hogy amint támadásba lendülnek, a csata máris megnyertnek tekinthető. A baj csak az volt, hogy lándzsás íjászok voltak, akiket két, egymással teljességgel összeférhetetlen fegyverrel láttak el. Csak egy hosszabb törrel vagy egy rövidebb karddal voltak fel-

lő görög hoplitákkal kerültek szembe, azok játsszi könnyedséggel lekasabolták őket. De addig legalább jól néztek ki.

Augustus római császár (Kr. e. 63 – Kr. u. 14) egyszer visszautasította, hogy katonákat küldjön

fegyverezve, a védelmükről pedig a *sparra*, egy nagy, fűzfaágakból font pajzs gondoskodott. Fejüket csupán egy nemezsapka védte. Amikor Thermopülai (Kr. e. 480), majd Plataia mellett (Kr. e. 479) a kiválóan képzett, bronzpáncélzatot vise-

a Baleári-szigeteken élőknak egy invázió leküzdéséhez, bármennyire is könnyörögtek a szerencsétlenek. Lehet, hogy a római katonák méltóságukon alulinak érezték, hogy elősdi nyulak ellen harcoljanak?

A Bibliában (Bírák könyve, 20) olvashatunk a gíbeai csatáról, amelyre Jeruzsálem közelében került sor a Benjámin törzse és a többi 11 izraeli törzs között kirobbant polgárháborúban. A beszámolóból kiderül, hogy Benjámin törzse 26 700 fegyverest számlált.

A továbbiakban azt is megtudjuk, hogy ebből 700 parittyás volt. A 16. vers pedig azt is elárulja, hogy e férfiak mind balkezesek voltak.

Thébai, a híres ókori görög városállam elitegysége a 150 homoszexuális párból álló Szent Csapat volt. Ennek a felállásnak az volt a célja, hogy a *lochos* (közösség) egysége ne törhessen meg. Az ötlet működőképesnek bizonyult. Kr. e. 371-ben a leuktrai csatában a Szent Csapat legyőzte a spártaiakat.

A LEGRÉGEBBI EGYSÉGEK

Van néhány alakulat, amely mintha az idők kezdete óta fennállna.

A SVÁJCI GÁRDA

A világ egyik legrégebbi katonai alakulata, a Svájci Gárda (lásd jobbra) 1506 óta védelmezi a pápákat. Legdicsebb pilanatuk 1527-ben érkezett el, amikor a katolikus spanyolok és a lutheránus németek eléggé elítélhető módon kifosztották Rómát. Május 4-én az 1899 fős gárdából 147-en VII. Kelemen pápa Vatikánból való menekülését fedezték.

A TISZTELETRE MÉLTÓ LÖVÉSZALAKULAT

A Nagy-Britannia szárazföldi hadseregének részét képező Tiszteletre méltó Lövészalakulatot (*Honourable Artillery Company*, lásd lent) 1537. augusztus 25-én alapították. Ma a világ majd minden működő hadseregénél hosszabb múltra tekint vissza.

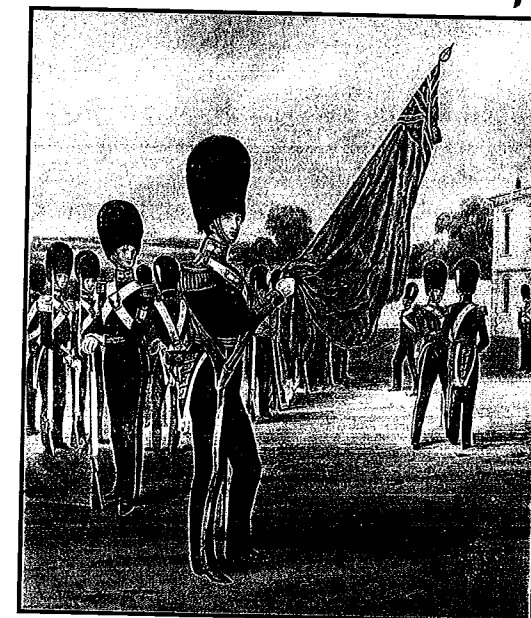
A RIDEG VALÓSÁG

Melyik volt a leghosszabb ideig fennálló katonai egység?

Az V. Macedonica nevű római légió az Urbana légióra vezette vissza eredetét. Az Urbana, amelyet valószínűleg nem sokkal halála előtt maga Caesar alapított Kr. e. 44-ben római helyőrségként, átvészelte a Kr. e. 44–30 közötti időszak polgárháborújának viszontagságait, majd Legio V. Macedonica néven császári légióként született újjá. Az V. Macedonica végig kitüntetett szerepet játszott a római császárság idején. A 4. században két részre osztották: egyik fele a dunai határvidéken, a másik Egyiptomban állomásozott. A légió dunai egysége valamikor az 5. században szűnt meg. Az egyiptomi egység azonban egészen a 603–628-as nagy római-perzsa háború idejéig aktív maradt: a perzsák 616–619-ben rohanták le Egyiptomot, és ezzel a hadtörténet leghosszabb, 670 éves múltú egysége a múlté lett.

A SKÓT KIRÁLYI EZRED

A „Pontius Pilatus Testőrsége” gúnynévvel illetett ezred (lásd jobbra) a brit hadsereg legnagyobb múltra visszatekintő egysége, 1633 óta töretlen hűséggel védi a Koronát. A Skót Királyi Ezred 17 brit és 2 francia uralkodó (XIII. Lajos és XIV. Lajos) alatt is szolgált.

VÉN HARCOSOK

Gyakran az öregek a legjobbak.

A „SZÜRKESZAKÁLLÚ EZRED” (THE GRAYBEARD REGIMENT)

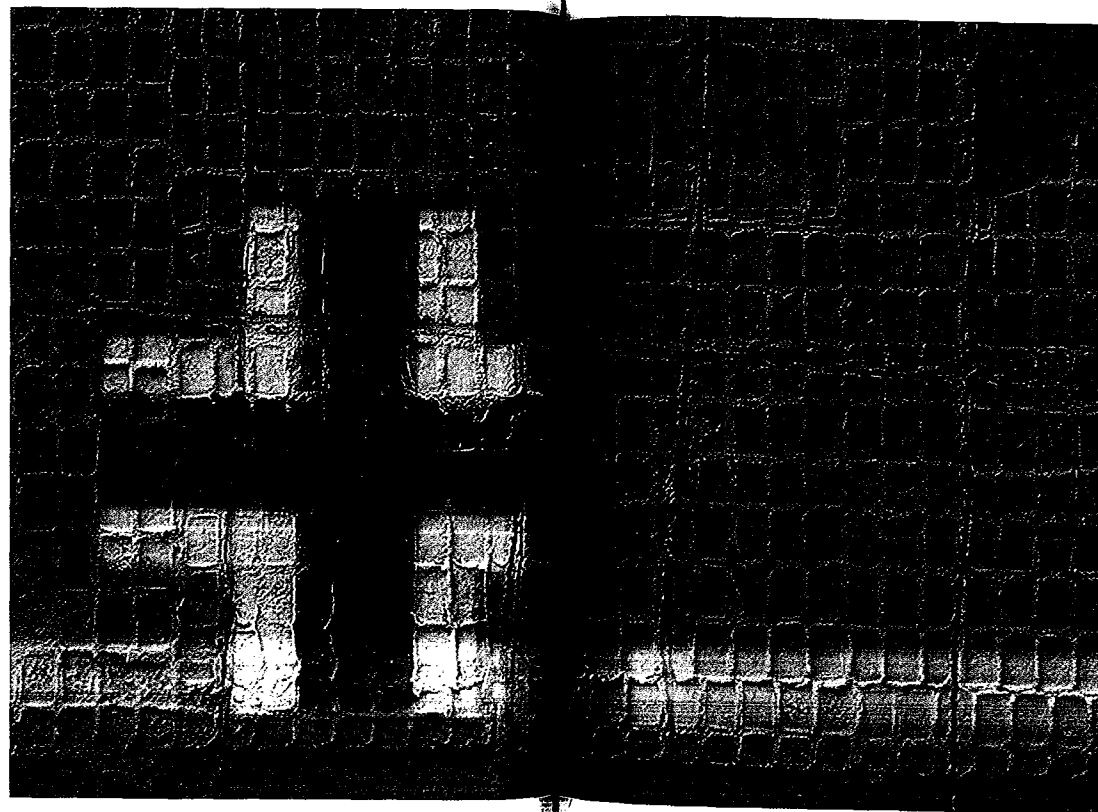
Az amerikai polgárháború idején az Unió Hadseregéhez tartozó 37. Iowai Önkéntes Gyalogezred kizárólag olyan férfiakból állt, akiket felmentettek a katonai szolgálat alól. Megalakulása után nem sokkal meg is kapta a rövidesen széles

körben elterjedt „Szürkeszakállú ezred” nevet. A hadügyminiszter különleges engedélye alapján egy olyan ezredet állíthattak fel, amelynek tagjai betöltötték a 45. életévüket, de jó kondíciójuknak köszönhetően el tudták látni a katonai feladatokat. A katonák közül nagyon sokan elmúltak hatvanévesek, de több 70–80 év közötti aggastyán is volt, sőt, egyikük már a 80. életévét is betöltötte.

A VOLKSSTURM

A 2. világháború idején a németek elkeseredetten próbálták elkerülni a vereséget, ezért 1944 szeptemberében felállították a *Volkssturm* (Népi Hadsereg) egységeit. A 16–60 év közötti, katonai szolgálatra alkalmatlan férfiakból álló egységekben volt néhány első világháborús veterán, a többség azonban fiatal fiú vagy élemedett korú aggastyán volt (egészen 75 éves korig). A zászlóaljak egy részét kiöregedett vezérkari tisztek irányították, akik az első világháborúban kitűntették magukat, a II. világháború idejére azonban már mindenféle egészségügyi problémával küszködtek. Az egységek többségénél a fegyverzet, a felszerelés és a kiképzés egyaránt elégtelen volt, és ráadásul soha nem is vetették be őket.

Furcsaságok

Diodórosz Szikulosz görög történetíró szerint a makedón Philipposz (lásd lent), majd a fia, Nagy Sándor személyes testőrségét jelentő „Ezüstpajzsosok” mind idős katonák voltak: a legfiatalabbak is ötvenegynéhány évesek voltak, sokan a hatvanas–hetvenes éveikben jártak, néhányan pedig még náluk is öregebb voltak. Az „Ezüstpajzsosok” Nagy Sándor halála után a Szíriát és Egyiptomot uraló makedón királyok hadseregeiben szolgáltak.

„Több a félnivaló egy szarvasokból álló hadseregtől, amelyet oroszlán vezet, mint egy szarvas irányította, oroszlánokból álló hadseregtől.”

II. Philipposz makedón király

NAPÓLEON CSÁSZÁRI TESTŐRSÉGE

Valószínűleg ez a világtörténelem leghíresebb elit alakulata.

A Császári Gárda kis elit hadsereg volt, amelyet maga Napóleon vezetett. Gyalogságból, lovasságból és tüzérségből állt, akár egy igazi hadtest. Itt szolgáltak a legjobb veteránok, akik között éppúgy találhattunk egyiptomi mamelukokat, olaszokat, lengyeleket, németeket, svájciakat, mint franciákat és más nemzeti-szerű katonákat.

Napóleon azonban nem szívesen vetette be őket a csatákban: a legjobb katonáit

végzettség esetére tartogatta. Ezzel azonban kétségtelenül ellenségei malmára hajtotta a vizet. 1812-ben, a borogyinói csatánál ez a vonakodás éppen elegendő időt adott Kutuzov orosz parancsnoknak, hogy megerősítse arcvonalának legfenyegetettebb szakaszát. Napóleon csak az 1815-ös waterloo-i csata végén volt hajlandó bevetni a Gárdát, de a britek felkészültek, és vöröskabátosaikkal megállították az előrenyomulást. A Gárda veresége előre vetítette Napóleon és az Első Francia Birodalom végét.

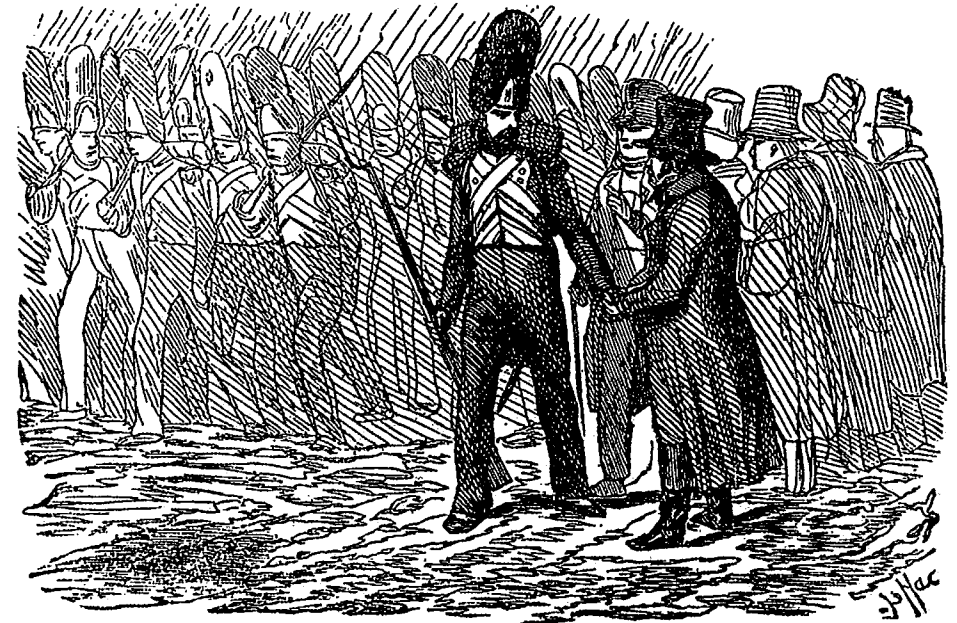
A CSÁSZÁRI GÁRDA WATERLOO-NÁL

Legendás híre ellenére 1815-re a Gárda (lásd jobbra) már csak árnyéka volt önmagának. A fegyelem laza volt, a régi gárdisták panaszkodtak, hogy az Ifjú Gárda tagjai nőznek és italoznak. A sebtében felállított hadseregnek nem volt sem elegendő egyenruhája, sem jó minőségű fegyverzete (meglepő módon az ezrednek nem volt egyetlen olyan egysége sem, ahol találni lehetett volna akár 20, egyforma egyenruhát viselő katonát). A Császári Gárda számára fenntartott kiváló minőségű fegyverek helyett csak muskéták (a muskéták vállszíját madzaggal helyettesítették) és szabályok voltak. Nem volt elegendő cipő és élelem. Az utánpótlás akadozott, ráadásul mindent elszívtak és összekavartak. A Gárda tüzér-

ségi szállítóeszközeihez nem állt rendelkezésre elegendő kocsis, ezért civileket is alkalmaztak. Ráadásul a Napóleont a száműzetés idején védő Elbai Hadosztály katonái mindenki mást lenéztek a Gárdában.

A RIDEG VALÓSÁG

A Császári Gárda szervezeti felépítése fénykorában

A Régi Gárda

Gyalogos gránátosok (a híres grognardok, lásd fent), chasseur-ök, lovas greadier a chevalok, chasseur a chevalok, dragonyosok, lándzsások, mamlúkok, gendarme d'élite-ek, tengerészek, tüzérek és utászok.

A Középső Gárda

Két lövészezred, egy chasseur-ezred, és egy gránátosezred.

Az Ifjú Gárda

Gyalogos, voltigeur-(íjász-) és tirailleur-(lövész-) ezredek. A Császári Gárda 1814-ben élte fénykorát, amikor 112 500 katonája volt, de létszáma 1815-re, a waterlooi csata idejére 25 870 főre olvadt.

RENEGÁTOK

Renegátok minden hadseregben vannak, de néhányan közülük végül kiváló katonának bizonyulnak.

A SAN PATRICIOS

A mexikói háború (1846–1848) kitörése előtt John Riley, az Egyesült Államok hadseregének őrmestere jó néhány amerikai–ír katonával átállt a mexikóiak oldalára. Végül létrehoztak egy saját tüzérosztagot a mexikói hadseregben, amely a *San Patricios* nevet kapta. Ekkoriban az amerikai hadsereg sorkatonáinak körülbélül a fele, valamint a polgárország jelentős hányada ír volt. Az ír katonák megvetették a San Patricios tagjait, árulónak és dezertőröknek tartották őket. Végül amerikai–ír katonák fogták el egykori honfitársaikat, akikkel – undorodva attól, hogy ír létükre ilyen könnyen elfordultak új hazájuktól és szégyent hoz-

tak minden írré – igen kegyetlenül bántak, miközben azok a tárgyalásukra vártak.

A San Patricios tagjai valódi elitkatonának számítottak a mexikói hadseregben, bár főleg azon egyszerű oknál fogva küzdöttek mindenkinél nagyobb hévvel, mert tudták, hogy míg az elfogott mexikói katonákkal hadifogolyként bánnak majd, a San Patricios tagjait dezertőrnek és árulónak tekintik, és a tárgyaláson ennek megfelelően is kezelik őket. Nem is történt ez másként. Azokat, akik a hadüzenet elküldése után szöktek át, felakasztották. Riley-t és egységének több tagját, akik a háború kitörése előtt álltak át, megkorbácsolták, és bélyeget sütöttek rájuk. Riley soha nem tért vissza az Egyesült Államokba. 1850-ben leszerelt a mexikói hadseregtől. További sorsa ismeretlen.

A WIKING HADOSZTÁLY

A második világháború idején a SS 5. páncélos *Wiking* Hadosztálya a német hadsereg egyik legkiválóbb harci alakulata volt. A keleti front poklában küzdöttek, ahol időnként teljesen reménytelennek tűnő csatákat vállaltak, hogy megakadályozzák az arcvonal összeom-

lását. A német tábornokok rendkívül hálásak voltak, ha a *Wiking* Hadosztály páncélosait és páncélgránátosait hívhatták segítségül, mikor bajba kerültek. Ezt az egységet azonban renegátokból – hollandokból, dánokból, norvégokból és flamandokból – alkották.

Furcsaságok

George Armstrong Custer tábornok
7. lovasezrede,
600 vakmerő elitkatoná
1876. június
25-én 5000 indiánnal
csapott össze a Little Bighorn mellett

csatában. Custer így kérkedett: „A 7. lovasezreddel minden indiánt ki tudtam seperni a kontinensről”. A probléma csak az volt, hogy a 7. lovasezredben sok volt a kedveszegett emigráns és az elszánt bűnöző, akik már a csata előtt teljesen ki voltak merülve. A csata hevében pedig nem egy közülük úgy elszaladt, ahogy csak a lába bírta. Szegény George Custer tábornok!

AFROAMERIKAIK

Kiváló katonák, akik ritkán kapták meg azt az elismerést, amit megérdemelnének.

Az Egyesült Államok hadseregének 369. gyalogezrede, egy fehér tisztek irányítása alatt álló fekete egység elképesztő eredményeket ért el az első világháborúban: tagjai sok dicséretet kaptak (főleg a franciaiktól), és számos rekordot állítottak fel. 191 napig harcoltak megszakítás nélkül, hosszabb ideig, mint bármelyik másik amerikai szárazföldi egység. Mind-

egyik szövetséges ezredet maguk mögé utasítottak, hiszen elsőként érték el a Rajnát. 11-szer emelték ki nevüket bátorságukért. A németek egy talpalatnyi földet sem tudtak tőlük elfoglalni, és egyetlen katonájuk sem esett fogságba. A háború végéig 171 sorkatonájuk és tisztjük kapta meg a francia *Croix de Guerre* (hadikereszt) kitüntetést.

Furcsaságok

A napóleoni háborúk idején sok etnikai kisebbség képviseltette magát a Királyi Haditengerészetnél, amely igazi kozmopolita haderő volt. A trafalgari ütközetben (1805) részt vevő HMS Victory-nak, Nelson admirális vezérhajójának legénysége a Nyugat-Indiákról, Afrikából, Franciaországból és Spanyolországból érkezett, s csak kétharmaduk származott a Brit-szigetektől. A hajó legénységében 441 angol, 64 skót, 63 ír, 18 walesi, 21 amerikai, 9 nyugat-indiai, 7 holland, 6 svéd, 4 olasz, 3 norvég, 3 német, 3 shetlandi, 3 francia, 2 csatorna-szigeteki, 2 svájci, 2 portugál, 2 dán, 2 indiai, 1 orosz, 1 brazil, 1 Man-szigeti és 1 afrikai önkéntes szolgált. Ezt a sokszínűséget megörökítendő, a Londonban, a Trafalgar téren álló Nelson-emlékmű déli talapzatára egy fekete tengerész képét faragták.

NISZEI

A *niszei*ek olyan japán származású amerikaiak, akik a második világháborúban bizonyították be rátermettségüket.

A japán-amerikai katonákból álló 100./42. ezredszintű harccsoport (Regimental Combat Team), a hasonló méretű egységekkel összehasonlítva, az amerikai hadtörténet legtöbbször kitüntetett alakulata volt, és ezzel alaposan rácsafolt az előítéletekre. Az egység *niszei* (második generációs amerikai japán) katonákból állt, de a tisztek többsége fehér volt.

A 100./42. harccsoport több mint 18 000 kitüntetést halmozott fel a második világháború folyamán. Az elnök hétszer említtette meg az egységet napiparancsban, és kiosztott 9486 bíborszívet (*Purple Heart*), 52 kiemelkedő hadi szolgálatért járó keresztet (*Distinguished Service Cross*), és egy kongresszusi becsületérmét (*Medal of Honor*), amelyet Szadao Munemori első osztályú közlegény posztumusz kapott meg az 1945-ben Olaszországban tanúsított hősiességéért. 2000-ben a feljegyzések felülvizsgálata során az egység húsz tagjának kiemelkedő hadi szolgálatért kapott keresztjét kongresszusi becsületérmére módosították.

A csendes-óceáni hadszíntéren *niszei* „barlangtisztítók” (*cave flushers*, lásd fent) nagyon hatékonyan vették rá a japánokat a megadásra: kiválóan beszélték a biztonságuk érdekében mély barlangokban elrejtőz civiliek nyelvét. De már az is, hogy egyáltalán megjelentek a színen, fél siker volt, ugyanis a japánok elhitették katonáikkal, hogy az amerikaiak a második világháborúba való belépésekor minden japán emigránst kivégeztek, hogy megbosszulják Pearl Harbort. Az efféle tévhitet eloszlatása az ilyen, amerikai egyenruhát viselő japánoknak is köszönhető. Ezek a „barlangtisztítók” sorra keresték fel a barlangokat, hogy anyanyelvükön beszéljenek a civilekkel, és biztonságos helyre kísérik őket.

A WAFFEN-SS

Igaz-e, hogy a Harmadik Birodalom faji elitjének képviselői voltak? Valójában bárki bekerülhetett, akit a németek rá tudtak venni, hogy értük harcoljon.

A Waffen-SS (lásd jobbra), a rettegett SS fegyveres alakulata elvileg csupa árja szuperkatonából állt: szőke és kék szemű atlétákból, akik készen álltak arra, hogy megvédjék a nácik által hirdetett faji tisztaságot az „alsóbbrendű” fajoktól, akiket a nácik *Untermenschen*nek neveztek. Legalábbis elméletben. A valóságban azonban, amikor a háborús szerencse elpártolt a náciktól, bárki beléphetett a Waffen-SS-be, akinek volt két ép lába és két ép karja, és el tudta sütni a puskát. Ebbe a kategóriába olyanok is beletartoz-

tak, akik a náci ideológia szerint alkalmatlanok lettek volna a Waffen-SS-ben való szolgálatra: boszniai muszlimok, albánok, magyarok, ukránok, üzbégek, sőt még oroszok is.

A RIDEG VALÓSÁG

A faji szempontból nem éppen tiszta Waffen SS-hadosztályok

Osztág neve

13. *Handschar* SS Önkéntes Hegyivadász Hadosztály

21. *Skanderbeg* SS Hegyivadász Hadosztály

23. *Kama* SS Hegyivadász Hadosztály

29. SS-osztág (*Kaminszkij*-dandár)

Dirlewanger-dandár

Újoncok

boszniai muszlimok

albán muszlimok

horvát muszlimok

és keresztények

oroszok

katonai bűnözők

Amikor a németek 1941 júniusában megtámadták a szovjeteket, a Szovjetunióban sok nemzetiség felszabadítóként ünnepelte a nácikat, főleg Ukrajnában. A németek azonban hódítani jöttek, nem felszabadítani. Hitler második világháborús keleti tervei egyértelműek voltak: *Lebensraumra* (élettérre) volt szükség Kelet-Európában. Ezeken a területeken Hitler és a nácik által megvetett csoportok éltek: szlávok és zsidók, akik közül ráadásul sok volt a bolsevik. Az Új Rend azt jelentette, hogy ezeket a népeket vagy szolgákká teszik, vagy kiirtják. Az SS halálosztágai hamarosan válogatás nélküli gyilkolásba kezdtek (lásd lent). A németek így a hatalmas potenciális katonai utánpótlást jelentő helyi lakosságból ellenséges hadsereget kovácsoltak.

AMAZONOK

A felfegyverzett vad nők gondolatára sok férfinak végigfut a hátán a hideg, de az igazság még rosszabb: valóban léteztek.

A görög mitológiában amazonoknak hívták (lásd lent) a Lemnosz szigetén élő női harcosokat.

A HALÁLLÉGIÓ

Oroszországban a Női Halállégió néven

ismert 1. zászlóaljat több száz önkéntesből hozták létre 1917 májusában. A Marija „Jaska” Bocskarijova tábornok vezetése alatt álló nőket kopaszra borotválták és némileg átalakított férfi egyenruhába bújtatták. Azért hívták őket Halállégióknak, mert állítólag ciánkálit tartottak maguknál, hogy fogságba esés esetén öngyilkosságot követhessenek el. A légiót 1917 decemberében oszlatták fel.

*„Milyen bölcs volt Önöktől,
hogy asszonyaikat is bevették
a hadseregbe!”*

Albert Speer levele Ira C. Eaker altábornagynak a második világháború után

AZ „ÉJSZAKAI BOSZORKÁNYOK”

A második világháborúban a szovjetek 1000 női repülőst képeztek ki katonai pilótává, akik közül harmincan a harcban tanúsított hősiességükért megkapták a Szovjetunió Hősenek járó Arany Csillagot. Három repülős ezredben – az 586. női repülőezredben, az 587. női bombázóezredben és az 588. női éjszakai bom-

bázóezredben (az ún. „Éjszakai boszorkányok”) – női pilóták, mérnökök és repülőgép-szerelők voltak. Az egyik szovjet női pilótát Lidija Litvjaknak hívták, 12 bevetésen vett részt és 9 német repülőgépet lőtt ki, mielőtt megsérült és kényszerleszállást hajtott végre. Később visszatért az aktív szolgálatba, és 1943-ban, egy bevetés során vesztette életét.

Furcsaságok

Az 1929-es délkelet-nigériai Abában kitört felkelés oka az volt, hogy a brit gyarmati kormányzat meg akarta adóztatni a nőket, „a gyümölcsöt hozó fákat”, s ez hatalmas felháborodást váltott ki. Az ibo asszonyok tiltakozásképpen páfrányt kötöttek fejük köré, arcukat hamuval kenték be, ágyékkötőt öltöttek és pálmalevélkoszorúval díszített szent pálcákat fogtak kezükbe. Többezres tömegük vonult a kerületi hivatal elé tiltakozó dalokat énekelve, és a gyarmati törzsi vezető, Okugo lemondását követelve. A tiltakozás hatalmas regionális felkeléssé nőtte ki magát, amely a Nők Háborúja néven vonult be a történelembe. Az ibo nők tanácsai három tartományban szerveztek demonstrációkat, és összesen több mint 2 millió tiltakozót mozgósítottak. A lázadás vérontásba torkolt, amikor december 17-én a kormánycsapatok tüzet nyitottak a női tiltakozók egy csoportjára, és megöltek 32 nőt, 31-et pedig megsebesítettek. A tiltakozómozgalom az 1930-as évekig folytatódott, majd lassanként elsorvadt.

NŐI HARCOSOK

Szorult helyzetben a nők éppoly keményen tudnak küzdeni, mint a férfiak.

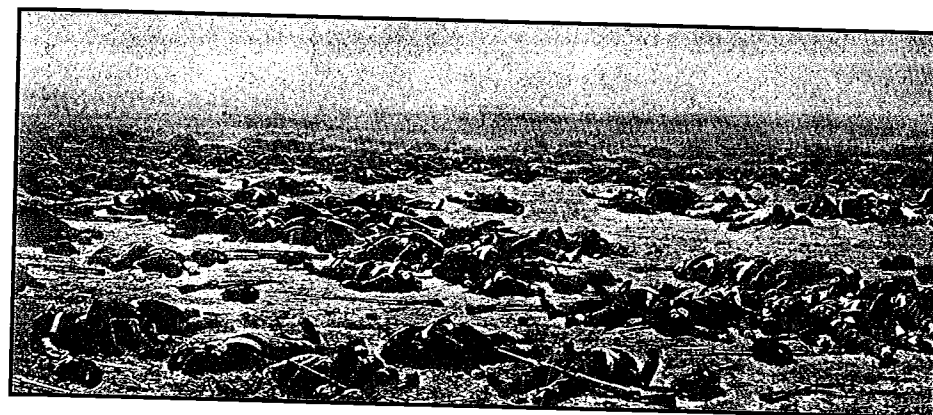
NE ENGEDJÉTEK ŐKET A DÁRDÁK KÖZELÉBE!

Aeneas Tacticus ókori görög szerző azt javasolta, hogy ostrom idején álcázzák a nőket férfiaknak, hogy úgy tűnjön, a válságosnál több katona áll a várfalakon, de kerek percc eltanácsolta olvasóit arról, hogy dárdákat adjanak a kezükbe, „mi-

vel ügyetlenségükkel elárulják, melyik nemhez tartoznak”.

A TITOKZATOS VÉRTES

1815. június 19-én, a waterlooi csatát követő reggelen a brit katonatisztek egy „megejtően szép”, francia vértesegyenruhát viselő fiatal nő holttestére bukkantak az ohaini és brüsszeli utak kereszteződésénél. Személyazonosságát a mai napig nem sikerült megállapítani.

A waterlooi sík a csatát követő napon. Az elesettek között volt egy azonosítatlan, francia vértesegyenruhát viselő nő holtteste is.

OROSZORSZÁG HARCOSAI

Mivel 1915. szeptember 9-én az oroszok 105. gyalogezredében szolgáló katonatisztek meghaltak bevetés közben, Rimma Ivanova, az ezred ápolónője vette át a parancsnokságot a katonák felett, és sikeres támadásra vezette őket. A támadás során azonban életét vesztette. Helytállásáért II. Miklós cár (1868–1918) a Szent György Lovagrend IV. osztályú kitüntetését adományozta neki posztumusz. Hasonló kitüntetést ezt megelőzően száz évig nem kapott egyetlen nő sem.

ÓRIULI ÜZLET

A dán hadsereg melltartói

1999-ben a dán hadsereg ezredese, O. P. Soerensen 500 melltartót rendelt bajtársnői számára, de mindegyiket ugyanabban a méretben (C-kosár). A gyártó ugyanis biztosította arról, hogy a dán nők 90%-a ilyen mérettel rendelkezik. A katonanők nem voltak meghatva: „De hát vannak közöttünk nagyok és kicsik, teltek és vékonyak, mindenféle méretűek!” – mondta Ulla Bekker Madsen vezető.

MESTERSÉGÜNK

CÍMERE

Minden hadsereg ellátja tagjait fegyverekkel, amelyek között akadnak jobbak és rosszabbak is.

Furcsaságok

A tör arról híres, hogy az elvtelen emberek és az orgyilkosok fegyvere – mégpedig joggal, hiszen könnyen el lehet rejteni. A középkorban például becstelenségnek tartották, ha egy lovag tört használt, hiszen ez egy könnyen elrejtethető fegyver, amelyet akár figyelmeztetés nélkül is előránthattak, s ezt a lovagi becsületkódex megszegésének tekintették.

A RIDEG VALÓSÁG

Furcsa fegyverek

- sword breaker („kardtörő”) – Hosszú és nagyon erős tör; egyik oldalán fésűszerű bevágások voltak, amelyekkel az ellenfél kardjának pengéjét kapták el. Amint ez sikerült, már csak egy csavarásra volt szükség, és az ellenség kardja el is tört.
- triple dagger („hármass tör”) – Vívók használták. Amikor tulajdonosa megnyomott egy kioldó gombot, a rugókkal rögzített két oldalsó penge V alakban kinyílt. Nagyon hatékony fegyver volt, amely alkalmas volt a védekezésre, illetve az ellenség fegyverének, főleg vívótörének elvételére.
- aszagáj – A 14. században keresztény zsoldosok által használt dárda. Fanyele volt, amelynek hegyét vassal erősítették meg. Elsősorban dobófegyverként használták. Az afrikai zulu törzsek is ismerték, de az övék rövidebb volt, és alkalmasabb a közelharcra.
- boar spear („vadkanölő lándzsa”) – Igen elterjedt fegyver volt a középkori Németországban. Két kis szárny indult a lándzsahegy alsó részétől, onnan, ahol a fém és a lándzsa fanyele találkozott egymással. Ezek a szárnyacskák megakadályozták, hogy a lándzsával megsebesített felvadult vaddisznó elverekedje magát a lándzsa nyeléig, és megtámadja a lándzsást. Ha csatára került sor, a szárnyak segítségével megfoghatták és letéphették az ellenség pajzsát és páncélzatát.
- bec de Corbin („hollócsőr”) – Hosszú, kihegyezett végű rúd, a fejének a pörölyhöz hasonlóan volt egy kalapács alakú és egy csőr alakú fele. A csőr alakú végét használták támadásra, és kiválóan át lehetett vele ütni a lovagi páncélt. A kalapács alakú végét arra használták, hogy kivessék az ellenfelet a nyeregből, vagy behorpasszák a sisakját.

HOSSZÚ ÍJAK, SZAKÁLLAS PUSKÁK ÉS ÍJPUSKÁK

1500-ra a gyalogosoknak három különböző lőfegyver állt rendelkezésére: a szakállas puska, az íjpuska és a hosszú íj, mely utóbbinak a használata inkább Angliában terjedt el.

Műszaki szempontból a szakállas puska a hatótávolságot, a pontosságot és a lövészsámot tekintve alacsonyabb rendű volt a másik két fegyvernél, a hosszú íjat pedig általában magasabb rendűnek tartották az íjpuskánál.

Egy hosszú íj mérete az 1,8 métert is elérte, és hatalmas erőre volt szükség ahhoz, hogy a feszesre ajzott húrt egészen az arcig húzzák, miközben a másik kar teljesen kinyújtva maradt. A hosszú íj lőtávolsága a becslések szerint 164–366 méter volt. Az ilyen íjat használó íjászok csontvázai szabad szemmel is jól láthatóan eldeformálódtak: a bal karjuk meghosszabbodott, a bal csuklójukon, a bal vállukon és a jobb kezük ujjain pedig nemritkán csontnyúlványok is voltak. Az íjászok holttesteit arról is meg lehetett ismerni, hogy néhányuk kezéről hiányoznak az ujjak, ugyanis amikor a franciák elfogták őket, levágták az ujjukat, hogy többé ne tudjanak nyilazni.

Egy íjásznál akár 72 nyíl is lehetett, melyeket 3–6 perc alatt tudtak kilőni. A legtöbb íjász azonban nem lőtt ilyen sebességgel, mivel ez a teljesítmény nagyon megterheli a kar- és vállizmokat és az íjhúrt tartó ujjakat.

A RIDEG VALÓSÁG

Fegyver	Lőtávolság	Tűzsebesség
hosszú íj	366 m	percenként 8 nyíl (de az íjászok gyorsan kifáradnak)
íjpuska	320 m	percenként 2 lövés
szakállas puska	150 m	percenként 2 lövés

MIÉRT A SZAKÁLLAS PUSKA A NYERŐ?

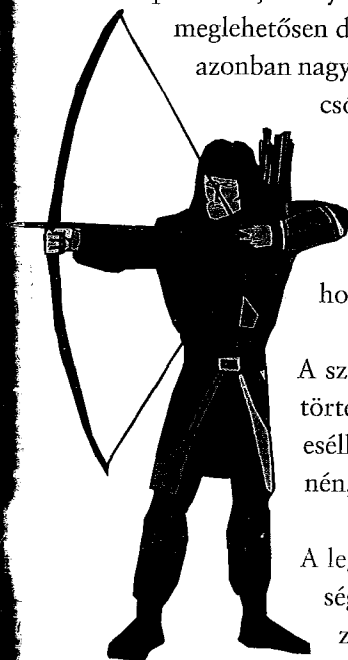
Olcsóbb volt akár a hosszú íjnál (lásd lent), amelyet tisztából kézzel faragtak ki nagy körültekintéssel, akár az íjpuskánál, amelyhez legalább ilyen nagy szaktudás és meglehetősen drága acél szükségeltetett. A szakállas puskát azonban nagy tömegben elő lehetett állítani az aránylag olcsó öntöttvasból egy öntőműhelyben.

A szakállas puskát kezelő lövész (lásd jobbra fent) több műnációt tudott magával vinni, mint másik két lövész társa, vagyis hosszabb időn keresztül tüzelhetett, mint ők, s ezért hosszabb ideig is jelentett fenyegetést.

A szakállas puskához használt golyó a nyilaknál hatékonyabban törte át a páncélzatot. A lekerekített, puha ólomgolyók kisebb eséllyel deformálódtak a páncél fényesre csiszolt hullámos felszínén, mint a nyilak.

A legfontosabb azonban, hogy jóval kevesebb tudásra volt szükség ahhoz, hogy valaki a szakállas puskát kezelje: elég volt hozzá néhány hét gyakorlás. Ezzel szemben egy íjász megfelelő kiképzése évekig tartott.

A MUSKÉTA

Huzagolatlan előltöltős fegyver, mely a 16. század első felében tűnt fel. A 19. századig megőrizte vezető helyét a gyalogság fegyverei között. Nem árt eszünkbe vésni, hogy komoly hátrányai is voltak.

A RIDEG VALÓSÁG

A muskéta korlátai

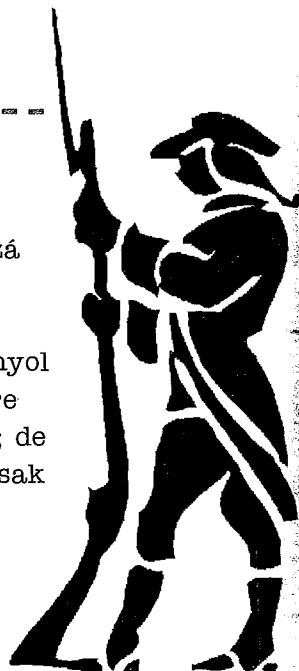
- Hosszú volt, rendszerint 95–150 cm.
- Nehéz volt: 4,5–7 kilogrammot nyomott, és a hozzá használt lőszer sem volt könnyű.
- Alacsony volt a tüzelési sebessége: percenként mindössze két lövés (a 17. század közepén egy spanyol muskétás megszokott lőszeradagja csupán 20 lövésre volt elegendő, amely 20–30 perces tüzelést jelentett; de még így is jobban járt, mint francia sorstársa, aki csak 15 lövésre elegendő lőszert kapott).

- Csak rövid távolságra (90 m) lehetett vele hatékonyan lőni.

A harctéri statisztika szerint a csatában kilőtt golyóknak legfeljebb 15%-a talált el valakit.

- A tüzérő csak akkor volt halálos, ha nagy sűrűségben, közelről lőttek egy aránylag keskeny arcvonalon.

A legnagyobb tüzelési hatékonyságot úgy lehetett elérni, ha a katonákat két-három sorban szorosan egymás mellé állították. Ha az egy vonalban felsorakozott dandárban 1500 muskétást sikerül összegyűjteni, percenként akár 3000 lövést is le tudnak adni. Egy ilyen volumenű tüzérő elméletben 450 találatot jelentett 70 méteres körzeten belül. A találatok közül azonban valószínűleg csupán hat volt halálos. Lássuk be, nem túl hatékony fegyver!

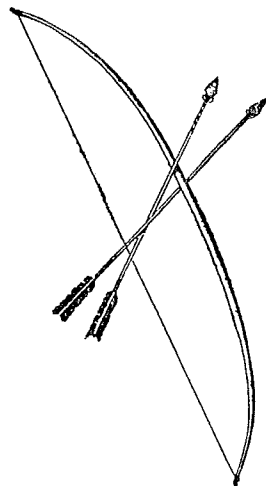
Furcsaságok

1817-ben, nem sokkal a napóleoni háborúk után a brit hadsereg raktárán, a katonák által használt 200 000 mellett, 818 282 muskétát tároltak. A nagyra becsült „Barna Bözsi” (Brown Bess) muskétákat (lásd fent) 1700-tól vetették be, és a frontvonalakon egészen 1854-ig a brit hadsereg használatában voltak. A „Barna Bözsi” a világ néhány pontján még legalább egy évtizedig szolgálta a katonákat.

KISZÁMÍTHATATLAN FEGYVEREK

A HUSÁNG (CUDGEL)

A husáng (lásd jobbra) igen sajátos fegyver volt. Az esetek nagy részében botként használták, de számos változata létezett. A bunkósbót legelterjedtebb változata az volt, amellyel a papok és szerzetesek jártak. Úgy nézett ki, mintha valamilyen vallási jellegű sétabot vagy sétapálca lenne, de valódi feladata az önvédelem volt, célja pedig, hogy vérontás nélkül tudjanak fejbe kólintani másokat. Voltak olyan furkósbotok, amelyeket direkt arra a célra készítettek, hogy a rabok lábát üssék velük, illetve léteztek egyszerű, egyik végükön vastagabb fadara-bok is.

A HOSSZÚ ÍJ A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN

1940 májusában, miközben a britek visszavonultak Dunkerque felé, John Churchill kapitány – aki lelkes íjász volt – magával vitte hosszú íját is, miközben embereivel az evakuációs partszakasz felé tartott. Útközben előőrse tűzharcba keveredett néhány némettel, s ennek során Churchill egy nyíllal ölte meg az egyik ellenséges katonát. Az esemény úgy vonult be a történelemkönyvekbe, mint az utolsó feljegyzett alkalom, amikor ütközetben hosszú íjat használtak.

*„A háború tüzelés nélkül olyan,
mint a kolbász mustár nélkül.”*

V. Henrik

ŐRÜLT OTLAKEL

Az amerikai polgárháborúban használt „kvéker ágyúk” (lásd lent) valójában csupán ágyú formájúra faragott, feketére festett, az erődök mögé állított nagy deszkadarabok voltak. Néha igazi ágyútalpat tettek a faágyúk alá. A kvéker ágyúk feladata az volt, hogy elhitessék az ellenséggel, hogy a sereg biztosan tartja pozícióját, s a megtévesztés néha sikerült is. A polgárháború kezdeti szakaszában, az első manassasi (Bull Run-i) csata előtt a déliek tudták, hogy az Unió katonái légballonokról figyelik őket Alexandriában. Azért, hogy elhitessék az ellenséggel, hogy pozícióik a valóságosnál jobban meg vannak erősítve, faágyúkat is bevetettek.

Az északiak a kvéker ágyúkat 1862 elején használták sikeresen az új-mexikói Fort Craig megvédésekor. A konföderációs Henry Sibley dandártábornok például azért vonult vissza, mert megtévesztette az erőd kvéker ágyúkból álló ütege.

ELFUSERÁLT PÓTLÉKOK

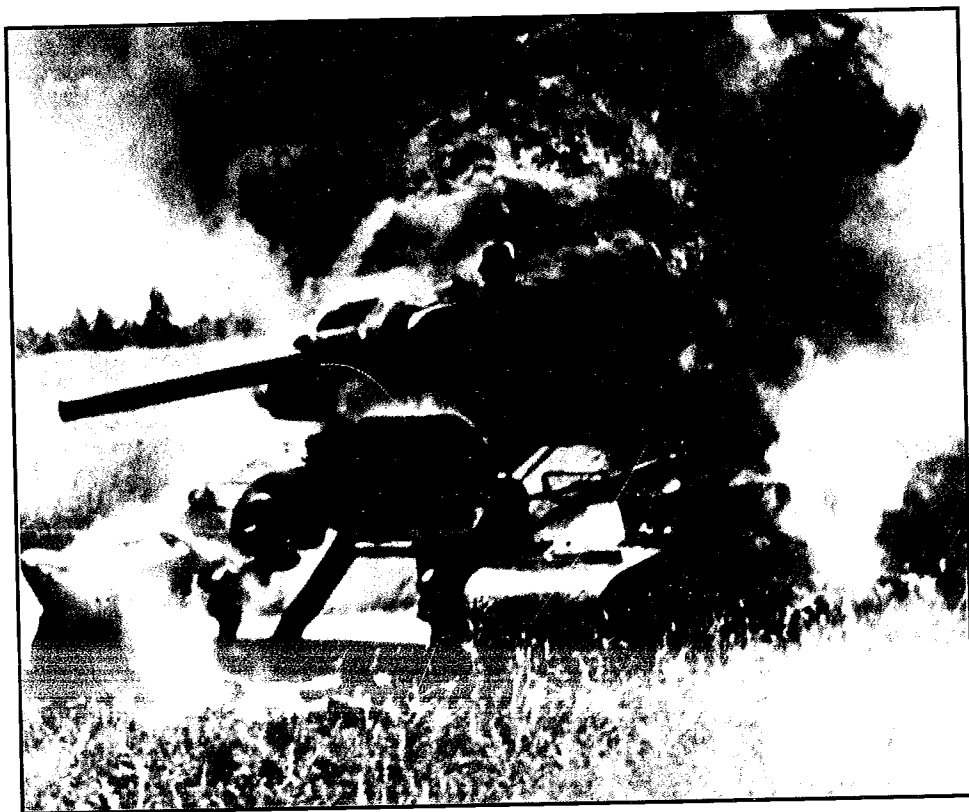
Lehet, hogy néhány pótlék elméletben jó ötletnek tűnt, a valóságban azonban csalódást okozott.

A MOLOTOV-KOKTÉL

A páncéltörő fegyverekkel nem rendelkező szovjet Vörös Hadsereg gyalogsága és a hosszú hajú szélsőbaloldali diákok kedvence, a Molotov-koktél a spanyol polgárháborúban (1936–1939) debütált. A klasszikus változat alapja egy benzin-

nel megtöltött üvegpalack, amelynek a nyakába olajjal átítatott rongydarabot gyömöszölnek. A rongyot meggyújtják, majd a palackot a kiszemelt célpontra dobják. A hosszas gyakorlatozás a klaszszikus Molotov-koktéllal újabb és továbbfejlesztett modelleket eredményezett.

Ha az ember Molotov-koktét készít, nem tanácsos olajos rongyot használni. Ez ugyanis a benzin kiszivárgását eredmé-

ÖRÜLT ÖTLETEK

Az első világháború idején a britek rájöttek, hogy megszokott drótvágójuk, amely kiválóan megbirkózott saját szögesdrótjukkal, nem volt képes elvágni a sokkal jobb minőségű acélból készült német drótokat.

nyezheti, és más csúnya következményekkel is járhat. A legjobb megoldás, ha egy benzinnel átítatott tamponat erősítünk az üveg nyakára. Ehhez befőttesgumit is használhatunk. Ne felejtjük el lezárni az üveg tetejét! Most már csak meg kell gyújtani a tamponat, és jó messzire eldobni a palackot. Ennél a begyújtási módszer-

nél azonban az üvegnek el kell törnie, máskülönben nem működik a bombánk!

A legkellemetlenebb keverék benzinből (50%), kátrányból (25%) és zsírból (25%) áll. Rázzuk össze alaposan, és hajítsuk el! Azt gondolod, kiüthetsz egy tankot? Álmodj tovább, elvtárs!

SZABLYÁK A DZSUNGELBEN (JUNGLE SABERS)

Amikor 1942–1943 folyamán hiány alakult ki macsetékből, az Egyesült Államok hadserege több ezer lovassági szablyát küldött a Csendes-óceán déli területeire, amelyek azonban tökéletesen haszontalannak bizonyultak a dzsungelben. Mindazonáltal nagyon tetszetősek voltak.

ELEFÁNTOK

Az elefántok az ókori hadviselés nagy-
ágyúi voltak; feladatuk az volt, hogy elta-
possák az ellenséget és/vagy megtörjék
annak harcrendjét.

A RIDEG VALÓSÁG

Elefántok a csatában

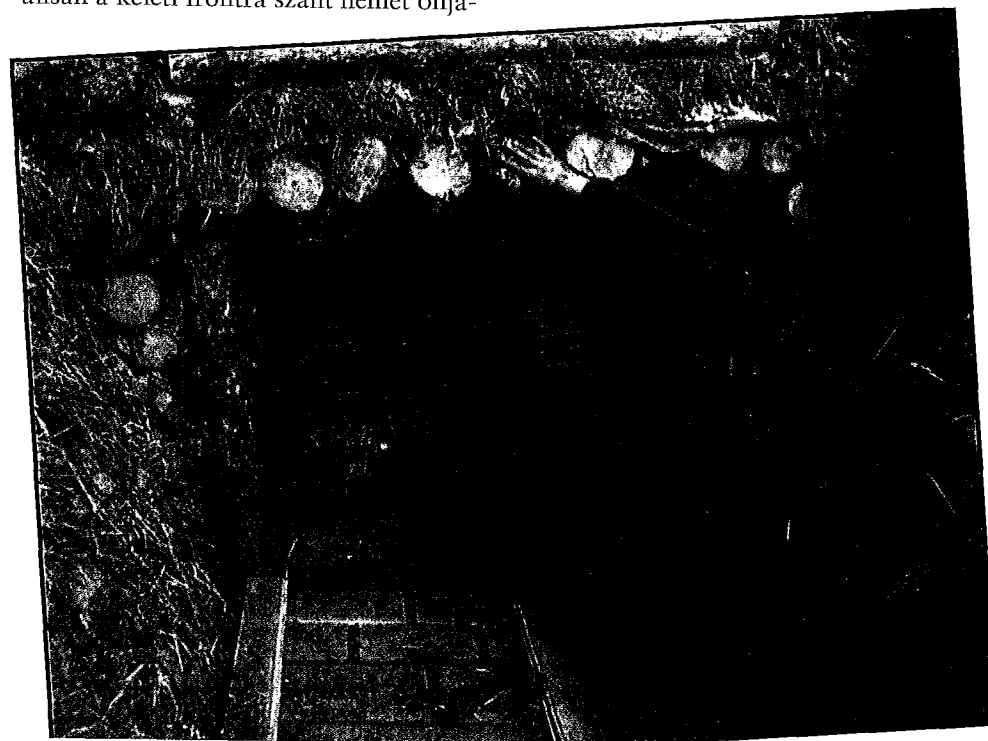
- A harci elefántok kivétel nélkül hímek voltak, mivel a hímek gyorsabbak és agresszívebbek a nőstényeknél.
- Az elefántokat valószínűleg Kr. e. 1100-ban használták először katonai célokra.
- Úgy tudjuk, hogy a perzsák és Nagy Sándor közötti gaugamélai csata (Kr. e. 331. október 1.) volt az első alkalom, amikor az ókori görögök harci elefántokkal kerültek szembe.
- Az egyiptomiak által a Kr. e. 217-es raphiai csatában használt elefántok kisebbek voltak ázsiai fajtársaiknál, amelyek azonban mégsem tudtak gondoskodni a sikerről a szíriai III. Antiokhosz számára.
- A hérakleiai csatától (Kr. e. 280, makedón háborúk) Hannibál híres Alpokon való átkeléséig (Kr. e. 218–201, második pun háború) a római légiónok többször is szembekerültek elefántokkal.
- Hannibál utolsó csatájában (Záma, Kr. e. 202) az elefánttámadás hatástalannak bizonyult, mert a rómaiak egyszerűen félreálltak és utat nyitottak az állatoknak.
- A thapszoszi csatában (Kr. e. 46. február 6.) Julius Caesar az 5. légión baltákkal fegyverezte fel, és arra utasította katonáit, hogy az elefántok lábát támadják. A légión sikeresen ellenállt a támadásnak, és ettől kezdve az elefánt lett a jelképe.
- Az első világháborúban Nagy-Britannia és Németország frontjain (lásd fent) elefántokat használtak a nehéz felszerelések vontatására.

ACÉLELEFÁNTOK

Elefántnak hívták a második világhábo-
rú idején a Porsche által tervezett és a
Nibelungenwerke által megépített speci-
álisan a keleti frontra szánt német önjá-
ró löveget. A fegyvert a haditengerészet

csatahajóinak páncéllemeznél is vasta-
gabb, 200 mm-es első páncélzat védte.

Furcsaságok

A Góliát (lásd fent) nevű miniatűr tankot a németek építették a második világháború idején. Megtöltötték robbanó-
anyaggal, majd ráküldték a célra, ahol távirányítással
robbantották fel. A Góliátot először 1944-ben, az olasz-
országi Cassinónál vetették be, de az orosz fronton is
használták aknák felrobbantására.

KÉZIFEGYVEREK

Kicsik, de nagyot ütnek.

A NAPÓLEONI LÉGFEGYVER

Az 1780-as években egy Girondoni nevű milánói fegyverkovács feltalálta a levegővel működő muskétát. Az osztrák katonai hatóságok legnagyobb meglepetésére az új típusú szélpuska teljesítménye éppen olyan jó volt, mint bármelyik hagyományos muskétáé. Így az osztrákok 1795-ben néhány könnyűgyalogsági egységüket a Girondoni-féle szélpuskával szerelték fel. A fegyvert 1795–1800 között a franciák ellen is bevetették. Girondoni szélpuskája igencsak pusztító volt. Mivel nem keltett zajt, nagyon hasznosnak bizonyult rajtaütés közben: hatékonyabb volt még a hagyományos muskétáknál is, mivel a zajos lövések nélkül, leből megtámadott katonák nehezebben tudták felfedezni és kilőni támadójukat.

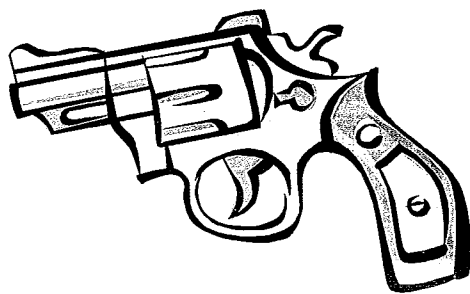
Egy teljesen felszerelt szélpuskás gyalogos három teli légtartályt és körülbelül 120 lövésre elegendő lőszert vitt magával. Minden század rendelkezett egy pumpával, ami egy több mint 1,8 m magas, kézi működtetésű szerkentyű volt. A fegyvert Napóleon tiltotta be, amikor 1802-ben meghódította Svájcot.

HIS („AZ ÖVÉ”)

Így hívták Franklin D. Rooseveltt amerikai elnök pisztolyát, amelyet a párnája alatt tartott. Feleségének is volt egy pisztolya, melynek neve szintúgy tükrözte tulajdonosa nemét: *Hers*.

PUCKLE VÉDELMI FEGYVERE

1718-ban az angol James Puckle olyan puskát épített, amely 7 perc alatt 63 lövést tudott leadni – ez a 18. században lenyűgöző eredménynek számított. Ma Puckle fegyverét a valaha készített első gyorstüzelésű fegyverként tartják számon. Puckle emellett arról is biztosította vásárlóit, hogy a puskáiból nem csak gömbölyű golyókat lehet kilőni a keresztények megölésére, de szögleteseket is, amelyek kifejezetten a muszlimok meggyilkolásához ajánlott. Puckle ugyanis úgy hitte, a szögletes puskagolyó nagyobb fájdalmat okoz!

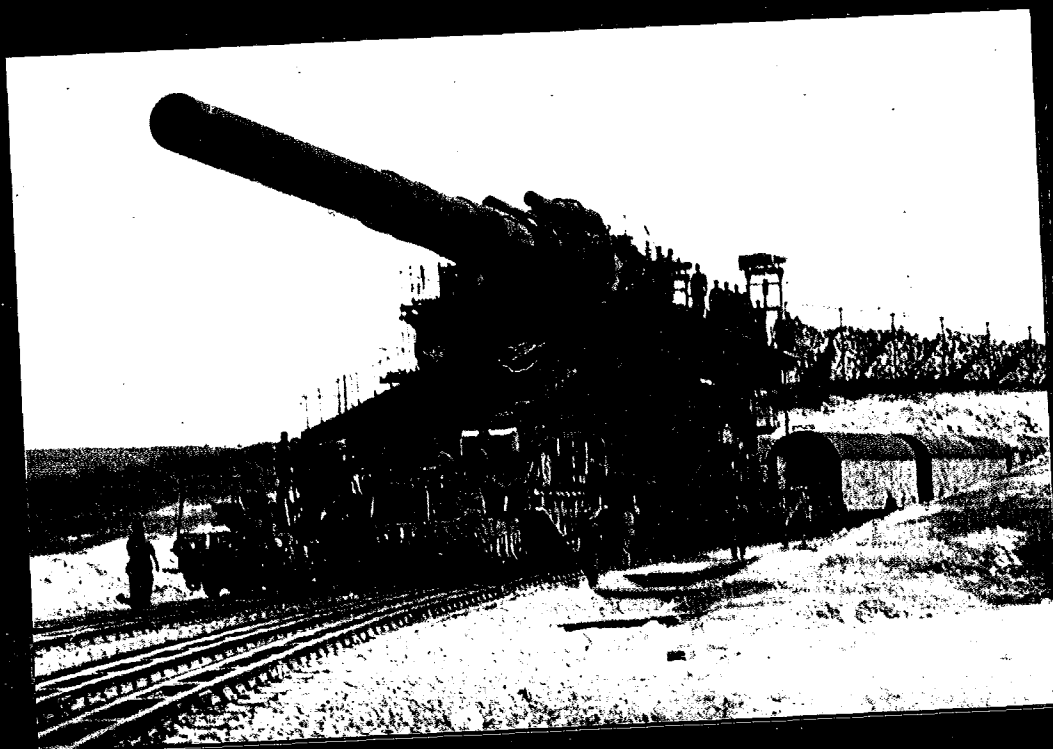

ÖRÜLT ÖTLETEK

Az olasz Breda M1930 géppuskát (lásd fent) a világ valaha kitalált egyik legrosszabb gyalogsági fegyverének tartják. A legfurcsább része az adagolórendszer – csupán egyetlen, 20 töltény számára elegendő tára volt, amelyet egy csuklópánt segítségével tartósan a fegyverhez rögzítettek. Ha bármi történt a tölténytárral, a fegyvert félig szétszerelve ki kellett cserélni, bár ilyesmi a csatáhevében kevéssé ajánlott... A kis tölténytár feltöltése az öt töltényt tartalmazó tárral pedig sok időt vett igénybe: bár a puskacsövet könnyen ki lehetett cserélni, mivel azonban nem volt fogantyúja, azbesztkesztyű nélkül hozzá sem lehetett érni a forró puskacsóhoz.

„Dora”

„Dorá”-nak hívták a második világháborúban a németek által Szevasztopolnál használt ostromágyút (lásd lent). 800 mm-es lövedéke 5,08 tonnát nyomott, lőtávolsága pedig elérte a 46,4 km-t. A 46,4 m hosszú ágyúcsőből óránként három lövedéket lehetett kilőni. Az ágyú elmozdításához hatvan vasúti kocsira volt szükség, s a vezérőrnagyuk alatt szolgáló 4120 katona jelentette a kiszolgáló személyzetet. Az ágyút „Nehéz Gusztáv”-nak is csúfolták, és egyik lövedéke állítólag megsemmisített egy, a föld felszíne alatt 30 méterre fekvő lőszerraktárat.

A NEHÉZÁGYÚ

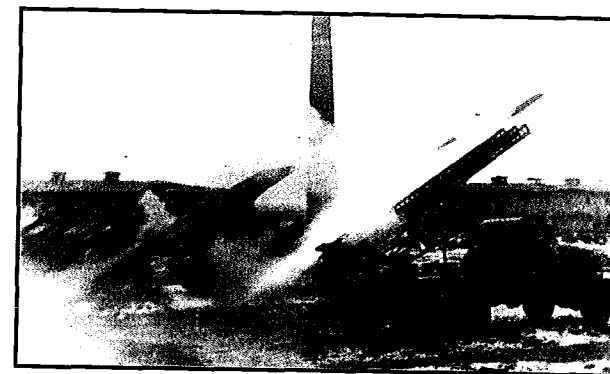
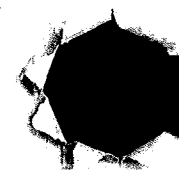
A nehézágyú, avagy „a háború istene” mindig nagy benyomást kelt a harctéren.

CSUPÁN EGY LÖVÉS

1748-ban egy ostrom alkal-mával Ahmed Sah afgán ki-rály nagy tiszteletben álló ágyúja egy több mint 227 kg-os golyót lőtt ki. A golyó akkora pusztí-tást végzett, hogy Nisapúr perzsa város egyetlen lövés után megadta magát. Még szerencse, mert az említett ágyúgolyó ki-lövésekor az ágyú felrobbant.

A KATYUSA

A katyusa a szovjetek második világhá-borús sorozatvetője volt, amit a németek „Sztálin orgonája”-ként ismertek (lásd fent). A 40 aknavetővel felérő fegyvert Szergej Koroljov és Georgij Erihovics Langemak szovjet mérnökök fejlesztették ki abból a 10 csövű pisztoly-ból, amellyel 1835-ben Lajos Fülöp el-len próbáltak meg merényletet elkövetni.

A 89. TÍPUSÚ AKNAVETŐ

A japánok 89. típusú gránátvetője egy-szerű gránátvető volt, amelyet a japán császári hadsereg gyalogsága használt a második világháborúban. Rövid huza-golt csövének belsejében állítható mene-tes rudat helyeztek el. A fegyvert mindig 45 fokos szögben sütötték el; az alsó fe-lén lévő hajlított lemez segítségével beás-hatták a földbe. A japánok „lábaknave-tőnek” hívták, mivel a lábhoz szíjazva szállították, de egy félrefordítás eredmé-nyeként a szövetségesek feljegyzéseiben már „térdaknavetőként” bukkant fel, melynek nyomán elterjedt a tévhit, hogy a hajlított lemez a combhoz szorítva sü-tötték el a fegyvert – ha valaki ilyesmivel próbálkozott volna, garantáltan lábtö-rést szenved.

*„A tüzérség dönt el mindent,
és a gyalogság már nem csupasz
acélpengével vívja meg a csatát.”*

Nagy Frigyes

PÁNCÉLTÖRŐ ÉS LÉGVÉDELMI ÁGYÚK

Nem sokkal azután, hogy a porosz-francia háborúban 1871. szeptember 20-án a poroszok megkezdtek Párizs ostromát, a franciák ballonokkal szállítottak utasokat, levelet és néhány speciális szállítmányt az ostromlott városból vidékre, s legalább 66 ballont engedtek fel. A poroszok pedig válaszképpen kifejlesztették a *Ballonabwehrkanone* nevű vontatós, hátultöltő ballonvédelmi ágyút.

Furcsaságok

A második világháborúban használt 3,7 hüvelykes brit légvédelmi ágyú (lásd lent) kiváló fegyver volt, és a német 88 mm-eshez hasonlóan akár páncéltörőként is lehetett volna használni. A brit hadvezetés azonban nem helyeselte, ha a fegyvereket nem arra használták, amire kifejlesztették őket. A németek 1940-ben elfogtak néhány 3,7 hüvelykes ágyút

Dunkerque-nél, és parti ütegeként használták őket. A fegyvereket 9,4 cm Flak Vickers M.39(e) jelzéssel látták el, és 100 000 töltényt gyártottak hozzájuk, amelyekkel légvédelmi és partvédelmi feladatokat is elláthattak.

Az ágyút egy speciális ágyútalpra rögzítették, aminek köszönhetően egy átlagos ágyúnál könnyebben lehetett mozgatni; oldalirányban 360 fokban elforgatható volt, és 85 fokig meg lehetett emelni. A történelemben ez volt az első, kifejezetten erre a célra épített légvédelmi fegyver. Csak egyetlen találatot könyvelhetett el, amikor 1870. november 12-én Párizstól nyugatra, a főváros közelében földre kényszerített egy légballont.

GRIT VICKERS

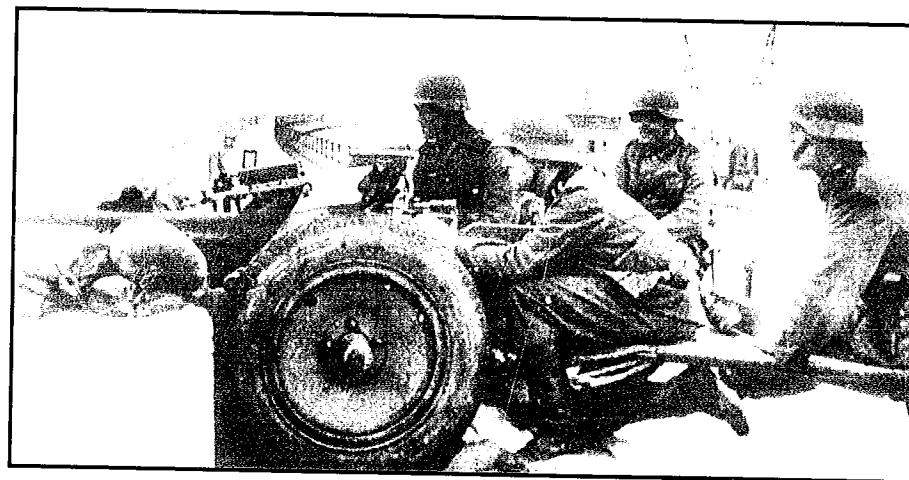
A németek által a második világháborúban használt 88 mm-es légvédelmi ágyú halálos páncéltörő fegyver is volt, amely 2000 méteren belül bármilyen szövetséges tankot könnyen átütött. Háromszoros fenyegetést jelentett, mivel bevethették repülőgépek, emberek vagy tankok ellen is. A 88 mm-es ágyút először a spanyol polgárháborúban (1936–1939) próbálták ki, ahol egy brit katonatiszt meg is figyelte: hírszerzői jelentésében részletesen leírta a tulajdonságait, de amikor a jelentés megérkezett Angliába, félredobták, mert a Brit Hadügyi Hivatal szerint a tiszt túlzott.

AZ „AJTÓKOPOGTATÓ”

A németek „ajtókopogtató”-nak csúfolták saját 37 mm-es Pak 35/36 páncéltörő ágyújukat (lásd jobbra), amelyet a második világháború elején vetettek be. Amikor a brit Matilda II és a francia Char B1 nehéztankokkal bocsátkoztak csatába az 1940-es franciaországi hadjáraton, az ágyú 37 mm-es lövegei lepattantak a tankok vastag páncéllemezéről. Hasonló volt a helyzet 1941-ben a keleti fron-

ton, ahol az ágyú lövegei a T-34-es tank megdöntött páncéllemezéről is lepattantak. Bár a Pak 35/36 légénysége akár meg is semmisíthetett ellenséges tankokat, de ki kellett várnia az alkalmat, hogy közelről lőhessen a tank hátsó páncéllemezére, s ehhez bizony kötélidegek kellettek. Az „ajtókopogtató” ezért éppen akkora veszélyt jelentett a légénységre nézve, mint a becserkészett ellenségre.

A páncéltörő kutyák (más néven „kutyabombák” vagy „kutya-aknák”) kiéheztetett kutyák voltak, amelyek hátára robbanóanyagokat erősítettek, és arra idomították őket, hogy tankok és más páncélozott járművek alatt keressenek élelmet. A feladat végrehajtása közben kioldódott egy detonátor (általában egy apró fapöcök), ami felrobbantotta a robbanóanyagot, és megrongálta vagy megsemmisítette a kiszemelt katonai járművet – és mindeközben természetesen az eb életét is kioltotta.

A Szovjetunió a második világháború idején vetett be kutyákat a német tankok ellen. A kutyákat néhány napig éheztették, majd betanították őket arra, hogy egy tank alatt keressenek élelmet. Amikor befejeződött a kiképzés, a kutyákra robbanóanyagot erősítettek, aztán szabadon engedték a közeledő német tankok és más láncotlalt járművek közelében. Amikor a kutya a tank alá ért – ahol vékonyabb volt a páncél –, a robbanóanyag felrobbant és megrongálta az ellenséges járművet.

A nem éppen megbízható szovjet források szerint a páncéltörő kutyáknak 300 német tankot sikerült megbénítaniuk. Ezek az ebek meglehetősen fejtörést okoztak az előretörő náciknak, és a németek kénytelenek voltak valamilyen válaszlépést tenni. Parancsot adtak ki, hogy minden német katona köteles lelőni bármilyen kutyát, ami a szeme elé kerül. A németek végül tankokra szerelt lángszórókat vetettek be az ebek ellen.

1942-ben a páncéltörő kutyák egyik támadása nagyon félresikerült: egy nagyobb kontingensük ámokfutásba kezdett, és mindkét fél katonáit veszélybe sodorta, ami miatt egy teljes szovjet hadosztály volt kénytelen visszavonulni. Nem sokkal később kivonták az ebeket a szolgálatból. A páncéltörő kutyák kiképzése azonban egészen 1996-ig folytatódott.

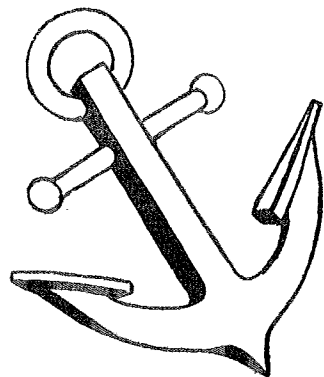
MINDENKI TENGERRE!

Az élet az óceán hullámain bővelkedik izgalomban, veszélyben és egészen nevetséges helyzetekben is.

A USS MONITOR

A *Monitor*, ez az akkoriban forradalmian újnak számító hadihajó az amerikai polgárháborúban harcolt. A legnagyobb újítást a forgatható lőtornya jelentette,

amelyet a *Monitor* elsőként használt sikeresen a hadihajók között. Az ágyútorony a hajó közepén emelkedett, és egy külön gőzgép forgatta körbe

360 fokban. A lőtornyos átmérője 6 méter, magassága 2,7 méter volt, páncélozott oldalfalait pedig nyolc, egyenként 25,4 mm-es páncéllemezből készítették. A toronyban két súlyos, 11 hüvelykes huzagolatlan Dahlgren-ágyút helyeztek el, amelyek 81,8 kg-os tömör ágyúgolyókat lőttek ki.

S nem elhanyagolható tény az sem, hogy a *Monitor* volt az első hadihajó, amelyet vízüblítéssel védekezett.

A rendkívül alacsony építésű hajótest csupán 457 mm-re emelkedett a vízfelszín fölé. Így tehát a *Monitorra* tüzelő ellenség számára a vastag páncéllal védett lő-

torony és a fedélzet első részén álló alacsony, vas parancsnoki fülke (*pilot house*) volt az egyetlen célpont.

A *Monitor* fedélzetén egyetlen ember sem halt meg a két páncélozott hajó, a USS *Monitor* és a CSS *Virginia* között az amerikai polgárháborúban 1862. március 9-én lezajlott négyórás párharcban.

Bár a hajó egy 7-es erősségű szélrohamban 1862. december 31-én elsüllyedt a Hatteras-fok közelében (lásd szemközt), az 1862. február 25-én szolgálatba állított USS *Monitor* hivatalosan csak 91 évvel később, 1951. szeptember 30-án vonták ki a szolgálatból.

Furcsaságok

A trafalgar csatát (1805) követő békés években a Brit Királyi Haditengerészet elhanyagolta a lögyakorlatokat és inkább a külsőségekre helyezte a hangsúlyt. Sőt, sok kapitány határozottan ellenezte a lögyakorlatokat, nehogy a füst bepiszkolja a hajó festését! A vízzáró ajtókat ráadásul olyan pedánsan kifényesítették, hogy eredeti céljukat már nem is tudták betölteni. A lövészeti készségek ilyen fokú elhanyagolása az első világháborúban igen fájdalmas módon vált nyilvánvalóvá.

A LEGFIATALABB TENGERNAGYOK

A tengernagyok rendszerint zsémbes, 70 éves férfiak, de azért kivétel köztük is akad.

ARTHUR HEZLET

Sir Arthur Hezlet altengernagy a második világháború kiváló tengeralattjáró-parancsnoka volt, aki 36 évesen a Királyi Haditengerészet legfiatalabb kapitánya, 45 évesen a legfiatalabb tengernagya lett. 1944. szeptember 23-án a Malakaszorosban fekvő Penang-sziget partjainál elsüllyesztette az U-859-es német tengeralattjárót. Hezleték 10 német katonát mentettek ki a vízből, mielőtt a hajó lemerült volna. A tengernagy éppen a fedélzeti nyílást zárta be, amikor egy ijedt arc jelent meg felette, és a 11. német katona udvariasan így szólt: „Kérem, várjon meg engem is!” – őt is megmentette.

DAVID BEATTY

A Brit Királyi Haditengerészetnél szolgáló Sir David Beatty tengernagyot (lásd jobbra) 1910. január 1-jén léptették elő ellentengernaggyá. Beatty, aki nem sokkal később ünnepelte 39. születésnapját, több mint száz év óta

a legfiatalabb tengernagynak számított. Az 1799-ben alig 38 évesen ellentengernaggyá kinevezett Horatio Nelsonnál csak néhány hónappal volt idősebb.

RUSSELL ZUMWALT

Ifj. Elmo Russell Zumwalt az Egyesült Államok Haditengerészetétől 1964-ben, a maga 44 évével a valaha élt legfiatalabb amerikai tiszt volt, akit ellentengernaggyá léptettek elő. 49 évesen az amerikai hajózás legfiatalabb négycsillagos tengernagya lett, és ő volt a Haditengerészeti Műveletek legifjabb főparancsnoka.

*„Úgy tűnik, valami baj van
ma az átkozott hajóinkkal.”*

Sir David Beatty tengernagy a jütlandi csata közben, 1916. május 31.

TENGERNAGYOK, AKIK TÁBORNOKOK IS VOLTAK

A 17. században néhány tábornok tengerészflották felett is parancsnokolt.

ROBERT BLAKE (1599-1657)

(lásd jobbra) Az angol polgárháború idején parlamenti párti tábornok volt, akit később „tengeri tábornokká” (*General at Sea*) neveztek ki.

Az 1650-es években sikeresen harcolt a hollandok és a spanyolok ellen is, ezzel is öregbítve az angol haditengerészet jó hírét.

RUPERT HERCEG (1619-1682)

(lásd lent) A fess lovasparancsnok a király oldalán harcolt az angol polgárháborúban. Később egy királyhű hajórajt vezetett a La Manche csatorna, a Földközi-tenger és a Karib-tenger vizein.

MINDENKI TENGERRE!

Furcsaságok

A franciák, akik el akarták orozni Minorca szigetét a britektől, La Galissonière vezénylete alatt kiküldtek egy flottát. Válaszul 1756. április 7-én 10 igen viharvert állapotú hadihajó futott ki Spithead kikötőjéből John Byng tengernaggyal az élen. A két flotta május 20-án csapott össze. Byng, aki az ágyúk, a hajók és a katonák számát tekintve is hátrányban volt, feladta a csatát, és a helyőrséggel együtt magára hagyta Minorca szigetét. A brit hatóságok meg akarták őrizni a méltóság látszatát, ezért bűnbakra volt szükségük: Bynget hadbíróság elé állították és agyonlőtték, mondván, hogy nem tett meg „minden tőle telhetőt a francia flotta legyőzése érdekében”.

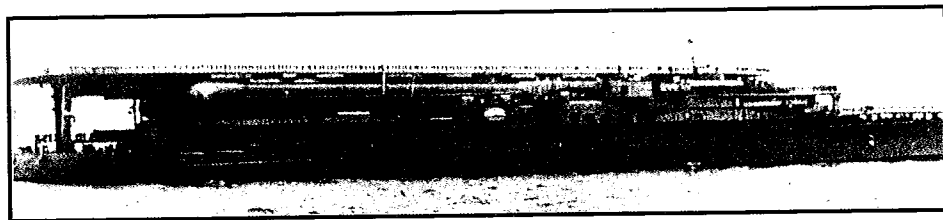
TENGERI CSATÁK

Amikor egész flották csapnak össze azért, hogy eldöntsék, ki az úr a tengeren.

A DAN NO URA-I CSATA

Ha a részt vevő hajók számát nézzük, valószínűleg a japán Simonoszeki közében 1185-ben megvívott Dan no Ura-

i csata volt minden idők legnagyobb tengeri ütközete, melynek során a Minamoto-klán 700 hajója elsöprő vereséget mért a Taira-klán 500 hajójára. A csatát az egyik hajóról a másikra lőtt nyilakkal, majd az ellenséges hajók megszállása után közelharccal vívták meg. Sok Tai-

ÖRÜLT ÜTLETEK

1827. október 20-án, a vitorlás hajók kora utolsó nagy tengeri összecsapásának tekintett navarinói csatában (lásd jobbra) egy brit-francia-orosz flotta megsemmisítette a török-egyiptomi hajóhadat. A csatát érdekes módon akkor vívták meg, amikor a részt vevő nemzetek között hivatalosan éppen béke volt, bár a csatában meghalt 3180 tengerésznek biztosan más elképzelései voltak a békéről.

A navarinói csata éppen azon a napon zajlott le, mint a Kr. e. 480-ban vívott híres szalamiszi csata, amelynek során a Xerxész vezette perzsa támadók vereséget szenvedtek

ra nemes nem volt képes együtt élni az-
zal a becstelenséggel, melyet a vereség
jelentett, s a tengerbe vetette magát.

A FOCHIES-I CSATA

1649-ben egy leginkább angol és holland
zsoldos hadihajókból álló velencei flotta
átverekedte magát a parti ütegek mel-
lett, majd betört az Égei-tenger partján
fekvő Fochies (ma Foça) horgonyzóhelyé-
re, ahol megsemmisített egy nagyrészt

angol és holland zsoldos hadihajókból
álló török flottát.

A MIDWAY-I CSATA

A midway-i csatában (1942. június 4–7.)
egy befulladt torpedó tett nagy szolgálá-
tot a japán haditengerészetnek, mivel a
Kaga anyahajó (lásd szemközt) néhány
tengerésze a roncsok között lebegő tor-
pedóba kapaszkodva menekült meg.

a görögöktől. Ezen a napon született a neves görög
tragédiaköltő, Euripidész is.

Másnap volt a tráfalgari csata évfordulója, amelyben
a Navarinónál ellentengernagyként harcoló brit Sir Eduard
Codrington tengernagy az Orión kapitányaként
vette ki részét a győzelemből.

ELFÚJTA A SZÉL

Nagy igazságtalanság, ha egy hajót nem az ellenség, hanem az elemek küldenek a tenger fenekére.

A MARY ROSE

1545. július 19-én a katonákkal túlságosan is megrakott *Mary Rose* (lásd jobbra) ahhoz a flottához tartozott, amely Portsmouth kikötőjéből hajózott ki a franciák ellen. Az egyik oldaláról le is adott egy lövést, és éppen megfordult volna, hogy a másik oldalról is tüzelhesen, amikor egy hirtelen szellőkés elkapta és megdöntötte. A nyitott ágyúnyílásokon víz ömlött be, és a hajó a partról figyelő VIII. Henrik szeme láttára borult fel.

A VASA

1628. augusztusában a svéd *Vasa* a legelső útján süllyedt el. A hajó Stockholmból

indult el keletre a nyílt tenger irányába. A hirtelen feltámadó déli szél egy kicsit megdöntötte, a *Vasa* mégis a kevésbé védett vizekre hajózott tovább, ahol a szél egyre erősebb lett. Néhány szellőkést követően veszélyesen bal oldalra dőlt, és a víz elöntötte az alsó ágyúnyílásokat. A légénység minden igyekezete ellenére sem sikerült egyenesbe hozni a hajót, amely aztán gyorsan el is süllyedt.

Furcsaságok

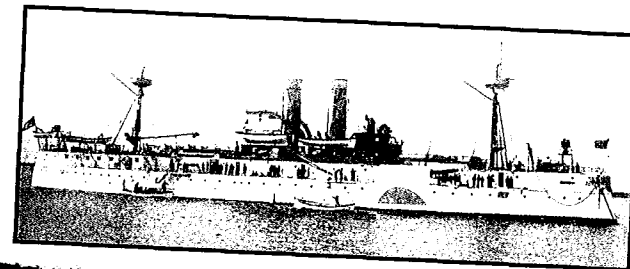
A legnagyobb, nyomtalanul eltűnt hajó a USS Cyclops volt, az Egyesült Államok Haditengerészetének második ilyen nevű hajója. A 19 670 tonnás szénzállító hajó 1917-ben lépett szolgálatba, és az amerikai hadműveletekhez szükséges szén és más rakományt szállított. 1918 márciusának elején éppen Brazíliából hajózott hazafelé, amikor a fedélzetén tartózkodó összes emberrel együtt köddé vált. Roncsait soha nem találták meg, és eltűnésének okára sem derült fény.

A FELROBBANT HADIHAJÓ, AMELY HÁBORÚT ROBBANTOTT KI

1898. januárjában a floridai Key West-ből indították útra a USS *Maine* nevű csatahajót a kubai Havannába, hogy ott védelmezze az amerikai érdekeket. Három héttel később, február 15-én 21.40-kor a havannai kikötőben horgonyzó *Maine* a hajótest első harmadát szétromboló hatalmas robbanás miatt elsüllyedt – 266 ember lelte halálát. A vizsgálat kiderítette, hogy a tragédia nem idegen kéz műve volt, hanem valószínűleg az egyik szénkamrá-

ban fellángoló tűz okozhatta, ami begyújtotta a hajó első felében elhelyezett lőszerraktárát. Akkoriban az amerikai közvélemény a spanyolokat tette felelőssé a robbanásért, amelyet állítólag egy tengeri akna okozott. 1898 áprilisában ki is tört a spanyol–amerikai háború.

ŐRÜLT ÖTLETEK

1803-ban Sir Samuel Hood brit tengernagy felfigyelt egy érdekes fekvésű, csipkés partvonalú, kúp alakú szigetekcskére, amely alig egy mérföldre feküdt a franciák által birtokolt karib-tengeri szigettől, Martinique-től. Elfoglalta, és az HMS Diamond Rock nevet adva neki, a tengerből kiemelkedő sziklát a Királyi Haditengerészet őrhajójává nyilvánította. Miután Napóleon parancsot adott a sziget megszerzésére, Pierre Charles Villeneuve tengernagy és egy Toulonból érkezett nagy francia hajóraj 1805. május 14-én elérte Martinique-et. Villeneuve határozott szándéka volt, hogy megszerzi a sziklát, és e célra két sorhajót, három fregattot és jó néhány ágyúnaszádot küldött ki. Június 6-án a kicsiny helyőrség lőszer és víz nélkül maradván megadta magát.

ŐRÜLT ÖTLETEK

1915-ben egy csapat brit tengeralattjáró vakmerően átsiklott a Dardanellákon, és hadműveletekbe kezdett a Márvány-tengeren azzal a céllal, hogy támogatást nyújtson a Gallipoli-félszigeten partraszállásra készülő antantcsapatoknak. A Martin Dunbar-Nasmith korvettkapitány irányítása alatt álló E-11-es tengeralattjáró Rodostó kikötőjének közelében őrzáratozva rábukkant egy lőszerrel és lovakkal megrakott régi lapátkerekes gőzhajóra. II. Rákóczi Ferenc bujdosásának színhelyéhez közeledve Dunbar-Nasmith úgy vélte, hogy a célpont nem ér meg egy drága torpedót, és mivel nem volt fedélzeti ágyúja, úgy döntött, egyszerűen puskatűzet nyit. Ahogy az E-11-es elérte az addigra már egészen a part közeléig eljutott török hajót, hirtelen

megjelent rajta a legénység. Sőt, egy éppen a közeli partszakaszon elhaladó török lovasszáhad (lásd balra) észrevette a csetepatét: a katonák megsarkantyúzták lovaikat, végigvágattak a parton, csatarendbe

álltak, és erős puskatűz alá vették az E-11-et. A tüzérő tekintetében alulmaradó Dunbar-Nasmith talán a sérülékeny hajótestet is féltve félbehagyta az akciót, és kihúzódott a puskák lőtávolságából. Az E-11 volt az első, és idáig egyetlen olyan tengeralattjáró, amelyet lovasság győzött le.

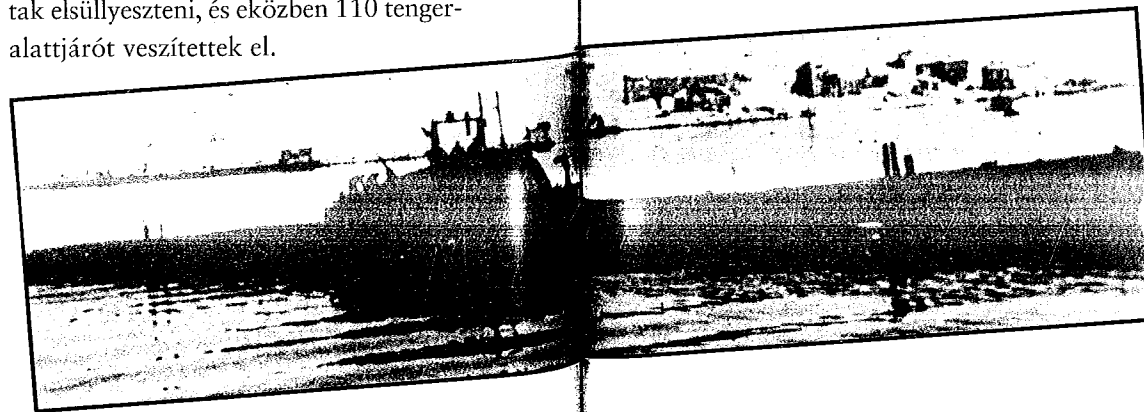
TENGER ALATTI HADVISELÉS

Csak az eszelősök akarnak tengeralattjárón szolgálni.

A TENGERALATTJÁRÓ, AMIT TEHERAUTÓ SÜLLYESZTETT EL
Az első világháborúban a német U-38-as tengeralattjáró felszíni támadásban elsüllyesztett egy brit kereskedelmi hajót, hogy aztán ő maga is a tenger fenekére kerüljön: ugyanis amikor a süllyedő hajó felrobbant, a robbanás egy rakományként szállított teherautót dobott a tengeralattjáró fedélzetére, mely aztán meg sem állt a tenger fenekéig.

VÖRÖS TENGERALATTJÁRÓK

Bár a második világháborúban a szovjetek 289 tengeralattjárót vetettek be (lásd lent), csupán 128 ellenséges hajót tudtak elsüllyeszteni, és eközben 110 tengeralattjárót veszítettek el.

TISZTA PECH

1943. július 24-én a Vizcayai-öbölben a német U-459 tengeralattjáró lelőtte a RAF egyik Wellington bombázóját, amely rázuhant a hajó fedélzetére. A re-

pülőgép mélységi bombái felrobbantak, a tengeralattjáró pedig elsüllyedt.

FÉLELEM A TENGERALATTJÁRÓKTÓL

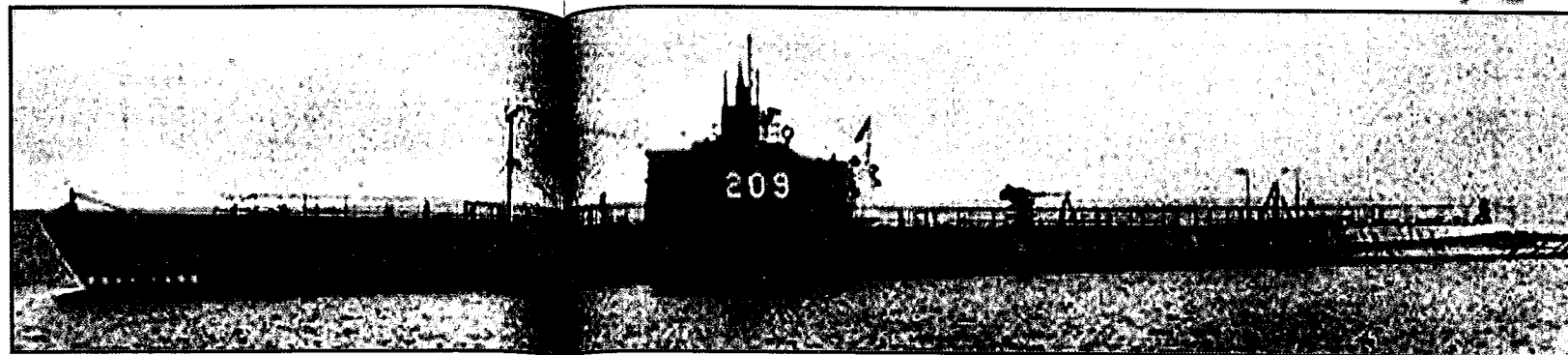
A második világháborúban a bostoniak attól féltek, hogy a Massachusetts állam parlamenti épületének aranyozott kupolájáról visszaverődő fény segítséget nyújthat a német tengeralattjáróknak a tájékozódásban, ezért lefestették szürkére. A festéket csak 1948-ban távolították el.

A CUTIE ÉS A GRAYLING

A *Cutie* („cuki”) nevet adták annak az Egyesült Államok Haditengerészete által kifejlesztett akusztikus torpedónak, amely a hajók által kibocsátott zajt használta vezetésugárként, és amelyet tengeralattjárókról lőttek ki. A *Cutie*-t egy német akusztikus torpedóról koppintották le. Akkoriban úgy gondolták, hogy a torpedót legalább 45,5 méteres mélységről kell kilőni ahhoz, hogy ne térítse vissza a tengeralattjáró zaja. A torpedót először Carter Bennett kapitány vetette be a USS *Sea Owl* tengeralattjárón, hogy elsüllyesszen egy kis japán járőrhajót a Sárga-tengeren. A torpedó egyik hátránya az

volt, hogy csak 8,5 csomóval haladó célpontra lehetett kilőni.

Idézzük fel egy pillanatra a USS *Grayling* nevű tengeralattjárót (lásd lent), ame-

**„Ha a dicsőség mezején
vagyok, nem tudnak
háttérbe szorítani.”**

Horatio Nelson tengernagy, 1797

Furcsaságok

Amikor 1066-ban Normandiai Vilmos herceg Anglia meghódítására készült, különleges módon megépített szállítóeszközöket rendelt hadserege 3–4000 lovasának, hogy rögtön csatát vállalhassanak, amint elérik az angol partokat.

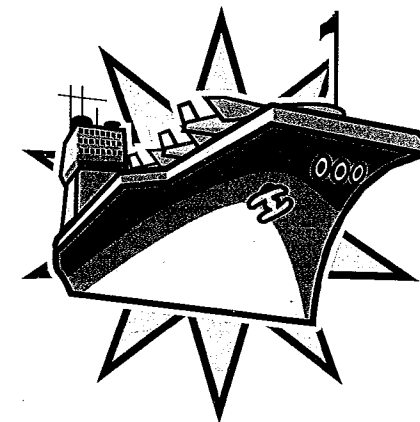
lyet 1942. június 7-én támadott meg az Egyesült Államok 12. Midway szigetén állomásozó B-17-es Flying Fortress bombázója annak ellenére, hogy a tengeralattjáró a megfelelő azonosító jelet sugározta. A *Grayling* lemerült és épségben ma-

radt. Amikor a bombázókon szolgáló katonák üres bombarekeszekkel és boldogan visszatértek Midway-re, azzal dicsekedtek, hogy elsüllyesztettek egy japán cirkálót.

EGY HADITENGERÉSZETI OSTOBASÁG

A második világháború idején az elsüllyeszthetetlen repülőgép-anyahajó megalkotására áhítózo britek végül a *Habakkuk* álltak elő. A 610 m hosszú hajót jégből tervezték megépíteni. Fedélzet-tőkesúly távolsága 61 m, falainak vastagsága 12,1 m, vízkiszorítása pedig 2 millió tonna lett volna.

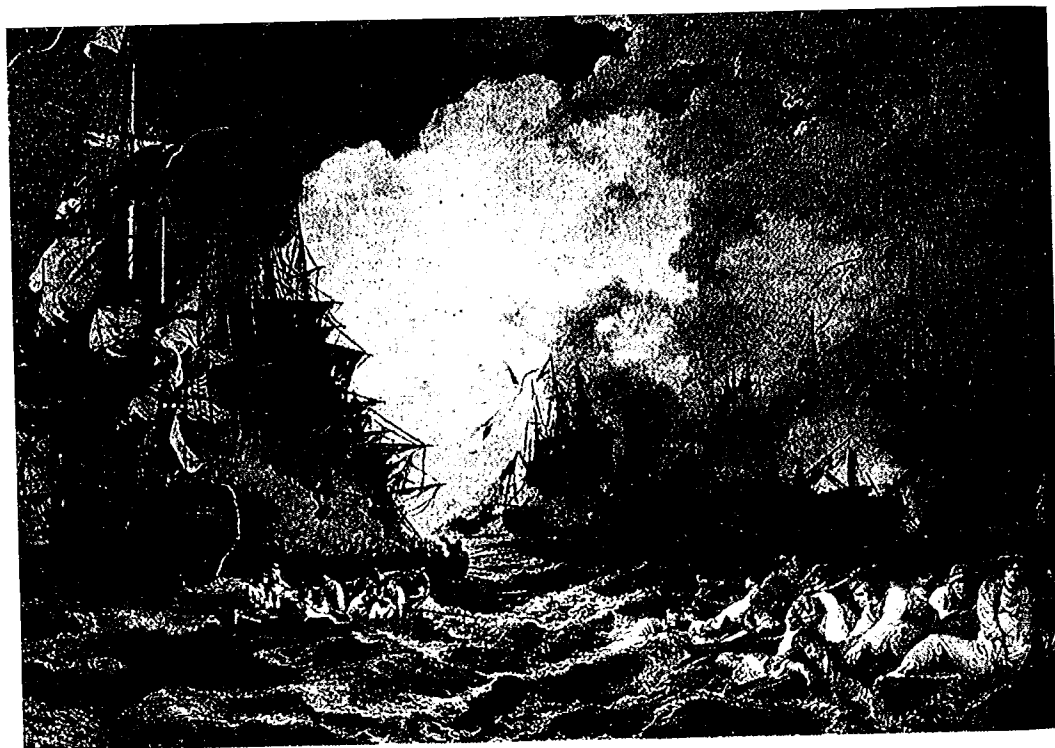
Amikor kiderült, hogy a jég nem a legmegfelelőbb anyag egy repülőgép-anyahajó megépítéséhez, átpártoltak egy *pykrete* nevű anyaghoz, ami jég és fapép keverékéből állt. Kanadában meg is építettek egy kisebb, 1 tonnás, 18,2 mé-

ter hosszú hajót. A számítások szerint azonban az igazi anyahajó megépítéséhez 8000 ember 8 hónapnyi munkájára lett volna szükség, ami túl költségesnek tűnt.

HŐSÖK

Amikor hősokeket kell kinevelni,
a Brit Királyi Haditengerészet (lásd jobbra)
mindenkit maga mögé utasít. Végül is,
volt idejük a gyakorlásra.

Az 1798. augusztus 1-jén lezajlott nílusi csatában (lásd lent) a tatfedélzeten álló Horatio Nelson tengernagy fejét megsebesítette egy eltévedt golyódarab. A repeszdarab csontig felvágta a bőrt a homlokán, éppen egy régi sérülés felett, és az ép szemére boruló bőrdarab, valamint az erőteljes vérzés miatt átmenetileg semmit sem látott. Levitték a kormányállásba, ahol szétroncsolt testek

között, gyér világítás mellett dolgozott a hajósebész. Amikor azonban megfordult, hogy ellássa a tengernagy sérülését, Nelson így szólt: „Nem, kivárom a soromat bátor bajtársaimmal együtt”. A sebész később felfedezte, hogy a sérülés nem volt komoly: a fejbőrt a koponyacsontig átmetsző szilánk csupán agyrázkódást okozott.

Biztosan nem virtuskodni akart az a brit tüzér, aki ugyanebben a csatában éppen el akarta sütni az ágyút, amikor jobb karját letépte egy francia ágyúgolyó. Mire a tüzér előbb bal kezével felkapta a gyufát a fedélzetről, elsütötte az ágyút, majd jelentkezett a gyengélkedőn.

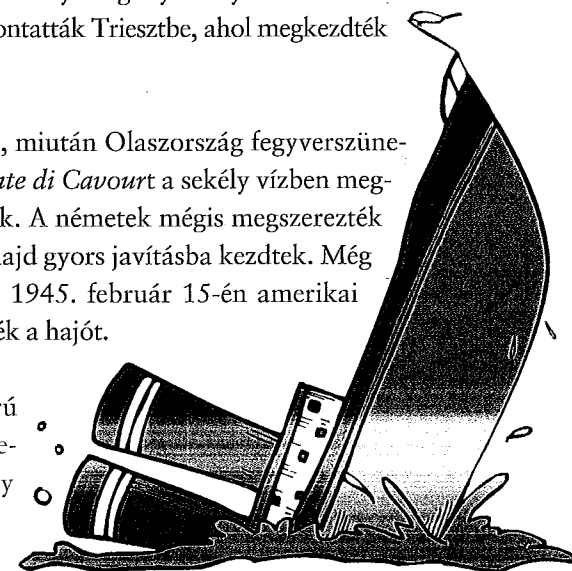
EGY JÓ HAJÓT SONA NEM LEHET ELSÜLLYESZTENI

Az olasz *Conte di Cavour* volt az egyetlen olyan csatahajó, amelyet nemcsak hogy háromszor süllyesztettek el, de háromszor ki is mentették. 1940. november 11. éjjelén a *Conte di Cavour* több más olasz csatahajó társaságában vesztegelt a tarantói kikötőben, amikor az HMS *Illustrious*-ról felszálló brit *Swordfish* torpedóvető repülőgépraj megtorpedózta. A hajó a sekély horgonyzóhely fenekére merült, ám hamarosan kiemelték és elvontatták Triesztbe, ahol megkezdték a javítási munkálatokat.

1943. szeptember 9. éjjelén azután, miután Olaszország fegyverszünetet kötött a szövetségesekkel, a *Conte di Cavour* a sekély vízben meglékeltek, nehogy a németek elfogják. A németek mégis megszerezték az elsüllyesztett hajót, kiemelték, majd gyors javításba kezdtek. Még be sem fejezték a javítást, amikor 1945. február 15-én amerikai nehézbombázók ismét elsüllyesztették a hajót.

Hihetetlen, de 1946-ban, a háború után a *Conte di Cavour* ismét kiemelték a mélyből, de csak azért, hogy elvontassák a hajóbontóba.

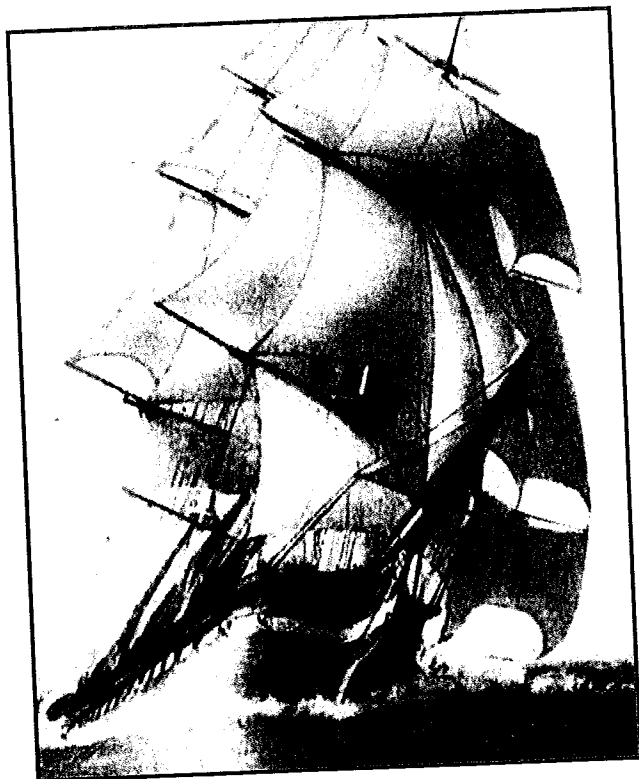

VÉN TENGERI MEDVÉK

Ők a nagy túlélők.

A LUFTWAFFE NAPÓLEON KORABELI HADIHAJÓT SÜLLYESZT EL

Az HMS *Wellesley* a Brit Királyi Haditengerészet 1815-ben vízre bocsátott 74 ágyús hajója volt. Ez volt az utolsó bevetés közben elvesztett sorhajó, amelyet egy *Luftwaffe*-bomba süllyesztett el 1940-ben.

Viraat nevű hajója, amelyet 1953-ban a Brit Haditengerészet bocsátott vízre még HMS *Hermes* néven. 1959-ben vetették be először.

„Még egyetlen hősi tettet sem
hajtottak végre veszély nélkül.”

John Paul Jones tengernagy, 1778

MARATONI SZOLGÁLAT
Bár a franciák 1883-ban szét-szerelték utolsó fából épített sorhajójukat is, egy mégis megmaradt egészen 1947-ig, amikor a Brit Királyi Haditengerészet tiszteletadás mellett végleg a tenger fenekére küldte a korábban *Duguay-Trouin* néven ismert, még a napóleoni háború idején, 1805-ben zsákmányolt HMS *Implacable* 74 ágyús hajót.

EGY IDŐS HÖLGY

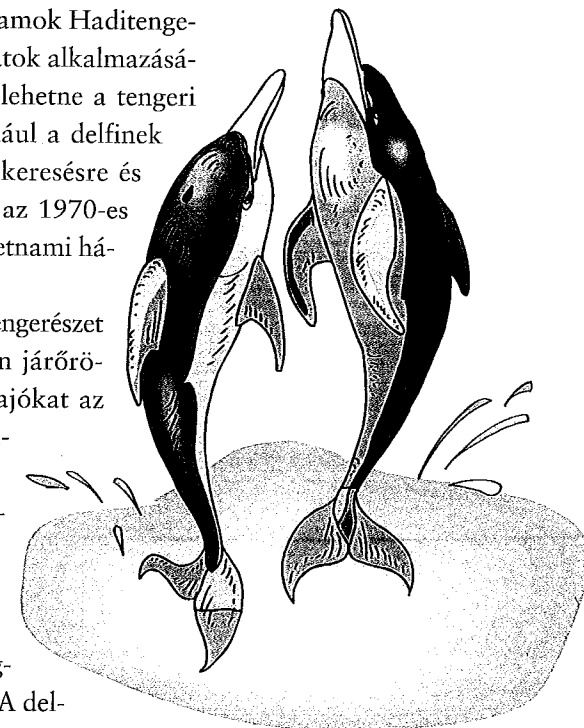
Ma a világ legöregebb repülőgép-anyahajója az Indiai Haditengerészet INS

DELFINÉK

Az 1960-as években az Egyesült Államok Haditengerészete lelkesen kutatta a tengeri állatok alkalmazásának lehetőségét. Rájöttek, hogyan lehetne a tengeri emlősök fejlett érzékszerveit – például a delfinek hanglokátorát – felhasználni aknakeresésre és más víz alatti feladatokhoz. Aztán az 1970-es években delfineket alkalmaztak a vietnami háború idején.

Az 1980-as évek végén pedig a haditengerészet hat delfinje már Bahrein kikötőiben járőrözött, hogy megvédje az amerikai hajókat az ellenséges úszóktól és aknáktól. Másik feladatuk az volt, hogy kuvaiti olajszállító hajókat kísérjenek potenciálisan veszélyes vizeken.

1989-ben az Egyesült Államok Haditengerészete megindította a cetfélék alkalmazásán alapuló hírszerzési programját (*Marine Mammal Program*). A delfinekre hámot és elektródákat erősítettek, majd betanították őket, hogy megvédjék a kikötőben állomásozó Trident tengeralattjárókat. Azt is megtanulták, hogy ne érnének hozzá az elhelyezett aknákhöz.

Furcsaságok

Oscar egy fekete macska volt, akit brit tengerészek 1941-ben mentettek ki a német *Bismarck* csatahajóról, mielőtt az elsüllyedt volna. Később Oscar az HMS *Cossack* romboló fedélzetén tartózkodott, amikor 1941-ben elsüllyesztették, de újra megmenekült. A macskát legközelebb a szintén elsüllyesztett HMS *Ark Royal* repülőgép-anyahajóról mentették ki.

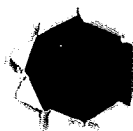
AZ ÉG HARCOSAI

Remek fickók és repülő szerkezeteik,
valamint más légi csodabogarak.

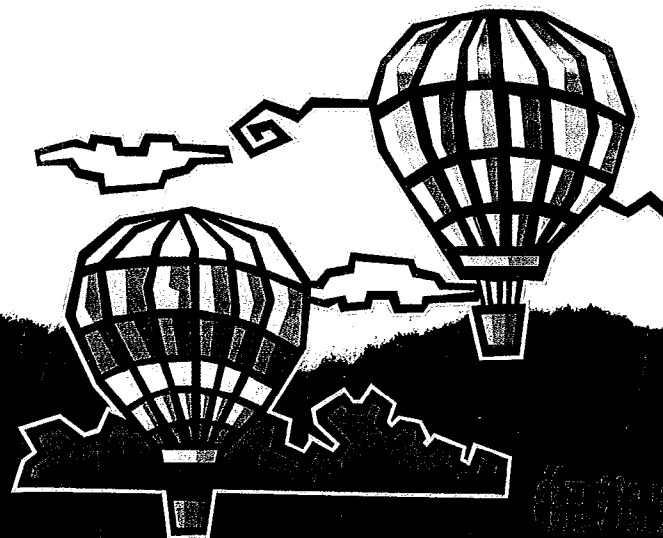
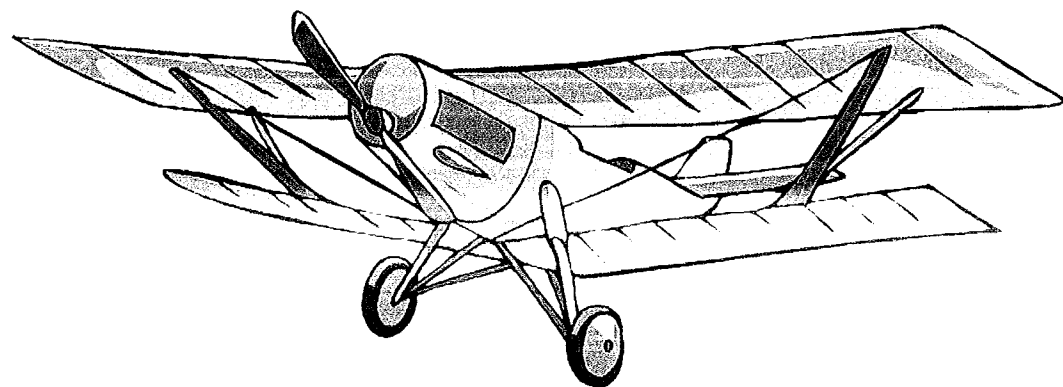
A LÉGI HADVISELÉS KEZDETEI

Az első, csata közben kilőtt repülőgép egy olasz felderítő repülő volt, amelyet török puskatűz kényszerített földre az 1911-es olasz–török háború idején.

A történelem első feljegyzett légitámadására 1849. július 2-án 14.00-kor került sor Itáliában, amikor egy osztrák hőléggallon egy 22,7 kg-os bombát ejtett a Velence közelében elterülő Murano szigetére.

1848-ban Velence el akart szakadni Ausztriától, ezért az osztrákok ostrom alá vették a várost. A támadást megkönnyítendő, robbanóeszközökkel felszerelt kis ballonokat készítettek. Azonban az 1849. július 12-én felengedett ballonok az ellenszél miatt kudarcot vallottak. A második próbálkozás sem sikerült jobban: a 2000 ballonból több a levegőben robbant fel, vagy beleesett a tengerbe. Nem egy ballon viaszodródott az osztrák hadsereg fölé, és ott robbant fel.

A történelem első légi csatájára 1808 májusában került sor a párizsi Tuileriák fölötti légtérben. Nem sokkal korábban bizonyos de Grandpre és le Pique uraságok, mindketten a Császári Operaház dívája, Tirevit kisasszony ismerősei, összeveszttek a Mademoiselle kegyeiért. Ki is hívták egymást párbajra. Az úriemberek úgy döntöttek, hogy az ügyet egy hónapon belül légi párbajban, pisztolylövésekkel rendezik. Tirevit kisasszony – az egykori szájha – beleegyezett, hogy „kegyeivel” a győztest tünteti ki.

A kijelölt napon a Tuileriák kertjében a két párbajozó és segédek két teljesen egyforma, egymástól 80 méterre kipányvázott speciális hőléggallonba szálltak. A léggallonok a kertben összegyűlt hatalmas nézősereg szeme láttára emelkedtek fel a levegőbe. Amikor elérték a 400 méteres magasságot, a megbeszélés szerint jelzőlövés hangzott fel a földről.

Le Pique lőtt elsőként, de célt tévesztett. Ekkor Grandpre célzott, és átlőtte riválisa ballonját (ami éppenséggel nem nagyon felelt meg a szabályoknak). A ballonból kiszökött a levegő, és le Pique segédjével együtt a rémült nézők szeme láttára a földre zuhant és szörnyethalt.

LÉGI HÁBORÚ A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN

1939–1945 között látványos versengés folyt a légtérért.

IDE A LŐSZERREL!

Az Egyesült Államok Légierőjének Nagy-Britanniából felszálló „Hatalmas Nyolcasa” (8. számú Légi Hadsereg – *The Mighty Eighth*) a háború alatt 6098 ellenséges vadászipilótát lőtt le úgy, hogy kb. minden 12 700 leadott géppuskalövésre jutott egy lelőtt gép.

A BOEING-BABA

A Boeing B-17-es *Flying Fortress* bombázója 4 tonnányi bombát és 1,5 tonnányi géppuskához való lőszert vitt magával védelmi fegyverzetként.

BOMBÁK A ROSSZFIÚK ELLEN

1939 és 1945 között a szövetségesek 3,45 millió tonna bombát dobtak le; ez havi átlagosan 28 143 tonnát tett ki.

NAGY ÁR

A háborúban összesen 12 000 szövetséges nehézbombázót lőtték le Európa légtérében, és a bombázók legénységéből több mint százezren veszítették életüket.

GÁZOK A LEVEGŐBEN

A háborúban sok repülő katona halt meg szélgörcsök miatt, mivel ha az ember nem túlnyomásos kabinban emelkedik 6000 méterre, a légkör 300%-kal növekszik meg.

GONDATLANSÁG

A németek a háborúban repülőgépeik 40–45%-át balesetben veszítették el.

VÖRÖS VIRTUS

A szovjetek több mint 500 német repülőgépet semmisítettek meg a keleti fronton úgy, hogy a levegőben beléjük repültek.

DRÜLT DÜLTETEK

A második világháborúban a német légierő, a *Luftwaffe*, 22 gyalogos hadosztállal rendelkezett. A *Luftwaffe* vezetője, Hermann Goering féltékenyen óvta ezeket az egységeket, és gyakran ellenállt a hadsereg parancsnokainak, akik be akarták vetni őket. Ez azt jelentette, hogy a háború kritikus pillanataiban több tízezer tökéletesen felszerelt katona várakozott tétlenül, miközben a front összeomlott.

A *Luftwaffe*nek 13 kiváló ejtőernyős hadosztálya is volt, amelynek tagjai a világ legjobbjai között számon tartott, magasan képzett katonák voltak. Az 1941 májusában Krétán végrehajtott légitámadás után azonban Adolf Hitler leállította a nagyobb volumenű légitámadásokat (a deszantkatonák vesztesége 25% volt), így az ejtőernyősök (lásd fent) a háború hátralévő részében közönséges gyalogosként küzdöttek.

HELIKOPTERHÁBORÚK

Annak ellenére, hogy több ezer helikopter szolgált már a katonaságnál, eddig csak az 1980–1988-as irak–iráni háborúban került sor helikopteres légi csatára. Az iraki Mi-24 Hinds gépek több alkalommal is összecsaptak az irániak AH-1J Sea Cobra gépeivel, amelyeket még az iráni forradalom előtt kaptak az Egyesült Államoktól.

Az 1990–1991-es öbölháborúban az amerikai AH-64 Apache helikopterek (lásd fent) állítólag 500 iraki tankot, 120 más páncélozott harci járművet, 10 radar-állomást, 10 helikoptert és 10 merev szárnyú repülőgépet semmisítettek meg, és kb. 4500 foglyot ejtettek.

*„Keresd meg
az ellenséget és lödd le,
semmi másnak nincs
értelme!”*

Manfred Baron von Richthofen kapitány, 1917

A VIETNAMEI LÉGI HÁBORÚ

HELIKOPTEREK

Vietnamban (összefgyvernemi szinten) körülbelül 12 000 amerikai helikopter vett részt valamilyen bevetésben. Az Egyesült Államok hadseregének UH-1 Hueys helikopterei 1966 októbere és a közvetlen amerikai beavatkozás végét jelentő 1973. év eleje között összesen 9 713 762 órát repültek Vietnámban. Az AH-1G Cobra gépek 1 110 716 órát töltöttek Vietnam légterében.

RONCSOK

A háború folyamán az Egyesült Államok hadserege hivatalosan 4643 helikoptert nyilvánított bevetésben eltűntnek; további 6000 olyan súlyosan megrongálódott, hogy átfogó javítási munkálatokra volt szükség.

LÉGI HARC

Az Észak-Vietnámban lelőtt amerikai vadászrepülőgépek és vadászbombázók csupán 4%-a veszett oda az ellenséges repülőgéppel zajló tűzharcban, és csak 5%-a esett áldozatul levegő-föld osztályú rakétának. A többi (91%) a vadászgépek közötti tűzpárbajban veszett el.

BOMBÁVAL A VIETKONG ELLEN

1965 és 1967 között az Egyesült Államok több bombát dobott le Vietnámba (lásd fent), mint amennyit a második világháborúban a szövetségesek bevetet-

tek Európában. Az amerikaiak a második világháborúban 2 090 160 tonnányit, a vietnami háborúban pedig 7 191 280 tonnányit szórtak az ellenséges területre. A Vietnámban ledobott bombákból minden vietnami férfira, nőre és gyermekre fejenként majdnem 500 kg jutott.

HALÁLOS LOMBTALANÍTÁS

1962 és 1971 között 72 millió liter növényirtót szórtak szét egy több mint 2 400 000 hektáros területen Dél-Vietnámban, hogy megfosszák a kommunista gerillákat a dzsungel nyújtotta védelemtől. Ebből 50 millió liter az ún. *Agent Orange* volt, amely megmérgezte a termést, és a szervezetbe kerülve rákos megbetegedéseket okozott a vietnami és az amerikai áldozatoknak egyaránt.

AZ ELLENSÉG MEGSEGÍTÉSE

NYOMJELZŐ KALAMAJKA

A második világháborúban megszokott gyakorlat volt, hogy a vadászpilóták géppuskaiban átlagosan minden ötödik éles töltényt egy foszforalapú tölténnyel cseréltek ki, amely ragyogó fényt bocsátott ki, amikor kilőtték. Úgy gondolták ugyanis, hogy a nagy fényt kibocsátó nyomjelzők segítik a célzást, mivel a pilóta látja, merre mennek a lövedékei. Ez azonban óriási tévedés volt.

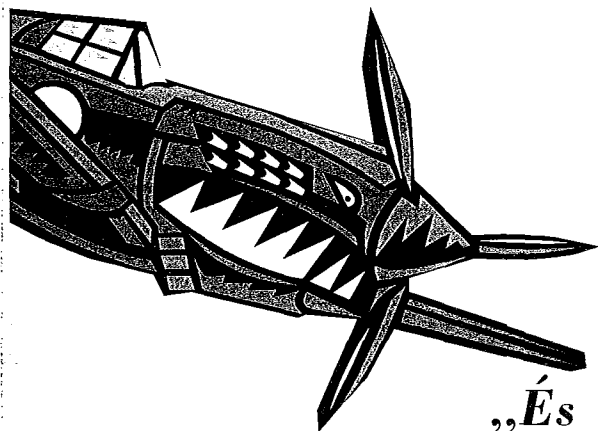
Először is, a nyomjelzőknek egészen más a röppályájuk, mint a szabályos, tömör lövedékeknek. Nagyobb távolságra ki-

lőve például már vagy 80%-uk célt tévesztett. A nagyobb baj azonban az, hogy a nyomjelzők mindkét irányban működnek: lehetővé teszik ugyan, hogy a pilóta lássa, hová érkeznek lövedékei, de a tűz alá vett cél számára is elegendő információt adnak arról, honnan is lőnek.

Végül pedig megszokott dolog volt, hogy a géppuska töltényhevederének végére egy sor nyomjelzőt tettek, hogy tájékoztassák a pilótát, kifogyóban van a lőszer; így viszont nagy segítséget és biztatást adtak az ellenséges pilótáknak. Azok az egységek, ahol lemondtak a nyomjelzők használatáról, azt tapasztalhatták, hogy az összecsapásokban kétszer annyi áldozatot szednek, mint korábban, saját veszteségeik viszont jelentősen csökkentek.

AMIKOR A BAJTÁRSÁK SÜLLYESZTENEK EL

Nem vitás, hogy a második világháború legnagyobb, hajópark elleni légitámadását a németek 30. bombázó ezredének Ju 88A jelű gépe hajtotta végre 1940. február 22-én az Északi-tengeren, nem messze Borkum partjaitól. Egyetlen bombasorozattal két rombolót süllyesztett el: a *Lebrecht Maast* és *Max Schultzot*. Sajnos mindketten romboló a nemeteke volt, ami azt bizonyítja, hogy a *Luftwaffe* igen csekély hatásfokkal ismerte fel a hadihajókat.

„És
legtöbb pilótánkat
az első öt repülés
után elvitték
vesztítettük el.”

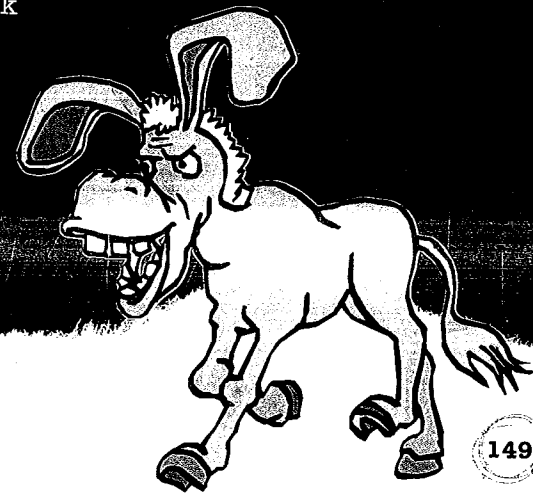
Adolf Galland, második világháborús
német sztár-vadászpilóta

ÖRÖKÖS VÁR

1944-ben Imphalnál a Burmából Indiába irányuló japán offenzíva hamar körbezárta a brit erőket. A japánok kezükben tartották ugyan a város felé vezető szárazföldi utakat, de a légteret nem ők ellenőrizték, így a britek egy légihíd segítségével élelmezhatték és munícióval láthatták el a helyőrséget.

A légihíd ideje alatt egy sajátságos, példa nélkül álló krízis bontakozott ki, amikor az 5. indiai hadosztályt repülőkkal szállították be a városba. A hadosztálynak volt jó pár öszvére, amelyeket a C-47-es szállító repülőgépekre pakoltak fel. Sajnos sok állat számára nem volt megnyugtató élmény a repülés, és több gépen pánikba estek. Néhány állat rémületében könnyített magán, és bár a széklet a legrosszabb esetben is csak zavaró volt, a vizelet meglepően veszélyesnek bizonyult. Az öszvérek vizeletének egy része átszivárgott a kabin padlózatán, és rácsöpögött a padló alatt futó elektromos vezetékekre. Ez több gépen is rövidzárlatot okozott. Számos C-47-esen kisebb tűz is kiütött,

és a pilóták egy időre elvesztették az uralmat a gépeik fölött. Bár egyetlen gép sem zuhant le, több közülük nagy veszélyben volt, amíg a légénységnek nem sikerült megfékezni a tüzeket.

POSTAGALAMBOK

ÓKORI MADARAK

Az ókori rómaiak galambok segítségével hirdették ki a szekéversenyek eredményét. Arra használták őket, hogy tájékoztassák a tulajdonosokat, hogyan remekeltek versenyzőik.

Dzsingisz kán postagalamb-állomásokat létesített egész Ázsiában és Kelet-Európa nagy részén.

FRANCIA-POROSZ GALAMBOK

Az 1870-es francia–porosz háborúban a franciák 409 galambot vetettek be; 73 biztonságosan haza is tért, megmenekülve a porosz puskagolyóktól és az elfogásukra betanított sólymoktól.

A HADITENGERÉSZET SZÁRNYAI

Mivel az első világháború idején a rádiók túl nehézkesek voltak ahhoz, hogy re-

pülőgéppel szállítsák őket, az Egyesült Államok Haditengerészete a hidroplánok pilótáit alternatív kommunikációs eszközzel látta el: postagalambokkal.

A NYUGATI FRONT

Az első világháború alatt a szövetségesek több mint 200 000 postagalambot használtak fel a nyugati fronton (lásd lent).

BIN LADEN MADÁRKÁI

Napjainkban a kábítószer-kereskedők postagalambok segítségével próbálják meg kikerülni a hatóságokat; egy-egy galamb 10 g heroint visz magával Afganisztán és Pakisztán között. Ez nagy fejfájást okoz a terrorizmus elleni harcot folytató NATO-erők számára, mivel a drogkereskedelem nagy részét a tálibok tartják kezükben.

A RIDEG VALÓSÁG

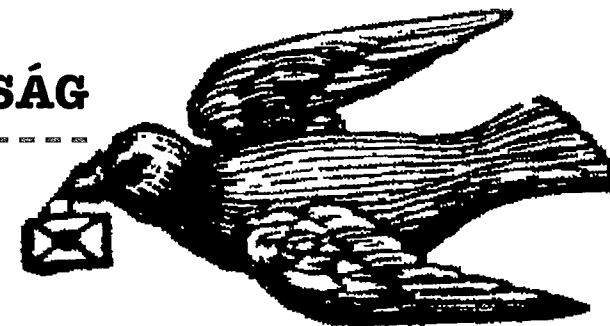
Cher Ami, a hős postagalamb

Az első világháborúban, 1918. október 3-án Whittlesey őrnagy és az Egyesült Államok 77. Gyalogos Hadosztályának több mint 500 katonája csapdába esett a nyugati fronton, az egyik hegyoldal kis mélyedésében. Október 4-ére mindösszesen 200 ember maradt életben.

Whittlesey őrnagy több galambot is felröptetett, hogy tájékoztassa parancsnokait a helyzetről. A következő nap délutánjára már csak egy galambja maradt, Cher Ami. Az Egyesült Államok tüzérsége megpróbált némi támogatást nyújtani, és több száz tüzérségi lövedéket lőtt a hasadékbba. Sok lövedék azonban amerikai katonákra hullott.

Whittlesey őrnagy Cher Amiért küldetett. Egy gyors üzenetet vetett papírra, amelyben megüzente a tüzérségi lövegeket irányító katonáknak az amerikaiak tartózkodási helyét, és megkérte őket, hogy ne lőjék a pozícióit. A kismadár ellenséges golyózápor közepette 40 km-t tett meg alig 25 perc alatt, hogy átadhassa az üzenetet. A bombázás abbamaradt, és a 200 amerikai megmenekült.

Cher Ami csúnyán megsérült utolsó küldetése alkalmával. Az orvosok egy hosszú műtét során sikeresen összefoltozták, és a madár életben maradt. A bátor galamb jutalma egy pálmalevéllal ékesített Croix de Guerre (hadikereszt) volt. Bár Cher Ami elveszítette egyik lábát, hamarosan felépült; az Egyesült Államokba küldték, ahol nemzeti hőssé vált.

BIZARR BOMBÁK

AZ AZON TÍPUSÚ BOMBÁK

Ezek a bombák az Egyesült Államok által a második világháborúban kifejlesztett irányítható fegyverek voltak. A bombát a (bombázó)repülőgép vezetője tudta irányítani, aki azonban az előre kijelölt útvonalhoz képest csak balra vagy jobbra térhetett el. Innen ered az „AZimuth ONLY” (csak oldalirány) név. VB-1-nek, avagy Vertikális Bombának hívták, és először 1944. december 27-én Burmában, egy vasúti híd ellen vetették be.

MÉRGEZETT FULLÁNKOK

A repülőgépekről kazettás bombákban ledobandó mérgezett nyilakat a máso-

dik világháború idején, egy varrógépgyártó céggel együttműködve, brit tudósok fejlesztették ki. A katonai tervezők úgy gondolták, hogy az egyenként mindössze 4 grammos nyilak nagy tömegű alkalmazása hatékonyabb lehet a nyílt terepen vagy a lövészárkokban küzdő katonák ellen, mint a bombák vagy a mustárgáz. A „barázdált cinkötvözet fullánk” üreges tűjében egy kis adag halálos mérreg lapult. A projekttel azonban fullánkok ellen az ellenséges katonák úgy védekeztek, hogy egyszerűen fedett helyre menekültek.

„Ha elveszítjük a légi háborút, magát a háborút veszítjük el.”

Montgomery tábornagy el-Alameinnél, a második világháborúban

ÖRÜLT ÖTLETENK

A denevérbombát, vagyis a denevérhez erősített apró gyújtóbombát a második világháború idején fejlesztették ki az amerikaiak abban a reményben, hogy így szárazföldi támadást indíthatnak Japán ellen. A terv négy biológiai tényező miatt valóban ígéretesnek tűnt:

- A denevérek nagy számban fordulnak elő (az egyik texasi barlangban például akkoriban több millió denevér élt).
- A denevérek testtömegük többszörösét is elbírják repülés közben (a nőstények hordozzák ugyanis a kicsinyeket – gyakran ikreket).
- A denevérek téli álmot alszanak, és ilyenkor nincs szükségük sem táplálékra, sem másra.
- A denevérek éjszaka repülnek, nappal pedig eldugott helyeken (például gyúlékony épületekben) rejtőznek el.

A terv az volt, hogy éjszaka bombával felszerelt denevéreket engednek szét japán ipari célpontok felett. A denevérek nyilván hamar szétszélednek, majd hajnalban elrejtőznek a környező épületekben; minekutána hamarosan működésbe lépnek a beépített időzítők, és berobbantják a bombákat, amelyek mindenfelé tüzeket és káoszt okoznak. A denevérbomba ötlete Lytle S. Adams szájsebésztől származott, aki 1942 januárjában terjesztette tervét a Fehér Ház elé, s Roosevelt elnök jóvá is hagyta. A szájsebészt besorozták, majd megbízták a kutatással és megfelelő mennyiségű denevér beszerzésével. A projekt sajnos soha nem valósult meg.

HÍRES REPÜLŐSÖK

A második világháborúban Hollywood legjobbjai a levegőt is meghódították.

JAMES STEWART

A Hitchcock-filmekben is feltűnő Oscar-díjas Stewart (lásd fent) B-24-eseken szolgált repülőparancsnokként, és több mint 20 küldetésben vett részt Németország belsejében. A háború végére dandártábornoki kinevezésig jutott.

CHARLES BRONSON

A *piszkos tizenkettő* sztárja egy B-29 Superfortress faroklövésze volt Japán légtérben; érdemei elismeréseként megkapta a Bíborszív kitüntetését.

ROCK HUDSON

A hetvenes évek amerikai férfiideálja repülőgépszerelőként dolgozott a Fülöp-szigeteken.

CHARLTON HESTON

Chuck, a hollywoodi superprodukciók kedvelt Oscar-díjas színésze egy B-25-ös bombázó rádiója volt az Aleut-szigeteken.

JACK WEBB

A *Gyilkossági akták* (*Dragnet*) című sorozat sztárja az európai hadszíntér egyik B-25-ös bombázóján szolgált a legénység tagjaként.

JACK PALANCE

A több mint száz filmben játszó Oscar-díjas színész arcát egy baleset csúfította el: 1942-ben alig tudott kimenekülni égő B-24-es bombázójából.

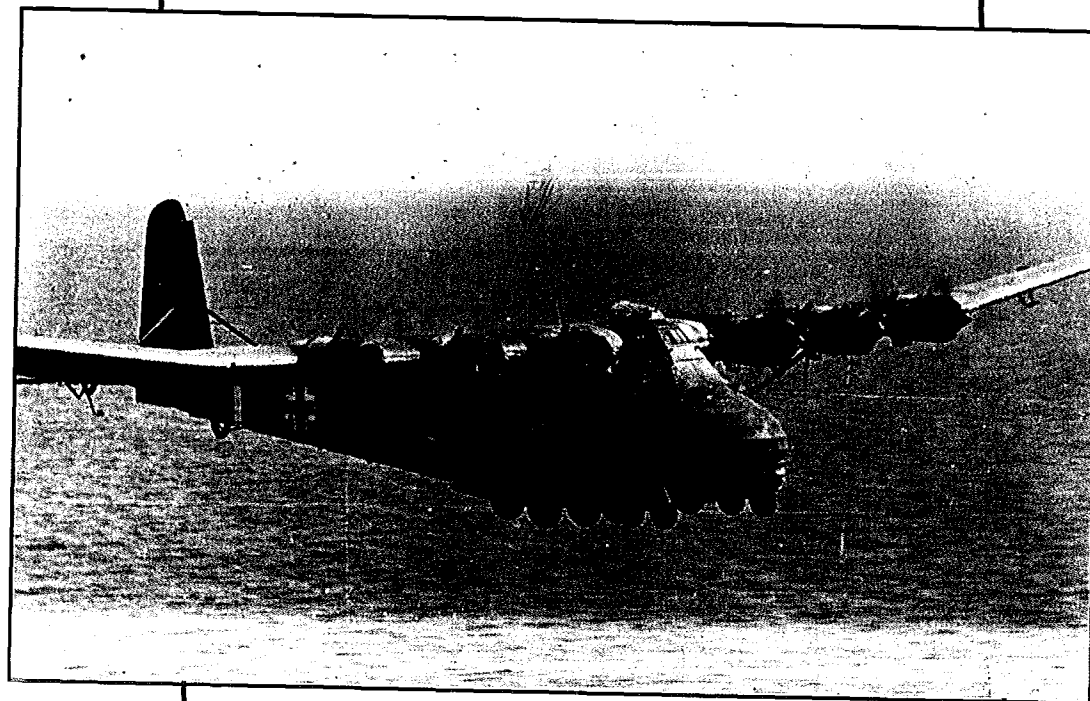
CLARK GABLE

Gable (lásd lent) egy kiképzőfilmeket készítő filmrészleg vezetője volt, de elégedetlen volt feladatával, ezért több harci küldetést vállalt Németország légterében. Legnagyobb ottani rajongója, Adolf Hitler jutalmat ajánlott fel annak, aki élve elfogja.

Furcsaságok

A második világháborúban a német Messerschmitt Me 323-at eredetileg hatalmas siklórepülőgépnak szánták. Mindössze egy probléma volt csak: a Luftwaffénak nem volt olyan erős vontató-repülőgépe, amellyel felhúzhatták volna a levegőbe, ugyanis a teljesen megterhelt gép súlya 45 000 kg volt. A repülőgépet ezért hat motorral szerelték fel, hogy alkalmassá tegyék a légi közlekedésre (lásd lent). Így már egészen jól fel tudott emelkedni, de a lassú mozgású óriás könnyen az ellenséges vadászgépek áldozatává válhatott. Ez 1943 áprilisában vált nyilvánvalóvá, amikor brit Spitfire vadászrepülőgépek találkoztak 14, Észak-Afrikába utánpótlást szállító Me 323-assal. Az összes lomha német gépet lelőtték.

AMERIKA RAKÉTABOMBÁJA

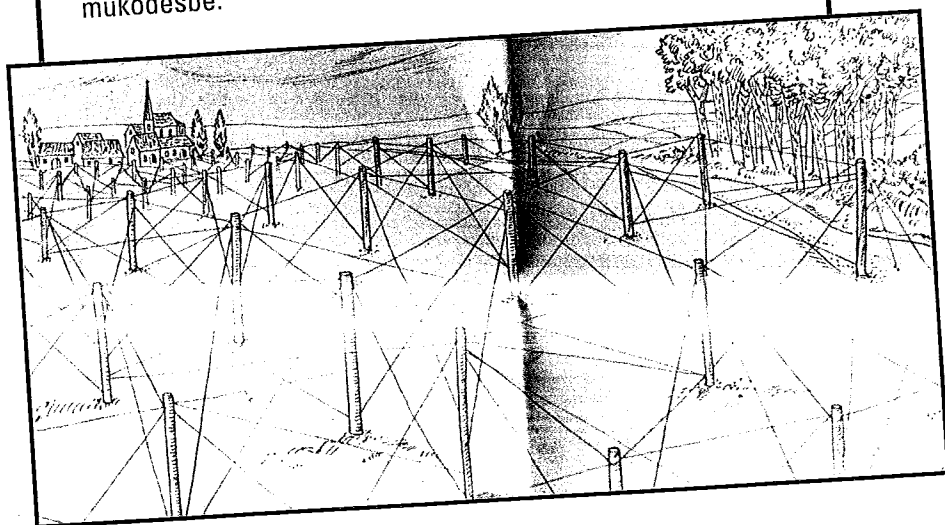
1944 júliusában szétroncsolódott német V-1 rakéták darabjait küldték az Egyesült Államokba, ahol a hadsereg tűzérsgéi és repülési szakértői alapos tanulmányozásnak vetették alá őket, majd 1945 elejére megtervezték és megépítették a rakéta amerikai változatát.

A tolósugaras meghajtóval rendelkező JB-2 (*Jet Bomb-2*) hangsebesség alatti, kis magasságú szárnyas rakéta volt. A

JB-2 sorozatgyártása 1945 tavaszán kezdődött meg: július végére a hadsereg 1000 darabot rendelt, és a termelést 1945 végére 5000 darabra akarták növelni. Ezt a mennyiséget aztán havi 15 000 darabra emelték volna arra számítva, hogy egy Japán elleni masszív bombázásnál vetik majd be, ami naponta 500 rakéta kilövését jelentette volna. Bár a JB-2-ből több száz darabot legyártottak, egyetlenegy sem használtak fel harcban.

Furcsaságok

„Rommel spárgájának” (*Rommel's Asparagus*, lásd lent) hívták azt a szerkezetet, amelyet Erwin Rommel tábornagy gondolt ki 1944-ben, hogy megvédje az Atlanti falon belüli területeket az ejtőernyős és sárkányrepülő támadásoktól. A védelmi rendszer talajba vert cölöpökből állt, amelyek tetejét dróttal kötötték össze; ha a drótokhoz hozzáért valami, a rendszer gránátokat és aknákat hozott működésbe.

„A légi hadviselést nem lehet kis csomagokba szétszítani.”

Lord Tedder, a brit légierő főmarsallja, 1948

BALLONBOMBÁK

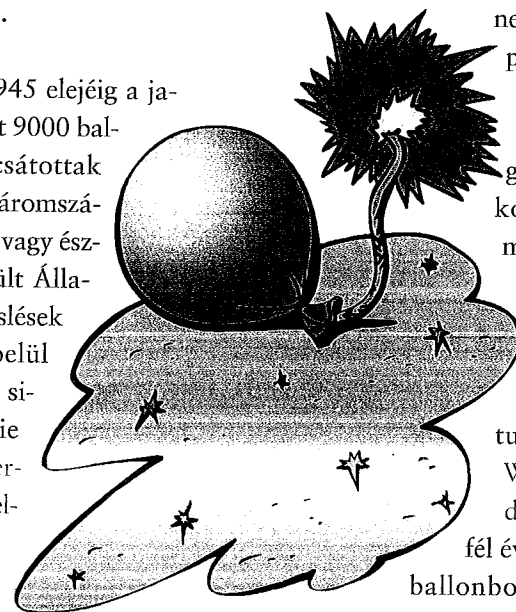
A ballonbombák olyan, hidrogénnel töltött ballonok voltak, amelyek rakománya egy bombából (a 12 kg-os gyújtóbombától a 15 kg-os gyalogság elleni bombáig) és négy 5 kg-os gyújtóbombából állt. A távirányítású *fu-go* bombákat a japánok fejlesztették ki, hogy hatalmas pusztítást okozzanak velük Kanada és az Egyesült Államok városaiban, erdeiben és termőföldjein. A kilövőhelyeket a legnagyobb japán sziget, Honsú keleti partjára telepítették.

1944 végétől 1945 elejéig a japánok több mint 9000 ballonbombát bocsátottak fel, melyekből háromszázat találtak meg vagy észleltek az Egyesült Államokban. A becslések szerint körülbelül 1000 ballonnak sikerült megtennie a teljes utat. A tervezők reményei ellenére a ballonok fegyverként

nem voltak túl hatékonyak: csupán hat halálesetet és kisebb károkat okoztak. Ma már csak úgy emlékszik rájuk a világ, mint szellemes és veszélyes érdekességekre.

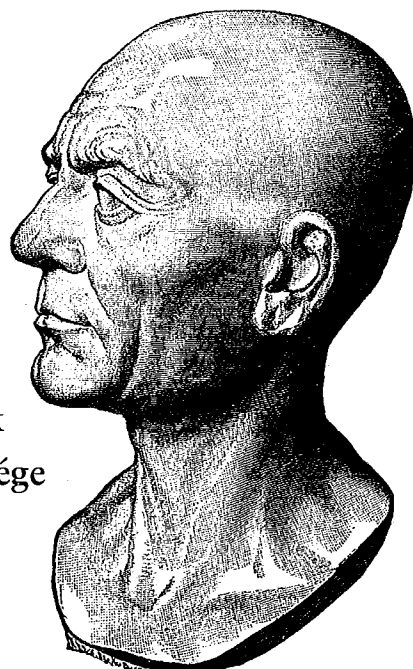
Bár a bombák kis kárt okoztak, a pusztítás és a tűz veszélye azért fennállt. A bombáknak az amerikai lakosokra gyakorolt potenciális pszichológiai hatását sem lehet figyelmen kívül hagyni. Az Egyesült Államok stratégiája az volt, hogy

nem hagyták, hogy a japánok bármit is megtudjanak a ballonbombák hatékonyságáról, ugyanis a sajtó a kormánnyal együttműködve egyetlen ballonbombáról sem számolt be. A japánok így mindössze egy olyan bombáról tudtak, amely eljutott Wyomingba, földet ért, de nem robbant fel, így fél éven belül felhagytak a ballonbomba-támadásokkal.

SZABÁLYOK, ELŐÍRÁSOK ÉS EGYEBEK

Minden harcoló alakulatot szabályok és előírások irányítanak – ezek többsége értelmes, de némelyik kimondottan bizarr.

Furcsaságok

A rómaiak egyik érdekes katonai szokása az volt, hogy győztes tábornokaiknak egy újabb nevet adományoztak, amelyet az általuk legyőzött ellenség nevéből képeztek. Az Észak-Afrikában élő karthágóiakat legyőző Publius Cornelius Scipio (lásd fent) emiatt az Africanus jelzőt illesztette nevéhez, fivére, a Kis-Ázsiát leigázó Lucius Cornelius Scipio pedig az Asiaticus melléknevet kapta (bár valójában „vezérkari főnöke”, Africanus volt az, aki parancsnokolt).

Történt olyan is, hogy elmaradt a megtisztelő cím odaadományozása, főleg ha a győzelem körülményei vagy szenvedő alanyai nem voltak méltók a római hősiességhez. Marcus Licinius Crassus ezért nem kapott melléknevet Spartacus rabszolgafelkelésének leveréséért.

ŐSI SZOKÁSOK

A GÖRÖGÖK

Az ókori görögök csata előtt állatot áldoztak, és a máj színét fontos előjelnek tekintették. A vörös azt jelentette, hogy minden rendben, de ha sápadt volt a színe, az rossz előjelnek számított.

A RÓMAIAK

A rómaiak is szerettek állatokat – általában ökröt, bárányt vagy sertést – áldozni csata előtt. Nagy győzelem vagy győztes hadjárat után a római hadvezérek diadalmenetet tarthattak, melynek során a parancsnok és katonái a polgárok éljen-

zése közepette keresztülmasíroztak Rómán. A diadalmenet eredetileg egy megtisztulási rítus volt, amely megszabadította Róma városát és katonáit a háborúban kiontott vértől.

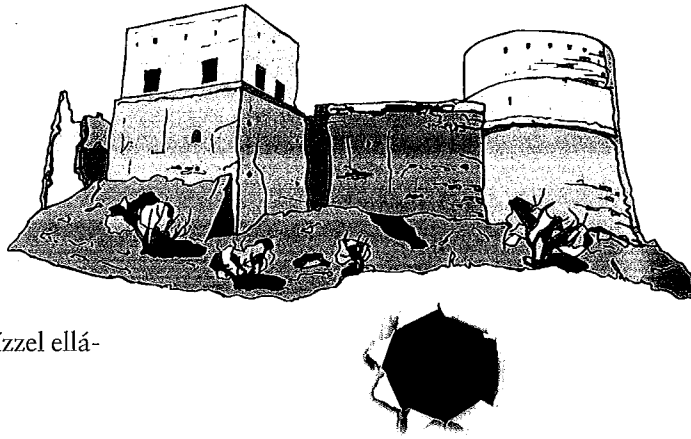
A SZÜZESSÉG A HARCTÉREN IS ERÉNY LEHET

Az ősi szokásoknak megfelelően egy szűz, Meheira bint Abod vezette csatába a szudáni saigia törzs tagjait Korti mellett (1820. november 4-én). Sajnos, a hölgy szüzessége ellenére is vereséget szenvedtek a török-egyiptomi hadseregtől.

BABONÁK

Az új erődök helyét kijelölő katonai mérnököktől még a 18. században is elvárták, hogy „megkérdezzék a jósokat”, azaz megvizsgálják a háziállatok máját. Nem is a babonák készítették őket erre, hanem inkább azért tettek így, mert az egészséges máj általában egy tiszta vízzel ellátott, egészséges régióra utalt.

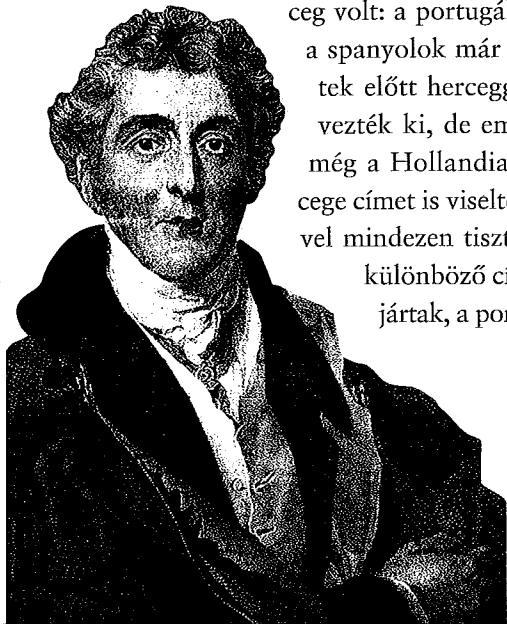
KAVARODÁS A KATONAI FOKOZATOKBAN

A napóleoni háborúk idején élt A. Wellesley tábornagyot, Wellington herceget (lásd lent) általában „Ökegyelmessége, a Herceg” néven illették, katonai fokozatának megjelölése nélkül. Wellington helyzete azonban meglehetősen bonyolult volt, mivel háromszoros herceg volt: a portugálok és

a spanyolok már a britek előtt herceggé nevezték ki, de emellett még a Hollandia Hercege címet is viselte. Mivel mindezen tisztségek különböző címmel jártak, a portugál,

spanyol vagy holland művekben a herceg személyére tett utalások könnyen kavarodást okozhatnak. A portugálok számára ő volt *Duque de Douro*, és a félszigeti háború (1808–1814) egyik portugál nyelvű történésze nem is említi őt más néven.

A több katonai fokozat is kavarodást okozhat. Wellington például tábornagy volt a brit, a porosz, a holland és a portugál hadseregekben, a spanyoloknál azonban *Capitan General* volt. Bár a hadjárat egyetlen másik katonatisztje sem rendelkezett ennyi katonai fokozattal, sokan voltak, akiknek egynél több volt. Oránia hercege például a holland hadseregben tábornagy, a brit seregben pedig tábornok volt, Brunswick hercege pedig, aki hadosztályát hercegi minőségben irányította, a brit hadseregben altábornagy volt.

A RIDEG VALÓSÁG

Sok katona magával viszi a 91. zsoltár egy példányát, amikor csatába indul.

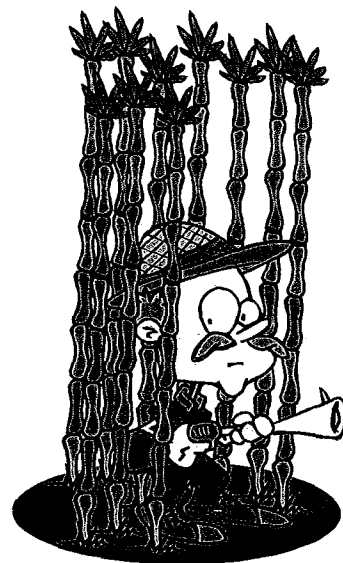
1. Aki a Felségesnek rejtekében lakozik, a Mindenhatónak árnyékában nyugszik az.
2. Azt mondom az Úrnak: Én oltalmam, váram, Istenem, ő benne bízom!
3. Mert ő szabadít meg téged a madarásznak töréből, a veszedelmes dögvésztől.
4. Tollaival fedez be téged, és szárnyai alatt lészen oltalmad; pajzs és páncél az ő hűsége.
5. Nem félhetsz az éjszakai ijesztéstől, a repülő nyíltól nappal;
6. A dögvésztől, a mely a homályban jár; a dögghaláltól, a mely délben pusztít.
7. Elesnek mellőled ezeren, és jobb kezed felől tízezeren; és hozzád nem is közelít.
8. Bizony szemeiddel nézed és meglátod a gonoszoknak megbüntetését!
9. Mert azt mondtad te: Az Úr az én oltalmam; a Felségest választottad a te hajlékoddá:
10. Nem illet téged a veszedelem, és csapás nem közelget a sátorodhoz;
11. Mert az ő angyalainak parancsolt felőled, hogy őrizzenek téged minden útadban.
12. Kézen hordoznak téged, hogy meg ne üssed lábadat a kőbe.
13. Oroszlánon és áspiskígyón jársz, megtaposod az oroszlan-kölyköt és a sárkányt.
14. Mivelhoggy ragaszkodik hozzám, megszabadítom őt, felmagasztalom őt, mert ismeri az én nevemet!
15. Segítségül hív engem, ezért meghallgatom őt; vele vagyok háborúságában: megmentem és megdicsőítem őt.
16. Hosszú élettel elégítem meg őt, és megmutatom néki az én szabadításomat.

A RAF SZABÁLYAI

Az 1930-as években a Brit Királyi Légierő (RAF) gyakran visszautasította azoknak a vadászpilóták képzésre való jelentkezését, akik nem vadásztak vízimadarakra, mert – ahogy a hivatalos iratok megfogalmazták – „a mozgó célra való lövés alapelvei pontosan ugyanazok a vízimadarak és a repülőgépek esetében”, bár „a repülőgépek időnként viszonyozzák a tüzet”.

Furcsa, de ennek az elképzelésnek valóban volt alapja. „Johnnie” Johnson, Nagy-Britannia legsikeresebb második világháborús vadászpilótája is a vadmadarakra való lődözéshez hasonlította a lé-

giharcot, és Spitfire gépének 20 mm-es ágyúival ugyanazt az elvet követve célzott a mozgó célpontokra.

AUSZTRÁL SZABÁLYOK

Az ausztrál katonák (lásd szemközt) az első világháborúban szereztek jó hírnevet szívósságukkal, elszántságukkal és bátorságukkal, és nem utolsósorban azzal, hogy bizonyos nemtörődomséggel viszonyultak a katonai élet formalitásaihoz. Az 1915-ös gallipoli hadjáratban az ausztrálok sikeresen megvetni a lábukat a sziget délnyugati oldalán, a Hellész-foknál.

Bármire is volt szükségük, az ellátmányt kis csónakokból kellett gondosan kipakolni, aztán kézi erővel felvinni a meredek emelkedőkre a fronton küzdő kato-

nákhoz. Akkora hőség volt, hogy az emberek levetettek minden ruhát, amit lehetett, és gyakran egy szál alsóneműben végezték a munkájukat. Egy nap egy magasabb rangú brit tiszt váratlanul meglátogatta az ostromlott éket. A munka közben csupán alsóneműt viselő birodalmi katonák látványa felbőszítette az említett tábornokot. Azonnal ki is adta a parancsot, hogy „senki sem lehet alsóneműben szolgálatban”. Engedelmeskedtek is: másnap már egyáltalán nem bajlódtak a ruháikkal, és anyaszült meztelenül láttak neki a munkának.

Furcsaságok

Amióta csak alárendelt tiszt lett a francia idegenlégióban, Achille Bazaine (1811–1888), aki a 19. század közepén a közlegénységtől a marsalli tisztig vitte a francia hadseregben, mindig sétapálcát forgatva vezette katonáit csatába. Hozzá hasonlóan Charles Gordon tábornok (1833–1885) is úgy verte le a tajping-felkelést az 1860-as években, hogy csak egy igen kevésbé veszélyes sétapálcát tartott a kezében. A második világháborúban Digby Tatham-Warter, a brit ejtőernyős ezred őrnagya is esernyővel indult csatába. Amikor megkérdezték, hogy miért, ezt felelte: „mert sohasem emlékszik a jelszóra, az viszont teljesen egyértelmű mindenki számára, hogy az esernyőt cipelő bolond csak angol lehet”.

A KIRÁLYI HADITENGERÉSZET

A HADITENGERÉSZET SZABÁLYAI
A brit Királyi Haditengerészet katonai büntetőtörvénykönyvét hivatalosan 1652-ben adták ki először, majd 1661-ben és 1749-ben átdolgozták. Ez utóbbi kiadás egészen 1866-ig érvényben maradt.

A GROG

A Királyi Haditengerészetnél a grog nyolc egység vízből és két egység rumból álló keverék volt, amit naponta két adagban osztottak ki a katonáknak. Ezt a rendszert Lord Edward Vernon tengernagy vezette be 1740-ben. A kedvenc ócska angórákabátja miatt (angolul *grog* *coat*) „Old Grog”-nak becézett Vernon úgy gondolta, ha sikerül szabályoznia az ital kérdését, csökkentheti a katonák körében tapasztalt részegességet. Igaza is

volt, és bár a fejadagot eltörölték valamikor a 20. század közepén, az ital a mai napig őrzi Lord Vernon emlékét.

TENGERI KÖSZÖNÉS

Az a szokás, hogy a hajók ágyúszóval köszönnek egymásnak, a Királyi Haditengerészetnél született. Amikor elsütöttek egy ágyút, az részlegesen fegyvertelenné tette a hajót, így az ágyúval való köszönés tiszteletet és bizalmat fejezett ki.

MUTASD A LÁBAD!

III. György király (1738–1820) uralkodása alatt és azt megelőzően is sok tengerészfeleség vállalkozott hosszabb utakra a férje mellett. Ez a gyakorlat nagyon sok fejfájást okozott, de egy lánghelmének sikerült megoldani azt problémát, ami miatt a reggeli ébresztő merész vállalkozássá válhatott: nem lehetett ugyan is tudni, melyik piccsen feküdt férfi, és

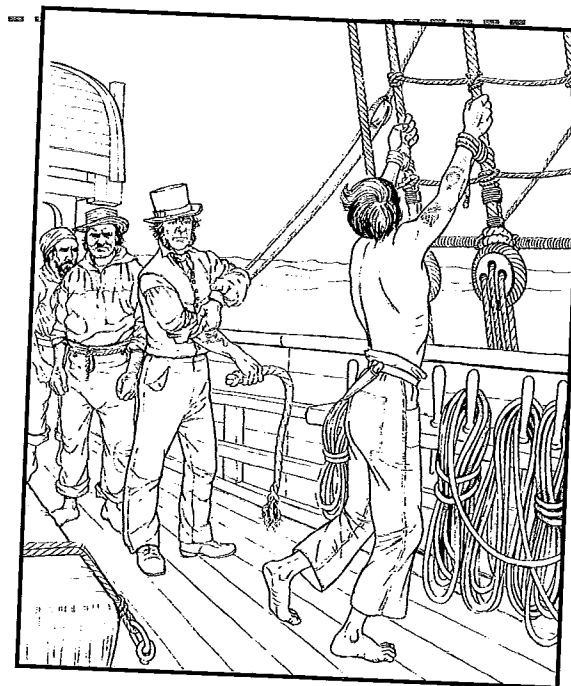
melyiken nő. Elkerülendő, hogy rossz „cimborát” rángassanak ki hálólhelyéről, a fedélzetmester mindenkit megkért, hogy mutassa meg az egyik lábát. Ha a felmutatott lábat selyem borította, tulajdonosa tovább alhatott. Ha azonban a láb szőrös volt és tetoválások borították, akkor az illetőnek nem maradt más választása, mint „munkára!”.

A RIDEG VALÓSÁG

Ha egy 18. századi brit katona szolgálatát ittás állapotban látta el, rendszerint legalább 24 korbácsütés volt a jutalma. A tengerészek emiatt kezdtek el feszületet tetováltatni a hátukra. Ez nemcsak azért volt hasznos, mert a fertálmester visszariadt attól, hogy korbácsával Krisztus testét érintse, de sokan úgy gondolták, hogy a kereszten maga a korbácsütés is félre csúszik.

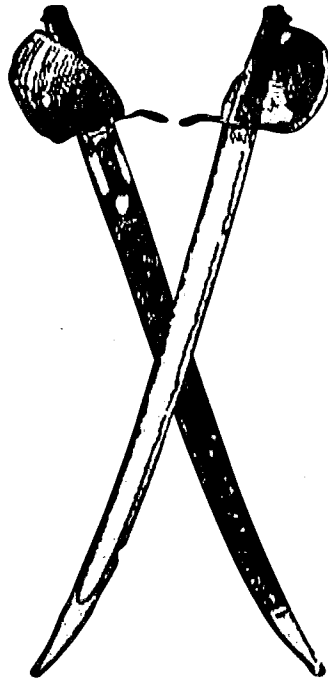
A korbácsolás eszköze a kilencfarkú macska – kilenc, rendszerint marha- vagy lóbőrből készült csíkból összecsomózott korbács – volt.

A korbácsolás így zajlott: előhozták az elítéltet, levették az ingét, majd a kezét a vitorlakötélzethez kötötték (lásd fent). Ekkor előlépett egy tengerész a korbáccsal. Minden tizenkét korbácsütés után új fertálmester lépett elő, hogy folytassa a büntetés végrehajtását. A macska minden csapása feltépte a bőrt, és a következő vágások már a húst érték. A fertálmesterek minden csapás után áthúzták az ujjai között a korbács ágait, hogy eltávolítsák az alvadó vért. A szadista kapitányok előnyben részesítették a balkezes fertálmestereket: ők a jobb kézzel ejtett vágásokra merőleges sebeket ejtettek, amivel még jobban szétmarcangolták a húst. A Királyi Haditengerészetnél csak 1881-ben tiltották be a korbácsolást.

A KEGYETLEN KAPITÁNY

Robert Corbert a brit Királyi Haditengerészet kapitánya volt a napóleoni háborúk idején. Rendkívül brutális tiszt volt: 1806. augusztusa és 1807. márciusa között az alatt a röpke 211 nap alatt, amíg a Karib-térségben a 39 ágyús *Seahorse* fregattnak parancsnokolt, 134 korbácsolást rendelt el, ami azt jelentette, hogy háromnaponként átlagosan két korbácsolás zajlott le. Összesen 2278 korbácsütés csattant el, alkalmanként átlagosan 17. Karrierjének 1810. szeptember 12-én egy halálos sebesülés vetett véget. Ekkor a Mauritius partjainál francia fregattokkal hadakozó kis brit hajóraj egyik 44 ágyús fregattjának, az HMS *Africaine*-nek parancsnokaként szolgált. Senki nem sírt utána.

A hajó fedélzetét előzőnlő ellenség visszaverésére használt rövid lándzsák egészen 1905-ig a brit hadihajók hivatalos felszereléséhez tartoztak. A Királyi Haditengerészetnél 1827-ben bevezetett tiszti kard még ma is használatban van, bár az átszálló egységeknek már nem utalják ki.

A kalózfilmekből is ismert rövid tengerészkardot szívesen használták a támadók. Utoljára támadás közben 1941-ben forgatott ilyen fegyvert a Királyi Haditengerészet néhány matróza, bár az Egyesült Államok Haditengerészeténél még 1949-ben is felbukkant a tengerészkard a hajók fedélzetén.

A RIDEG VALÓSÁG

A Nelson híres 1805-ös győzelmét (lásd jobbra) felidéző „Trafalgar emlékvacsora”
(*Trafalgar Night Dinner*)

a Királyi Haditengerészet egyik hagyománya. Rendszerint a tiszti étkezdében rendezett vacsora keretében emlékeznek meg az eseményről.

ÉTLAP

- Előételek: Breaking the Line (az arcvonaltörése) – füstölt lazac és kapribogyós citrom
Cannon Balls (ágyúgolyók) – dinnyegolyócskák
Trafalgar Duo – rolád lazacból és nyelvhalból
- Főételek: Fleet Broadside (oldalsortűz) – Wellington bélszín portói borral és mogyoróhagymával
Mizzen Main Course (farvitorlás-főfogás) – marhasült és Yorkshire puding
- Desszert: Victory Dessert (győzelem sütemény) vagy Dessert Hamilton (Hamilton sütemény) – posírozott körte
Hardy's Finale (Hardy fináléja) – sajt és keksz
- Kávé: karibi kávé és gibraltári mentacukorka
- Vacsora után általában portóit isznak, amit balra adnak tovább.

Az első pohárköszöntő (*the Loyal Toast*): a vacsorázóknak illik állva maradni, hacsak nem tengerésztisztekről van szó – ők ugyanis fel vannak hatalmazva arra, hogy székeiken maradjanak. Maga a pohárköszöntő – uralkodói rendelet alapján: „A Királynő”.

Az *Immortal Memory* (halhatatlan emlék) elnevezésű pohárköszöntő után teljes csendben fogyasztják el az italt, Nelson tengernagy emléke iránti tiszteletből.

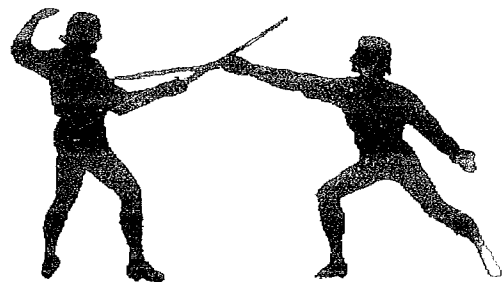
PÁRBALOZÁS

A királyok és a parancsnokok nem szerették a tisztjeik közötti párbajokat – hiszen ez a jó vezetők elpocsékolásával jár. A svéd Gusztáv Adolf király (1611–1632) úgy vetett véget a párbajozásoknak, hogy egyik alkalommal egy hóhér társaságában jelent meg, és kijelentette, hogy a győztest kivégezteti.

I. Lipót császár (1657–1705) 1681-ben a legsúlyosabb büntetés terhe mellett megtiltotta a párbajozást.

Mária Terézia (Magyarország uralkodója 1740–1780) elrendelte, hogy ne csak a kihívót és a kihívottat, hanem minden, a párbajban bármilyen módon részt vevő embert fejezzenek le.

II. József császár (1765–1790) uralkodása alatt (magyar király 1780–1790) a párbajozókat ugyanúgy büntették meg,

mint a gyilkosokat. Nagy Frigyes (1740–1786) sem tűrt meg párbajozókat a hadseregében.

1906. január 15-én azonban von Einem tábornok, porosz hadügyminiszter kijelentette, hogy a párbaj alapelve még mindig érvényben van; von Bülow kancellár pedig így fogalmazott: „a hadsereg nem tűr meg sorai között olyan katonát, aki, ha a szükség úgy kívánja, nem kész fegyverrel megvédeni becsületét”.

Furcsaságok

1931-ben William Graves nyugalmazott amerikai tábornok a bolsevik forradalmat követő oroszországi polgárháború idején Szibériában szerzett tapasztalatait örököltette meg. Memoárjában kritikát fogalmazott meg az arisztokrata fehérorosz vezetőkkel kapcsolatban, ami miatt Konsztantyin Szaharov alezredes, a fehérek egykori katonai vezetője párbajra hívta ki. Amikor a postás meghozta a kihívást tartalmazó levelet, Graves így reagált: „Egyszerűen figyelmen kívül hagyom. A könyv magáért beszél.”

ÖRÜLT ÜPÍTÉSEK

A 17. században volt egy olyan időszak, amikor a francia hadsereg évente akár 120 tisztet is elveszített párbajokban; a nyugati hadseregek tisztikarát egészen a 19. század közepéig rendszeresen apasztották a párviadatok. A 19. században a porosz hadsereg tisztjeire havonta átlagosan egy *duellum* jutott. A két leghírhedtebb párbajozó a francia hadsereg lovastisztje volt, név szerint Fournier és DuPont. 1794-ben vívták meg első viadalukat, amely után Fournier visszavágót követelt. A visszavágó nem kevesebb mint 19 éven át tartott: a két tiszt legalább harmincszor került szembe egymással lóháton vagy a földön, karddal, párbajtőrrel, szablyával, pisztollyal (lásd lent) és szinte minden elképzelhető fegyverrel.

A BRIT HADSEREG

ÉJJELEI LEPKÉK

A 14. század elején az angol katonai szabályzat úgy rendelkezett, hogy ha valaki szajhát talál a táborban, elveheti a pénzét és kikergetheti, de csak miután eltörte a karját.

RÉSZEG ÚJONCOK

Az alkohol (lásd lent) mindig is nagy segítséget jelentett az újoncozásban, bár néhány leendő katona kicsit több rábeszélőszert fogyasztott, mint a többiek. Amikor 1793-ban a brit hadsereg 79. Cameroni Gyalogezredébe toboroztak embereket, az újoncozók 250 liter whiskyt számláztak ki az ezredparancs-

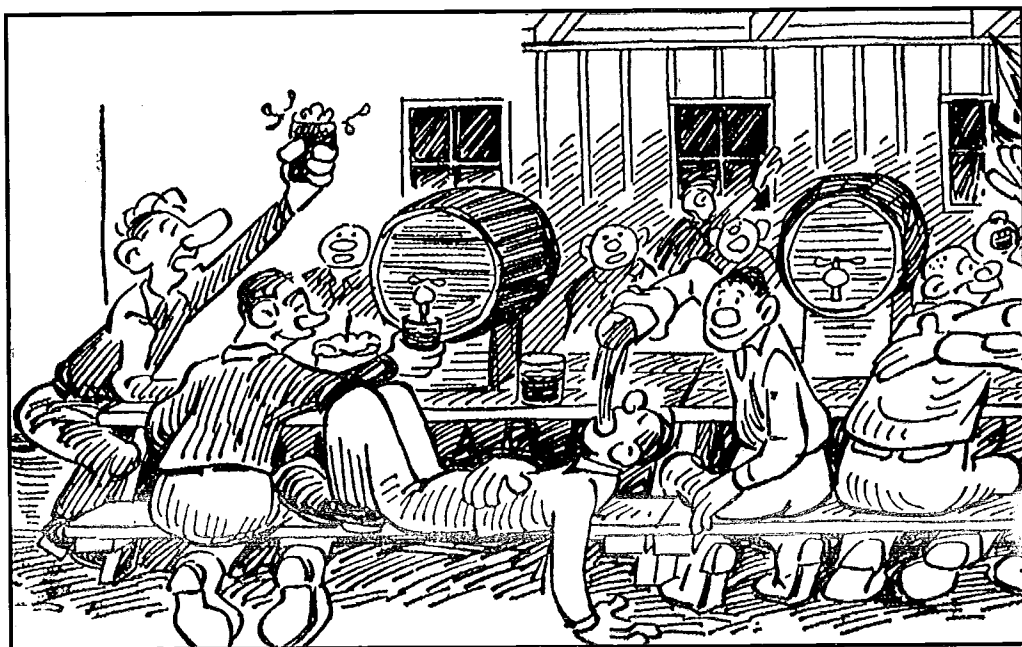
nokságuknak, amellyel a katonaélet örömeit kívánták demonstrálni a leendő katonák számára.

SZÉP ÁLMOKAT!

A napóleoni háborúk idején – és még előtte és utána is egy jó darabig – a brit katonák éjszakai szállását úgy oldották meg, hogy négy emberre számoltak egy ágyat.

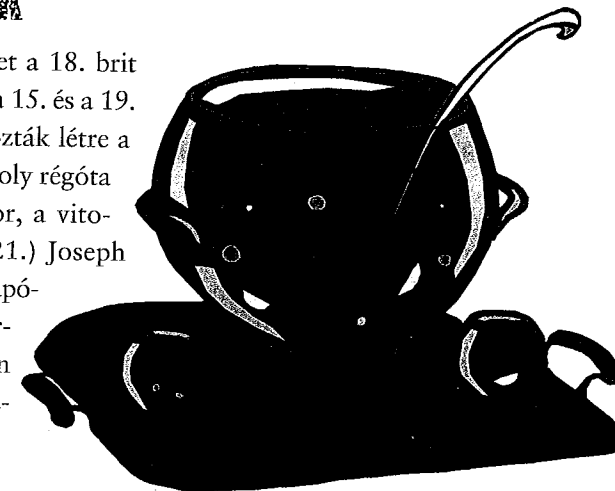
PRIORITÁSOK

A brit hadsereg 1899-es szabályzatában 71 cikk foglalkozik az egyenruhával és az öltözködéssel, 4 cikk a lövészettel, és csak egy a tábori kiképzéssel.

EMLÉKTÁRGYAK

Az ezüst puncsostál, amelyet a 18. brit huszárezred (ebből és a 13., a 15. és a 19. királyi huszárezredekéből hozták létre a Könnyűdragonyos Ezredet) oly régóta használ ünnepi alkalmakkor, a vitoriai csatáig (1813. június 21.) Joseph Bonaparte – fivére, a nagy Napóleon kegyelméből Spanyolország királya – tulajdonában állt, aki éjjeliedényként használta.

I. Niképhorosz bizánci császárt a Varbica-hegyszorosban 811. július 25-én vívott csatában győzte le és ölte meg Krum bolgár kán. A győztes Niképhorosz koponyáját ezüstbe foglaltatta és ivókupaként használta.

Furcsaságok

Az angol kultúrkörben ismert „Olyan hideg van odakint, hogy egy bronzmajom golyói is lefagynának” mondás állítólag abból az időből származik, amikor a hadseregek elöltöltős tűzérési lövegeket használtak. Az ágyúgolyókat bronzlapra rakták, ezt hívták bronzmajomnak. Amikor nagyon hideg volt, a bronzlapok állítólag összehúzódtak, és az ágyúgolyók ilyenkor leváltak a gúláról. Innen a mondás.

A FÉNYEK KIHUNYNAK

KATONAI TEMETÉSEK

Az a szokás, hogy a katonák sírjánál három sortűzet adnak le, egy ősrégi gyakorlatból ered, miszerint a harcoló felek felfüggesztették a küzdelmet addig, amíg összeszedték halottaikat a csatamezőről. Amikor egy hadsereg befejezte a harctér megtisztítását, három sorozattal jelezte, hogy elszállította a halottakat, és készek újramezdeni a harcot – hogy még több halott legyen.

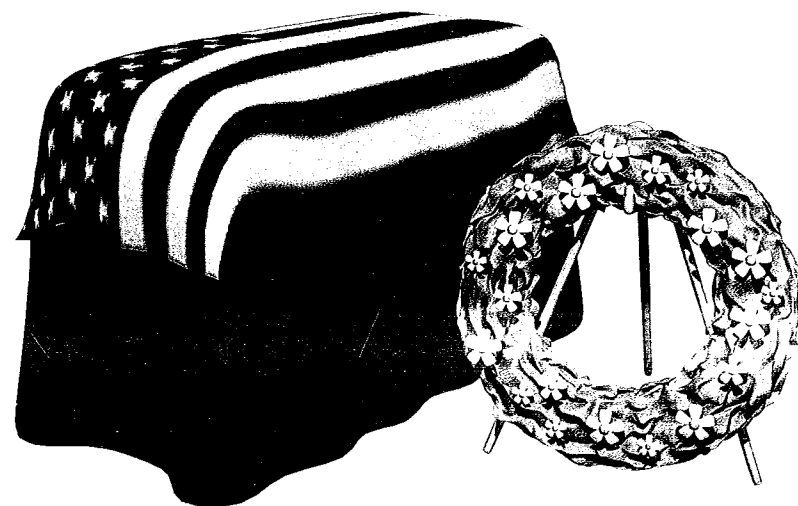
TAPS

A *Taps* egy amerikai kürtjel, amelyet az Unió hadseregének dandártábornoka, Daniel Butterfield komponált a virginiai Harrison's Landing-i katonai táborban 1862-ben. Butterfield a kürtjelet a korábban használt *Tattoo* (takarodó) kürtjel helyett írta, mert azt túl ünnepélyesnek találta. Az új kürtjelet hamarosan

*Taps*nak kezdték hívni, mert ha nem volt kürtös, akkor rendszerint eldobolták (angolul *tap out*) a dallamot. A *Taps* még az év vége előtt elterjedt az északiak és a déliek táboraiban is. Az Egyesült Államok hivatalosan 1874-ben fogadta el a kürtjelet.

TAKARODÓ

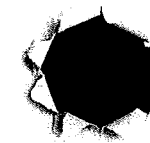
A brit hadseregben a 11. brit huszárezred volt az egyetlen huszárezred, amely díszegyenruhaként a híres meggypiros nadrágot öltötte fel. A brit hadseregben pontosan este 8 órakor fújtak takarodót, de a 11. huszárezrednél erre tíz perccel korábban került sor. Ez a hagyomány azután alakult ki, hogy egykori ezredparancsnokuk, Lord Cardigan 1868. március 28-án 8 óra előtt tíz perccel halt meg.

A RIDEG VALÓSÁG

A tengeri temetés (lásd fent), ez az egyszerű, mégis méltóságteljes szertartás a legtermészetesebb módja a holttest eltávolításának egy nyílt vízen tartózkodó hadihajóról. Még ma is megszokott dolog, hogy a testet vitorlavászonba varrják, lábaira súlyokat – régebben ágyúgolyókat – rögzítenek; ezzel megakadályozzák, hogy a már oszlásnak induló holttest (ami a trópusokon elkerülhetetlen) felemelkedjen a víz felszínére. A vitorlamester – a babona miatt, vagy azért, hogy megbizonyosodjon a halál beálltáról – az utolsó öltést a halott orrán vezeti át. Temetés közben a hajók és a kikötői létesítmények lobogóit félárbocra eresztik.

KÜZDENI CSAK ELEGÁNSAN

A katonák számára fontos, hogy csinosak legyenek, még akkor is, amikor a csatában lövedékek tépik szét őket. Milyen kár azért a sok szép anyagért!

SZÁNIÁK MEG A SZEGÉNY GYALOGOSOKAT!

Az 1800-as és 1900-as években sok európai gyalogos katona viselt gallért, egy rendszerint 10 cm magas, vastag bőrgallért, ami a nyakuknál kilátszott. A nyakravalót csattal vagy gombbal rögzítették az ing fölé és a kabát alá. A kizárólag egyenruhával hordott ruhadarab egyenesen, megfelelően katonás pózban tartotta viselője fejét. Egyúttal azonban satuba is fogta, ami miatt lehetetlen volt oldalra fordítani a fejet. A magas gallér amúgy katonai ruhadarabként

kezdte meg pályafutását a 18. század elején. A „tiszték (lásd balra), akik elvárták katonáiktól, hogy egészségesen nézzenek ki”, ezt a szabászati kínzóeszközt használták fel, hogy egyszerre javítsanak a katonák fegyelmén és kinézetén. Szándékosan túl szorosra szabatták, hogy egy rosszul táplált férfi arca is pirosposzgásnak tűnjön és egészséget sugározzon. A gallér mellékhatása azonban az volt, hogy „majdnem fulladásos halált okozott” nyomorult viselőjének.

Furcsaságok

Dietrich Heinrich von Bülow (1757–1806), a híres német katonai teoretikus úgy gondolta, hogy az irokéz indiánoknál található a harcoló katonák számára legoptimálisabb viselet, az ágyékkötő.

ÖRÜLT ÖTLETEK

Albert Speer 1943-ban már német fegyverkezésügyi miniszter volt. Pozíciójánál fogva hatalma volt meghatározni Németország ipari erőforrásainak elosztását. A német haditengerészeti előírások megsabták, hogy a tiszteknek, altiszteknek és kadétoknak a díszegyenruha részeként egy dekoratív tört kell maguknál tartani. Amikor hajóra (lásd jobbra) szálltak, kiválóan lehetett látni az övükön himbálózó fegyvert. A haditengerészetnél felfigyeltek arra, hogy e rendkívül fontos katonai felszerelésből hiány lépett fel, ezért 1943-ban megkérték Speert, hogy állíttasson elő 50 000 darabot a tökéletesen hasznavehetetlen tárgyból. Speernek sikerült megőriznie hidegvérét, és visszautasította a haditengerészet kérését, mondván, hogy ez a fémmennyiség jobban szolgálná a német hadi érdekeket, ha nem feltétlenül arra használnák fel, hogy a haditengerészet tisztjei az előírt módon öltözködhessenek. A tengerészek fortlyogtak a dühtől, és egyenesen Hitlerhez mentek panaszra. Hiába.

LOVASSÁGI EGYENRUHÁK

A lovasságnak mindig is feltűnő egyenruhák jutottak, főleg azért, mert a csatában fizikailag magasabban helyezkedtek el a gyalogságnál, és ezért több lehetőségük volt a magamutogatásra. A helyzet még napjaink hadseregében is ugyanez. Nézzünk néhány előírást, amely két brit lovasezred egyenruhájára vonatkozik.

A TESTŐRÖK DÍSZEGYENRUHÁJA

A sisak

A sisak mindkét oldalára egy 57 mm átmérőjű aranyozott rozettát csavaroztak, amelyben négy sor virágszirom kapott helyet. Ehhez kapcsolódik az aranyozott lánc két vége. A 42 cm hosszú láncot fekete bőrpánt tartja. A királyi testőrségnél a pántot az alsó ajak alatt vezetik végig.

A tolldísz

A tolldísz úgy erősítik a sisakhoz, hogy a végét átdugják a sisaktüskén, majd alatta egy szárnyas csavarral rögzítik. A használaton kívüli tolldísz a

sisakfedél alatt összekötik, hogy szép hagymaalakot öltösson. Ez a szokás csak a királyi testőrségnél dívik.

A tolldísz a sisak tetejétől indulva 62 cm hosszan hullik alá, jóval a sisak alsó peremén túl.

A KIRÁLYI HÁZ LOVASSÁGA ÉS A SKÓT KIRÁLYI GYALOGEZRED

A tolldísz

Ez a tolldísz a királyi testőrség sima és fényesen csillogó tolldíszével szemben bolyhos tapintású.

A tolldísz ugyanúgy rögzítik, mint a királyi testőrségnél, de a tetején egy aranyozott rozetta is van. A tolldísz 48 cm hosszú, és a sisak alsó pereméig ér.

LOVAGLÓCSIZMA ÉS SARKANTYÚ

A királyi ház lovasságának tisztje

A lovaglócsizma fekete, orra egyszerű. Borjúbőrből készül a felsőrész és a kéreg, míg a szárhoz színelt nyersbőrt használnak. A csiz-

Furcsaságok

A napóleoni háborúk idején a francia vétesek hosszú köpenyt viseltek: a félkör alakú ujjatlan gypjúköpeny a katona vállától a csizma felső szegélyéig ért, és beterítette a ló csípőjét és farát is. Amikor nem volt rajtuk a köpeny, összehajtották és úticsomagjuk tetejére kötötték. Csata előtt az összetekert köpenyt oldalvást ráterítették a nyeregkapagombra, hogy nagyobb védelmet adjanak testüknek az ágyék és a mellvért alsó része között.

maszár első részén lévő toldást szarvasbőrrel bélelik ki. A csizma felsőrészét, a talpkeretet, a hátlapot és a sarkat mind kézzel varrják, a talpakat pedig fa csapokkal erősítik meg. A 4 cm magas sarkokat acélal vasalják meg.

A királyi testőrség tisztjei

A katonai csizmához használt sarkantyúk, láncok és csatok a legjobb minőségű nikkelből készülnek, és úgy alakítják őket, hogy 7 cm-es, „V” alakú fülek jöjjenek létre (bal és jobb oldalon). A fülekhez vékony bőrből készült, feketére festett szíjakat erősítenek, amelyeket csatok fognak össze.

A királyi ház lovassága és a skót királyi gyalogezred tisztjei

A csizmákhoz tartozó sarkantyúk a legjobb minőségű nikkelből készültek, míg

a láncok és csatok bronzból vannak. Ezeket 7 cm széles fülekre erősítik (jobb- és baloldalt), amelyeket feketére festett, vékony bőrből készített szíjra rögzített csatok tartanak össze.

A királyi ház lovasságának többi tagja A csizmák a tisztkéhez hasonló kinézetű feketé bőrből készülnek, de nem olyan jó minőségű alapanyagból. A tisztektől eltérően a sarkantyútartó felett nincsen bőrszík.

A sarkantyúkat az 1955-ben készített modell alapján, kovácsolt acélból készítik. Az acélból készült láncokat 7 cm széles fülekre erősítik (jobb- és baloldalt), amelyeket feketére festett, vékony bőrből készített szíjra rögzített csatok tartanak össze.

A BRIT VÖRÖSKABÁTOSOK

A brit katonákról hagyományosan a vörös egyenruha jut eszünkbe, de miért?

Nem azért használtak vörös anyagot, hogy elrejtse a vérfoltokat – az egyenruhán ejtett vérfolt megfeketedik.

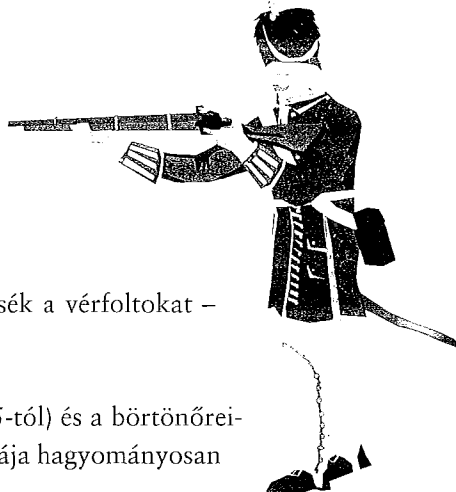
A Tower testőreinek (*Yeomen of the Guard*, 1485-től) és a börtönőreinek (*Yeoman Warders*, szintén 1485-től) egyenruhája hagyományosan a Tudorok vörös és arany színeiben készült.

1645 februárjában, miután az angol parlament elfogadta az új típusú hadseregről szóló rendeletet (*New Model Army ordinance*), az új angol hadsereg gyalogosezredének tagjai fehér szegéllyel díszített velencei vörös kabátot viseltek.

A vörös és a többi élénk szín növelte a harci morált, és lehetővé tette a barát és ellenség megkülönböztetését anélkül, hogy jelentősen megnövelte volna a kockázatot viselője számára. A 19. századig használt növényi festékek azonban idővel rózsaszínné vagy rozsdabarnává koptak, így egy forró vidéken vezetett hosszú hadjáratban az egyenruha a mai bíborszínnél jóval kevésbé volt feltűnő.

A RIDEG VALÓSÁG

A „vöröskabátos” elnevezés gyakran visszaköszön a Brit Birodalom történetében, bár a vörös színt nem csak a brit hadsereg használta. 1848-ig minden dán katona vörös kabátot viselt, a német, a francia, az osztrák-magyar, az orosz, a bolgár és a román hadseregek egyes egységei pedig 1914-ig, vagy még tovább is megőrizték vörös egyenruhájukat. Az ünnepi vagy udvari díszöltözet részeként olyan egymástól merőben különböző alakulatok viseltek vörös zubbonyt, mint a spanyol huszárok, a japán katonazenészek vagy a szerb tábornokok.

ÖRÜLT ÖTLETTEK

A brit katonák 1885. december 30-án Szudánban, a ginniszi csatában viselték utoljára hagyományos vörös kabátjukat. Az 1885-ös hadjárat vezetői úgy gondolták, hogy ha katonáik vörös kabátban vonulnak, a Mahdi törzsének tagjai rögtön rájönnek, hogy brit katonákkal kerültek szembe, és ettől a harci moráljuk és a lelkesedésük is elillan. Sok egység valóban piros egyenruhában szállt partra, és néhányan még az első őrjáratokon is ezt viselték. A vörös kabát azonban nem volt megfelelő a szudáni éghajlathoz. A szudániak ráadásul korábbi tapasztalataikból már tudták, kivel harcolnak, így csak a taktikájuk változott meg, a moráljuk nem. A britek vörös egyenruháját hamarosan leselejtezték, és minden katona khakiszín egyenruhát kapott.

FEJFEDŐK

AZ ACÉLSISAK

A modern acélsisak az első világháborúban mutatkozott be. A feladata az volt, hogy megvédje viselőjét a robbanólövedékektől és a törmelékektől, de nem a golyók megállítása volt a cél. Az acélsisak bevezetése után azonban eleinte jelentősen megnövekedett a fejsérülések száma. A katonák ugyanis sérthetetlennek érezték magukat sisakjukban, és ki-kínézegettek a lövészárokból, hogy szemügyre vegyék az ellenség pozícióit.

A TESTÖRKUCSMA

A brit hadsereg magas szőrmesapkájának (lásd jobbra) a neve *bearskin*, és nem *busby*, mivel az utóbbi a lovasság prémes dízsapkáját jelenti. A királyi díszgárda gyalogosainak kucsmája 45,7 cm magas, és valamivel több, mint fél kilogramm. A kanadai fekete medve szőréből készítik, ellentétben a tisztek medvekucsmájával, amire a kanadai barna medve bőrért használják fel, mivel a kanadai barna medve nősténye vastagabb és sűrűbb bundával rendelkezik. A kucsmákat a hadsereg brit kalapkészítőktől vásárolja, akik nemzetközi aukción szerzik be a prémet. A kalapkészítők évente 50–100 fekete medve bőrért vásárolják meg, egyenként kb. 1080 dollárért. Megfelelő odafigyelés mellett a kucsmák évtizedekig kitartanak. Néhány ma használt kucsma például állítólag több mint 100 éves.

**„A gyakorlatozás
elengedhetetlen, ha kitartó
és ügyes katonákat akarunk
faragni.”**

Maurice Comte de Saxe tábornagy, 1732

DOBOSOK

A BRIT HADSereg DOBOSAI

Az 1700-as években nagy divat volt a brit hadseregben, hogy ezredeikbe Afrikából és a Nyugat-Indiáról származó dobosokat vettek fel. Ezeket a dobosokat az egységeket végigjáró szemlélő tisztek a zenei képességeiket tekintve nagyon nagyra értékelték. Amikor 1774-ben Sir William Howe vezérőrnagy Doverben megtekintette a 29. gyalogezredet, megjegyezte, hogy az afrikai zenészek jól játszanak harántsípon és dobon. Közel 17 évvel később a 29. gyalogezred ismét ellenőrzésen esett át, és ez alkalommal az ellenőrző tiszt kijelentette, hogy „a fekete bőrű dobosok jól dobolnak és jól zenélnek”.

KÖZÉPKORI DOBOSOK

A külföldi származású dobosok talán a középkorban, a kereszties hadjáratok idején kerültek be először a brit hadseregbe. A British Museum egyik, az 1300-as évekből származó kéziratában találunk egy illusztrációt, amelyen egy néger két üstdobot visz a hátán a mögötte masírozó dobos számára, miközben ő maga cintányéron játszik.

A RIDEG VALÓSÁG

1861. augusztus 18-án, az amerikai polgárháború idején Avery Brownt (1852–1904) 8 évesen, 11 hónaposan és 13 napon sorozták be a 31. ohioi önkéntes gyalogezred „C” századába. A „cumberlandi kisdobos” névvel illették egész 1863-ig, amikor egy betegség után alkalmatlanság miatt elbocsátották a seregből. Brown máig az Egyesült Államok legfiatalabb katonai kisdobosa.

Furcsaságok

Az ókor vallási szertartásain trombitákat használtak, amelyek akkoriban mágikus rítusokhoz kötődtek. Trombitát szólaltattak meg temetések, körülmétések és a naplementéhez kapcsolódó rítusok alkalmával (az utóbbi hivatott gondoskodni arról, hogy a nap reggel visszatérjen), hogy csak néhány ősi szertartást említsünk. Ez a gyakorlat elsősorban a férfiakhoz kötődött: az Amazonas vidékén élő bizonyos törzseknél például megölték azt a nőt, aki csak ránézett a trombitára. Talán ezeket az ősi szertartásokat őrzi az a hagyomány, hogy a hadseregben trombitán fújnak ébresztőt (*Reveille*), takarodót (*Retreat*) és végső búcsúztatót (*Taps*).

„A támadás
az ellenség
megsemmisítésének
fő eszköze.”

Mao Ce-tung, 1938

KÜNTÖK ÉS HARSONÁK

JÓZSUÉ TROMBITÁI

A Biblia szerint amikor az izraeliták a Jordán folyón átkelve eljutottak Kánaánba, az ígért földjére, Jerikó volt az első nagyobb város, amit megtámadtak. Józsué megparancsolta katonáinak, hogy hat napon át, a frigyládát maguk előtt hordozva, minden nap kerüljék meg a várost, majd fújják meg a trombitákat (lásd jobbra). Trombitáikat fújva a hetedik napon is hétszer kerültek meg a várost. Ezt követően az izraeliták hatalmat kiáltottak, mire Jerikó falai leomlottak, és Józsué katonái kifoszthatták a várost.

AZ ELSŐ TROMBITÁK

Az első harsonák és trombiták alig hasonlítottak mai társaikra. Trombitákkal már a Biblia előtti időkben is találkozhatunk, az egyiptomiaknál és az izraelitáknál. Az első trombiták egyenesek voltak, és hiányzott róluk a fúvóka és a kiszélesedő tölcser. Valójában szócsövek voltak, amelybe az emberek belebeszéltek, beleénekelték vagy beleordítottak. A cél az volt, hogy a természetes emberi hangot eltorzítva érdes, rikácsoló

hang keletkezzen, amivel a gonosz szellemeket riasztották el.

AZ AMERIKAI FÜGGETLENSÉGI HÁBORÚ

Az amerikaiak függetlenségi háborúja idején a britek használtak először harsonát jeladásra Amerikában. A harsona hangja lehetővé tette, hogy nagy távolságra továbbítsanak parancsokat, és általában még a csatájában is tisztán hallható volt.

A SKÓT SZOKNYA

A *kilt* eredetileg olyan ruhadarab volt, amelyet pásztorok, szegények és vagyonnal szinte egyáltalán nem rendelkező skót hegylakók viseltek. Éjszaka takaró, nappal pedig ruhadarab volt.

A TELJES KILT

Abban az időben, amikor a teljes *kiltet* hordták (1500-tól az 1740-es évekig, amikor is a cullodeni csata után betiltották), a ma ismert kockás minták még nem léteztek. A mintás szövetet fekete

és fehér bárányok gyapjából készítették, amelyet helyi alapanyagokból készült festékekkel színezték meg. Maga a teljes kilt (angolul *great kilt* vagy *belted plaid*) egy szabás nélküli, redőzött ruhadarab volt, amelyet kézzel rendeztek el, majd széles övvel rögzítettek. A felső részét a bal vállon átvetve, elől redőzve köpenyként hordták az öv felett, vagy hátulról a vállakra (lásd balra) vagy a fejre terítették, hogy védekezzenek az időjárás viszontagságai ellen. A kiltet egy *léine* (hosszú ujjú, a csípő alá érő smokkolt ing) fölé vették, és szükség esetén takaróként is szolgált. Ha csatára került sor, a kiltet rendszerint előre levetették, a támadó felföldiek csupán a *léinét* viselték.

Furcsaságok

A skót katonák nagy tömegben az első világháborúban viseltek harc közben skót szoknyát (lásd lent). A Királyi Felföldi Ezred kegyetlen harcmódora miatt a skótok a „Pokol Hölgyei” (*Ladies from Hell*) becenevet kapták a német katonáktól, akikkel a lövészárkokban kerültek szembe. Skót szoknyát bevetésben utoljára a második világháború elején hordtak, az 1940 májusában vívott dunkerque-i csatában. Ez volt az utolsó alkalom, hogy egy felföldi század kiltben harcolt.

SKÓT KOCKÁK

A hagyományos szoknyát viselő skót felföldieket 1750 körül sorozták be a brit hadseregbe. Egy angolnak támadt azonban az a zseniális ötlete, hogy a teljes kilt alsó részét szoknyává alakították át, amely aztán a Brit Hadsereg gránátosainak egyenruhájaként bukkant fel.

AZ EMÍR SZOKNYÁS GYILKOSAI

A 19. században úgy lenyűgözte az afgán

emírt a felvidéki gyalogezred bátorsága (lásd szemközt fent), hogy úgy döntött, magának is felállít egyet. Skót dudákat és skót kockás szövetet rendelt az indiai kereskedőktől, hogy legyen mibe öltöztetnie új ezredét. A második afgán háborúban (1879–1881) így gyakran előfordult, hogy az afgán katonák skót szoknyát viselve, a dudák hangjára vonultak csatába a britek ellen.

VÉDŐFELSZERELÉS

PAPÍRPÁNCÉL

Az ókori kínaiak arra jöttek rá, hogy a hullámkarton képes megállítani a nyílvesszőt. A papírpáncél alapfelszerelésnek számított a kínai szárazföldi és tengeri egységeknél.

SZAMURÁJPÁNCÉL

A japán samuráj harcosok (lásd fent) az egész testet körbefogó lamellás páncélt hordtak vállvassal és szoknyarésszel. Japánban 1875-ig, Tibetben pedig a 20. század közepéig ez alkotta a katonák testvédelmi rendszerét.

A GÓTIKUS PÁNCÉL

A teljes testet borító lemezvért a 15. század első felében jelent meg. Azért hívják gótikus páncélnak, mert nagy hangsúlyt helyez a függőleges vonalakra, és tüskés sziluettje a gótiikus épületekre emlékeztet. 1500 körül megváltozott a stílus, a reneszánsz jellegű gömbölydedebb formák váltak meghatározóvá. A még nagyobb erőssége miatt a németek által különösen kedvelt változat (amelyet I. Miksa császárról Miksa-vértnek hívtak) bordázott felszínű, akárcsak a hullámlemez.

„Nagy név marad meg
utánam.”

Dzsingisz kán

A MONGOLOK

A mongolok vastag bőrruhára varrt pikkelyes vaspáncélt hordtak, valamint néha a tetején kicsúcsosodó vassisakot. A lábukat rendszerint egymást halpikkelyszerűen átfedő vaslemezek védték, amelyeket a csizmára varrtak.

A páncél alá a további védelem miatt nyersselyem kabátot vettek. Ha egy nyíl célba talált, a kezeletlen selymet a sebbe nyomta, így a kabát óvatos meghúzásával könnyen ki lehetett húzni a nyilat (a mongolok sohasem hagyták magukra sebesültjeiket).

A mongolok öt részből álló lópáncélt készítettek: mindkét oldalon volt egy fejtől farokig húzódó páncél, amelyet a nyereghez rögzítettek, és amely a hátat és a nyakat is védte. Az állat hátsótestét védő harmadik páncéldarabot az oldalsó lemezekhez rögzítették, a negyedik rész a mellkasát védte, az ötödik pedig – egy vas homlokvédő – a nyakat védő páncélhoz csatlakozott.

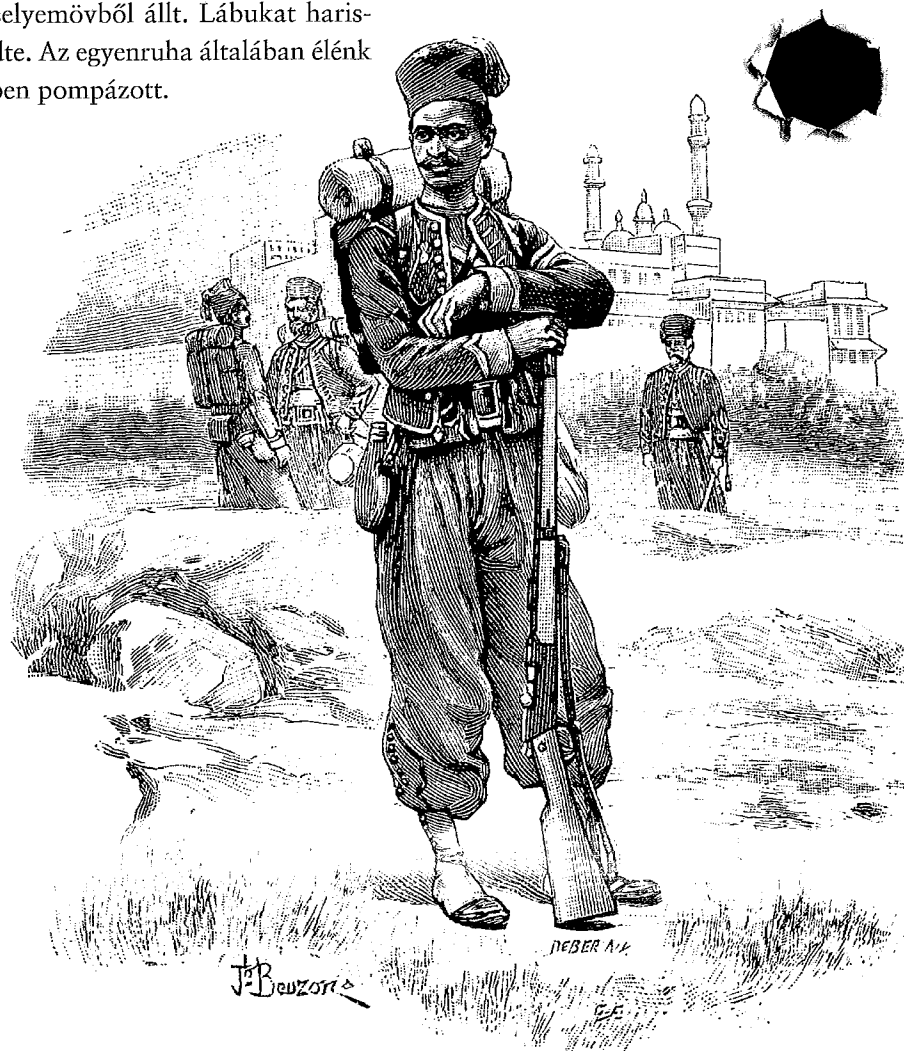

A RIDEG VALÓSÁG

A középkori páncélverők számára a páncél tömegének meghatározása alapvető fontosságú volt. A cél az volt, hogy a lehető legkisebb tömeg páncéllal a lehető legnagyobb védelmet adjanak. Egy teljes harci vért nem lehetett nehezebb 29 kg-nál. Alapvető elvárás volt, hogy egy jól tagolt és testhez simuló páncél teljes mozgásszabadságot biztosítson a lovag számára, és lehetővé tegye, hogy vészhelyzet esetén kengyel nélkül is fel tudjon szállni a lóra. A lovagi tornákon használt páncél azonban kétszer ilyen nehéz volt, hiszen az elsődleges szempont nem a mozgékonyosság, hanem a biztonság volt.

A ZUÁV EGYENRUHA

A zuávok eredetileg észak-afrikai származású katonák voltak, akik az 1830-as években a francia hadseregben harcoltak (lásd lent). Egyenruhájuk rendszerint fezből és turbánból, buggyos nadrágból, mellényből, elöl nyitott és csupán egy gomb vagy csat segítségével összefogott rövid kabátból, valamint egy széles selyemövből állt. Lábukat harisnya védte. Az egyenruha általában élénk színekben pompázott.

Ezek a katonák Észak-Afrikában harcoltak a francia érdekekért. Az 1850-es években a zuávok a krími háborúban és Itáliában is harcoltak. A zuávok kiválóan képzett és fegyelmezett katonák voltak, akik elképesztő tetteket hajtottak végre a harcmezőn, de ha éppen nem harcoltak, lármás bajkeverők voltak.

A RIDEG VALÓSÁG

Az amerikai polgárháború zuáv ezredének érdekes színfoltjai voltak a vivandiere-ek (markotányosnők), akik a férfiakhoz hasonló egyenruhát viseltek (lásd jobbra). Sok zuáv ezredben voltak olyan vivandiere-ek, akik különféle feladatokat láttak el – főleg ápolónőként tevékenykedtek a csatamezőn.

Mary Tepee, vagy más néven „Francia Mária” (French Mary) a 114. pennsylvaniai gyalogezred markotányosnője volt. Mary minden olyan harctéren megfordult, ahol az ezred csatát vívott, és harctéri ápolónőként és kísézőként dolgozott. Vízet és kötszert vitt a csatába, és ő maga is megsérült a háborúban.

1863 júliusában Mary is ott volt Gettysburgben az ezreddel, és ahhoz a néhány nőhöz tartozott az Unió hadseregében, akik részt vettek valamilyen küzdelemben. A Collis' Zouaves nevet viselő ezrede a háború egyik legismertebb zuáv ezrede volt, amely a gyakorlótéren mutatott precizitásáról volt híres. A katonák a cifra zuáv stílusú egyenruhát – élénkvörös nadrág, fehér harisnya, kék kabát és vörös fez – viselték.

A 114. gyalogezred a Potomac Hadsereg majdnem mindegyik nagy csatájában részt vett. 1864-ben ezt az ezredet jelölték ki George Meade tábornok főhadiszállásának őrzésére.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

A

abai felkelés 103
admirálisok 128–9
Afganisztán 79, 185
Agent Orange 147
ágyúk 120, 164, 171
„ajtókopogtató” 124–5
aknák 28
alkohol 164, 170
állatáldozat 159
állatok 61, 70, 75, 80, 82, 85,
116, 124–5, 141, 149–51,
153, 159
amazonok 102
amerikai függetlenségi háború
52, 68, 69, 183
amerikai haditengerészet 132,
133, 136–7, 141
amerikai hadsereg 21, 41,
84–5, 98, 147, 151, 172
amerikai indiánok 41
amerikai légierő 83, 86–7,
137, 144
amerikai polgárháború 17,
20, 30, 44, 52, 54, 59, 82,
92, 113, 126–7, 181, 189
ankhialoszi csata 26
ápolás 189
asculumi csata 68
aszagáj 107
Augustus (Gaius Octavius)
37, 89
ausztrál katonák 162–3

B

bajonett 33
baklövések a harcmezőn
56–71
ballon 142–3, 157
ballonbombák 157
bannockburni csata 58
„barlangtisztítók” 99
„Barna Bözsi” 111

Beatty, Sir David 128

Beauvais ostroma 58
Benjámín törzse 89
Blake, Robert 129
Blücher, Marshal 38
bombák 152–3
bombázórepülő 144, 147
Boston 65
Breda M1930 géppuska 119
brit hadsereg 34, 75, 91, 111,
122, 160, 170, 172,
176–81
Brit Királyi Légierő (RAF)
162
bronzmajom 171
Brown, Avery 181
Bunker Hill 68
búrok 60–1
büntetés 18, 165, 166, 168,
170
Byng, John 129

C

cascina csata 71
Cher Ami 151
Chnodomár 66
Colley, Sir George 60–1
Conte di Cavour 139
contubernium 12
Corbet, Robert 166
Crane, Rex 55
Custer tábornok 97

CS

Császári Gárda 94–5
csaták 22–35, 56–71, 130–1
Csendes-óceáni hadszíntér 99

D

dán hadsereg 105
Dan no Ura-i csata 130–1
dárdák 107
delfinek 141

denevérbomba 153

dobosok 181
„Dora” 120
Dunbar-Nasmith, Martin
134–5

E

Edward, I 77
egyenruhák 174–89
egyház 67
Egyiptom 22–3, 28
„Éjszakai boszorkányok” 103
ejtőernyősök 145
„Elefánt” 117
elefántok 116
elit egységek 88–105
erődítmények 77, 160
esernyő 163
eunuchok 12
„Ezüstpajzsosok” 93

F

fegyverek 117–20, 122–5
fejadagok 73–5
fekete amerikai katonák 98
félszemű katonák 39
filmek 48, 154
flogging 165, 166
Flying Fortress (B-17) 144
francia hadsereg 87, 169, 188
francia tengerészet 69, 129
„futballháború” 9

G

Gallipoli 162–3
gépfegyverek 119
gettysburgi csata 59
„Góliát” 117
gótikus páncél 186
görögök 159
Grande Armée 80
Grasse, Comte de 69
grog 164

gyalogság 174, 178–9
gyógyszerek 29, 189
gyújtóbomba 153, 157

H

Habakuk 137
hadihajók 126–7
Halhatatlanok 88–9
„Halállégió” 102
hamisítványok 54–5
Hannibál 39, 70, 116
harctéri statisztikák 24–5
helikopterek 146–7
Hezlet, Sir Arthur 128
Hitler, Adolf 46–7, 101
HMS Diamond Rock 133
HMS Victory 98
HMS Wellesley 140
Hollywood 48, 154
hosszú íj 108–9
Királyi Testőrség 176–7
hősök 48, 50–1, 138–9, 154
husáng 112

I

idős katonák 38
íjászok 108
íjpuska 108–9
irak–iráni háború 146
„Isten békéje” 67

J

Japán 19, 62–3, 64, 121,
157, 186
jég 15, 137

K

kadeshi csata 22–3
karácsonyi fegyvernugvás
(1914) 11
Karánsebes 56
kártérítés 79
kasélyok 77, 160
katonai etikett 13
katyusa 121
keleti front 97, 100–1, 103,
117, 124–5
kilt 184–5

Kína 12, 13, 57
királyok csatában 42, 49
kitüntetések 51, 99, 104
kőniggrätzi csata 49
krími háború 27
kutyák 75, 124–5
kürt 183
kürtök 182–3
„kvéker ágyúk” 113

L

Lajos, XIV 87
légfegyver 118
légi hadviselés 142–57, 162
légi hadviselés 144–5, 148–9,
152–7
légvédelmi ágyúk 122–3
leuktrai csata 89
lille-i fellegrvár 77
Little Turtle 41
lochos 89
logisztika 84–5
lombtalanítás 147
Lopakodó (B-2) 86
lovak 16–17, 80, 82, 85
lovasság 17, 67, 76, 97, 135,
176–7
Luftwaffe 145, 148, 155
lützeni csata 65

M

„V Macedonica” légio 91
Maginot Vonal 65, 87
marhacsorda a háborúban 70
Mary Rose 132
maszadai csata 14
Meade, General 59, 189
megiddói csata 22
melltartó 105
mérgezett nyilak 152
Messerschmitt Me 323 155
Mexikó 96
midwayi csata 131
mítoszok 32–3, 102
Molotov-koktél 114–15
Moltke, Helmuth von 40
mongolok 24–5, 187

Montgomery, Bernard 20, 36
mozsárgyúk 121
Murphy, Audie 50–1
muskéták 110–11

N

nácik 100–1
Napóleon 36, 94
napóleoni háborúk 17, 67,
74, 76, 94–5, 133, 160,
177
Nápoly ostroma 15
navarinói csata 130–1
Nelson, Horatio 138–9, 167
német hadsereg 85, 97, 123–5
németalföldi szabadságharc
77
nemi betegség (VD) 20–1
Ney, Marshal 45
Nigéria 103
Night Witches 103
nílusi csata 138–9
Nisápur 14, 121
niszei egységek 99
női katonák 102–5

NY

nyomjelző lövedék 148
nyugati front 150–1, 185

O

olaj 84–5
Olaszország 57, 139
orosz hadsereg 66, 75, 81,
102, 104, 124–5
ostromok 14–15, 55, 58, 104,
121
osztrák hadsereg 56–7, 64, 78
Oudinot, Marshal 44
öbölháború 83, 146
öszvérek 16, 149

P

páncél 186–7
páncéltörő ágyú 123–5
papírpáncél 186
párbaj 143, 168–9
Párizs 143

„pirruszi győzelem” 68
plassey-i csata 25
Pleasance, Donald 48
Poltava ostroma 15
porosz hadsereg 40, 73, 169
postagalambok 150–1
pretoriánus testőrség 88
prostituáltak 18–19, 170
Puckle védelmi fegyvere 118
pun háborúk 10, 23

R
rakéta 156
rakéták 121
Raptor (F-22) 87
repülő 83, 86–7, 144, 147,
149, 155
repülőgép-szállító 137, 140
Richárd, III 42, 49
rómaiak 12, 23, 65, 75, 88,
91, 158–9
„Rommel spárgája” 156
Rorke's Drift-i csata 25
Brit Királyi Tengerészet 29,
69, 74, 98, 127, 129, 133,
138–9, 140, 164–7
rövid tengerész kard 166
orosz–spanyol háború 9

S
szablyák 115
salétrom 73
San Patricios 96
Sasfészek 46
Scilly-szigetek 10
sebesültek 26–7, 29, 31
Shovell, Sir Clowdesley 60
sikkasztók 50
sisakok 176, 180, 187
Sivatagi Vihar hadművelet 25
Skócia 53, 184–5
skót királyi gyalogezred 176,
177
Somme-i csata 54

spanyol hadsereg 18, 78
spártaiak 33, 72, 89
Speer, Albert 175
Szudán 179
Svájci Gárda 90
svéd hadsereg 73

SZ
szakállas puska 108–9
szállítás 80–3
szamurájpáncél 186
Szingapúr eleste 63
Szovjetunió 29, 101, 103,
104, 134
szögesdrót 115
szőrmesapka 180
szőrmesapka 180
„Szürkeszakállú ezred” 92

T
Tandey, Henry 46–7
tankok 34–5, 117
„Taps” 172
temetések 172–3
tengeralattjáró 134–7, 135
tengeri hadviselés 126–41
tengeri temetés 173
Tepee, Mary 189
„térda knavetű” 121
thermopülai csata 24
tisztelgés 164
Todd, Richard 48
toldísz 176
torpedók 136
tör 106–7, 175
trafalgari csata 98, 167
tüzéség 30, 61, 120–5

U
USS Cyclops 132
USS Grayling 136–7
USS Maine 133
USS Monitor 126–7

Ü
üzemanyag 84–5

V
vasárnap 8
Velence 142
verduni csata 30
vértsek 177
vetkőzés 71
Victory Girls 19
„vigalmi zászlóalj” 19
I. világháború 11, 31, 59, 76,
98, 115
II. világháború 20, 29, 34–5,
112, 120
vietnami háború 10, 32, 85,
147
vivandieres 189
Volkssturm 76, 92
vonatok 82, 120
vödörháború 9
Vörös Hadsereg ld. orosz
hadsereg
vöröskabátosok 178–9

W
Waffen-SS 100
Washington, George 43
waterlooi csata 94, 104
Wellington, Duke of 160
Wiking hadosztály 97
Williams, Walter 54
Woodroffe, General 62–3

Z
Žižka, Jan 34, 45
zuávok 188–9
Zumwalt, Russell 128
zsold 750
91. zsoldár 161

a brit
titkosszolgálat tagja, és számtalan
titkosszolgálati akcióban vett részt.
Visszavonulása után több hadrtörténeti
tárgyú könyvet is írt. Jelenleg Angliában él.

830392

1/01

355

C31

A kora hadviselés történetének Magyarországon is jól ismert tudósainak munkája, igaz és meglepő tények gyűjteménye.

A szerző több mint 500 rövid történetben mesél furcsa fegyverekről, kínos konfliktusokról, hibbant tábornokokról, logisztikai csúcstelenségekről, véres, kacagató vagy egyenesen éltethető ötletekről.

Ilyen és ehhez hasonló, méltánytalanul elhanyagolt, ám különleges mozzanatokról szerezhetünk tudomást.

Azon 187121 fő közül, melyet az Oroszország meghódítására készülő Napóleon 1812 júniusában magával vitt, csak körülbelül 1600 élte túl a hadjáratot.

A II. világháborúban az angolokban felmerült az a valóban meglepő ötlet, hogy jégből és faépítményből építsenek hadihajókat.

Az indiai vezér Kis Teknős (Little Turtle) az amerikai hadtörténelem legnagyobb vereségéért felelős, mégis, alig hallott néma hős.

Egy amerikai fogorvosnak sikerült meggyőznie Rooseveltt elhőkötni arról, hogy denevérekkel remekül lehet gyújtóbombákat szállítani az ellenséges japán objektumok fölé.

Az 1925-ös görög-bolgár háború kitöréseért egy kóbor kutya volt a felelős.

1824-ben az angol katonákat az ottani indiák legyilkolták az aszói harcosok, mint a bűtek mészégető helyeit, véletlenül kétszázötven eldoboztatták őket a csatában.

FURCSA, MÉGIS IGAZ

MEGHÖKKENTŐ TÉNYEK
A HADVISELÉS
TÖRTÉNETÉBŐL

FURCSA, MÉGIS IGAZ:

Egy ferences barát, aki Dzsingisz kánt próbálta rávenni a kereszténység felvételére (a remény hal meg utoljára), feljegyezte, hogy egy kínai város ostroma közben a mongol hadseregnek elfogyott az élelme, mire a mongolok minden tizedik katonájukat megették.

A Peggy névre hallgató öszvér II. világháborús olaszországi szolgálatai annyira meghatották a világot, hogy sírfeliratát leköszölte a *Time* magazin.

A római katonák sebkötözőként pókhálót helyeztek a sérüléseikre, mert a ragadós pókselyem megkönnyítette a seb beforradását.

A kínai eunuchok különösen sikeres hadvezéreknek bizonyultak.

S a dokumentumok tanúsága szerint arra is csak egy kínai volt képes, hogy a folyón átkelő ellenség megtámadását lovagiatlannak minősítve, elveszítsen egy csatát.

Sőt, egy időben a más társadalmi osztályba tartozó ellenség legyilkolását Kínában kifejezetten megtiltották.

Ez a bizarr és inspiráló gyűjtemény kötelező olvasmány mindazoknak, akiket érdekel a hadviselés története, valamint a dicsőséges csaták mögött rejtőző emberi különbségek és megdöbbentő agyszülemények.

FURCSA, MÉGIS IGAZ

FURCSA, MÉGIS IGAZ

MEGHÖKKENTŐ TÉNYEK
A HADVISELÉS
TÖRTÉNETÉBŐL

STEVE CRAWFORD

ATHENAEUM

